

Podrška za obitelj u lokalnoj zajednici Pazinštine

Damijanić, Tamara

Professional thesis / Završni specijalistički

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Education and Rehabilitation Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:158:879198>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-13**

Repository / Repozitorij:

[Faculty of Education and Rehabilitation Sciences - Digital Repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
Edukacijsko – rehabilitacijski fakultet

Poslijediplomski specijalistički studij
Rana intervencija u edukacijskoj rehabilitaciji

Tamara Damijanić

Podrška za obitelji u lokalnoj zajednici Pazinštine

SPECIJALISTIČKI RAD

Zagreb, veljača 2022.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
Edukacijsko – rehabilitacijski fakultet

Poslijediplomski specijalistički studij
Rana intervencija u edukacijskoj rehabilitaciji

Tamara Damijanić

Podrška za obitelji u lokalnoj zajednici Pazinštine

SPECIJALISTIČKI RAD

Mentorica:
prof.dr.sc. Martina Ferić

Zagreb, veljača 2022.

Izjava o autorstvu rada

Potvrđujem da sam osobno napisala rad *Podrška za obitelji u lokalnoj zajednici Pazinštine* i da sam njegova autorica.

Svi dijelovi rada, nalazi ili ideje koje su u radu citirane ili se temelje na drugim izvorima jasno su označeni kao takvi te su adekvatno navedeni u popisu literature.

Ime i prezime: Tamara Damijanić

Mjesto i datum: Zagreb, 28. veljače 2022.

Sažetak

Podrška za obitelji u lokalnoj zajednici Pazinštine

Obitelj, kao prva zajednica kojoj dijete pripada, ima najvažniju ulogu u poticanju optimalnog rasta i razvoja djeteta. Uvjeti i izazovi današnjeg vremena, u kojem obitelji podižu djecu, ulogu roditelja čine vrlo zahtjevnom. Kod obitelji koje odgajaju djecu u otežanim okolnostima, ta je uloga još zahtjevnija. Kako bi se roditelji mogli suočiti i nositi s izazovima roditeljstva, odgovornost je na zajednici da obiteljima pruži podršku, bilo da je ona u neformalnom ili formalnom obliku. Glavni je cilj ovog rada istražiti, popisati i analizirati dostupne programe podrške za obitelji na području Pazinštine te istražiti mogućnosti poboljšanja i unaprjeđenja postojećih programa podrške. U prvom je dijelu istraživanja, u svrhu analize predviđenih resursa za programe podrške obiteljima dostupnih na Pazinštini, kreiran *Protokol popisivanja i analiziranja resursa na Pazinštini s relevantnim kategorijama*, koji je obuhvatio 121 organizaciju/ustanovu, od kojih je njih 17 iz javnog i civilnog sektora pružalo neki oblik podrške obiteljima. Dok je za drugi dio istraživanja kreiran *Polustrukturirani intervju* za provedbu s relevantnim predstavnicima organizacija ili skupina koje su uključene u podršku obitelji. Prema dobivenim rezultatima na području Pazinštine postoje različite vrste podrške, primjerice savjetovanja i terapije, podrška trudnicama, roditeljima i novorođenčadi, financijska podrška i slično, ali nedostaju ili su nedostupni oblici podrške usmjereni obiteljima djece s teškoćama u razvoju. Također, uz nedostatak nekih oblika podrške, iz rezultata istraživanja vidljiv je i manjak stručnjaka iz pojedinih područja, posebice edukacijske rehabilitacije. Iako podrška obiteljima nije zadovoljavajuća, na razini lokalne zajednice postoje resursi koji imaju potencijala razviti sustav podrške obiteljima, koji će zadovoljiti potrebe istih. Osim toga, postoji dobra suradnja među većinom ustanova i organizacija te otvorenost i spremnost lokalne vlasti da se sustav podrške unaprijedi, bez obzira na ograničenja koja u zajednici postoje.

Ključne riječi: obitelj, zajednica, podrška obitelji, podrška roditeljstvu

Summary

Family support in the local community of Pazin region

The family, as the first community to which the child belongs, plays the most important role in promoting the child's optimal growth and development. The conditions and challenges of today's families raising children make the role of parents very demanding. For families raising children in difficult circumstances, this role is even more demanding. In order for parents to be able to face and overcome the challenges of parenthood, it is the community's responsibility to support families, whether informally or formally. The main objective of this paper is to research, list and analyze the available support programs for families in the Pazin region and to examine the possibilities for improving and expanding the existing support programs. In the first part of the research, in order to analyze the planned resources for family support programs available in the Pazin region, a Protocol for inventory and analysis of resources in the Pazin region with relevant categories was created, which included 121 organizations/institutions, 17 of which offered some type of family support. For the second part of the research, a semi-structured interview was conducted with representatives of organizations or groups involved in family support. The results show that there are various types of support in the Pazin region, such as counseling and therapy, support for pregnant women, mothers and newborns, financial support, etc., but no or insufficient forms of support for families of children with disabilities. In addition to the lack of certain forms of support, the results of the survey also show a lack of experts from certain fields, especially educational rehabilitation. Although support for families is not satisfactory, there are resources at the local community level that have the potential to develop a system of family support that meets their needs. In addition, there is good cooperation between most institutions and organizations and openness and willingness of local authorities to improve the support system, regardless of the limitations that exist in the community.

Key words: family, community, family support, parenting support

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Podrška obiteljima/roditeljima u zajednici.....	4
2.1. Oblici podrške obiteljima	8
2.2. Zakonodavni okvir podrške obiteljima	12
2.3. Komparativna analiza podrške obiteljima/roditeljima u Hrvatskoj i u svijetu.....	15
2.3.1. Podrška obiteljima u SAD-u	15
2.3.2. Podrška obiteljima u Australiji	17
2.3.3. Podrška obiteljima u Europi	18
3. Metodologija i tijek istraživanja	23
3.1. Cilj i svrha rada	23
3.2. Istraživačka pitanja	23
3.3. Opis instrumenta.....	23
3.4. Opis sudionika istraživanja - Izvori podataka	25
3.5. Postupak.....	26
3.6. Metode obrade podataka	28
4. Rezultati i rasprava	29
4.1. Koji su dostupni resursi za podršku obiteljima u lokalnoj zajednici Pazinštine?	29
4.2. Koji su izazovi i snage u lokalnoj zajednici Pazinštine u pružanju podrške obiteljima?.....	40
4.2.1. Neki problemi u zajednici	52
4.2.2. Ideje i prostor za napredak	53
5. Neka zapažanja i nedostaci istraživanja	56
6. Zaključak	57
7. Literatura	65
8. Prilozi	78

1. Uvod

Svoja prva iskustva, znanja i vještine dijete stječe u obitelji, odnosno obitelj je primarna zajednica u kojoj dijete uči, razvija se i raste. Način odgoja i poticanja djeteta ima značajan učinak na način kako se dijete razvija (Ljubešić, 2003), ono što dijete doživljava u prvim godinama ima snažan utjecaj na razvoj njegova mozga, a time i dalekosežne posljedice za njegove kasnije životne prilike (Pećnik i Starc, 2016). Kako bi dijete imalo pozitivan utjecaj na svoj rast i razvoj, od velike je važnosti stvoriti poticajnu okolinu, optimalnu za djetetov razvoj. U ovom kontekstu okolina se odnosi na djetetovu obitelj, čiji je utjecaj nezamjenjiv i od neprocjenjive važnosti. Današnja je obitelj suočena s mnogobrojnim izazovima, koji su posljedica društvenih promjena i razvoja. Roditeljska uloga postaje zahtjevnija te je pod pritiscima s različitih strana – poslodavca, medija, javnih službi, drugih članova obitelji (Pećnik i Starc, 2016). Tradicionalna se obitelj promijenila te su je kao takvu zamijenili drugi oblici obiteljskog života – prvotno nuklearne obitelji, a zatim i veliki broj obitelji samohranih roditelja, obitelji s djecom iz prvog braka i slično (Ferić, 2002a). Stoga je nužno da roditelji ostvaruju pravo na pouzdane informacije, savjetovanje, materijalnu i drugu pomoć u odgoju djece, odnosno da imaju kvalitetnu podršku zajednice u obnašanju zahtjevne roditeljske uloge. Ovu potrebu imaju i roditelji djece s teškoćama u razvoju i roditelji djece tipičnog razvojnog profila (Ljubešić, 2003). Prema nekim istraživanjima o potrebama roditelja najmlađe dobi za podrškom (Radočaj, 2008; Pećnik i sur., 2011; Pećnik, 2013; Pećnik i Dobrotić, 2019) postoji interes roditelja za pristup pouzdanim informacijama o njezi i odgoju, savjetima stručnjaka te razmjeni iskustava s drugim roditeljima. U istraživanju Pećnik i suradnici (2011) ustanovljena je i raširenost roditeljskih ponašanja koja krše prava djeteta, što također upućuje na potrebu za podrškom. Nadalje, Konvencija UN-a o pravima djeteta, kao najvažniji dokument kojim se štite i promiču prava djeteta, sadrži i dio o odgovornosti roditelja za odgoj i razvoj djeteta, ali i odgovornosti države, koja treba prepoznati roditeljsku odgovornost i poduzeti različite pozitivne mjere kako bi roditeljima pomogla i podržala ih (Majdak i Kozjak, 2021).

Određenje zajednice iz sociološkog gledišta ima višestruka značenja i tumačenja. U kontekstu pružanja podrške obitelji u lokalnoj zajednici, njezino definiranje možemo temeljiti na

lokalitetu ili susjedstvu, na socijalnim odnosima ili na zajedničkom identitetu odnosno interesu (Stimson i sur., 2001, prema Ferić Šlehan i Kranželić, 2008), a u pogledu istraživanja ovog rada, lokalna zajednica odnosi se na Pazinštinu, kao zemljopisno-povijesni naziv središnjeg dijela Istre, površine oko 532,51 km², kojemu je glavno naselje Pazin (Bertoša i Matijašić, 2005), a danas uz Grad Pazin obuhvaća i okolne općine Motovun, Karojba, Tinjan, Gračišće, Sv. Petar u Šumi, Lupoglav i Cerovlje. Prema ekološkom modelu razvoj djeteta ovisan je o kontekstu u kojem se odvija. Obitelj, kao najprisnija i primarna zajednica djeteta, snažno utječe na djetetov razvoj te je od velike važnosti da prilikom podizanja djeteta koristi sve resurse u zajednici. Za razliku od djece urednog razvoja, koja svoje sposobnosti razvijaju spontano, djeci s teškoćama u razvoju potreban je intenzivniji poticaj i podrška, primarno od roditelja, ali i okoline. Pružanje podrške razvoju djeci rane dobi nazivamo najčešće ranom intervencijom, koja podrazumijeva sve oblike poticanja orijentiranog prema djeci i savjetovanja orijentiranog prema roditeljima, a koji se primjenjuju kao izravne i neposredne posljedice nekog utvrđenog razvojnog uvjeta.

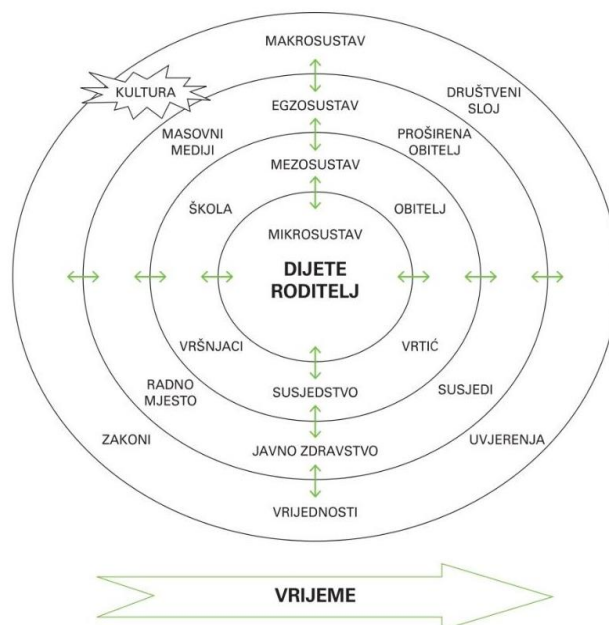
Za jasnije shvaćanje pojma podrške obitelji, važno je razlučiti podršku obitelji od podrške roditeljstva. Podrška roditeljstva užeg je opsega, odnosno usmjerena je na roditelje i na njihovu roditeljsku ulogu te ona podrazumijeva unapređenje roditeljskih vještina, pružanje informacija, znanja, vještina i kompetencija. Podrška obitelji kao sveobuhvatniji pojam podrazumijeva sve usluge i druge aktivnosti usmjerene poboljšanju funkcioniranja obitelji te stvaranju povoljnih uvjeta za podizanje djece i provođenje drugih obiteljskih aktivnosti unutar sustava zajednice koji se temelji na podržavajućim odnosima i (ne)formalnim izvorima podrške (Dobrotić i sur., 2015). S obzirom na šire određenje, podrška obiteljima obuhvaća i podršku roditeljstvu, kao jednu od vrsta usluga/programa. Podrška obiteljima, s obzirom na izvor podrške, može biti neformalna (obitelj (uža i šira), prijatelji, susjedstvo i slično) i formalna – sustav podrške na nacionalnoj, regionalnoj ili lokalnoj razini, odnosno usluge i aktivnosti u sustavu zdravstva, odgoja i obrazovanja, socijalne skrbi i pravosuđa (Ferić, 2015). Nadalje, prema stupnju rizika prema kojem djeluju (Ferić, 2002b), razlikujemo univerzalnu, ciljanu/selektivnu i indiciranu podršku obiteljima, odnosno razvojnu, kompenzatornu i zaštitnu podršku obiteljima (Gilligan, 2000). Za potrebe ovog istraživanja istražiti će se svi oblici, odnosno usluge i programi formalne podrške obiteljima.

U drugom poglavlju daje se i kratki pregled zakonodavnog okvira u Republici Hrvatskoj, kao najšireg konteksta koji djeluju na razvoj djeteta i roditelja, a time i na podršku istima. Osim toga prikazan je i komparativni pregled podrške obiteljima u svijetu i Hrvatskoj, koji nam nudi smjernice i pozicionira nas u odnosu na neke razvijenije zemlje svijeta po pitanju podrške obiteljima.

Cilj je ovog rada istražiti, popisati i analizirati dostupne programe podrške za obitelji na području Pazinštine te istražiti mogućnosti poboljšanja i unaprjeđenja postojećih programa podrške.

2. Podrška obiteljima/roditeljima u zajednici

U sociološkom smislu definiranja zajednice, ne postoji jedna općeprihvaćena definicija, s obzirom na to da je zajednicu nemoguće opisati bez subjektivnih vrijednosnih sudova (Geiger Zeman i Zeman, 2010). Jedno od osnovnih značenja zajednice dao je Graham Day, prema kojemu se zajednica odnosi na one stvari koje su ljudima zajedničke, koje ih povezuju i koje im daju osjećaj uzajamnog pripadanja (Day, 2006, prema Geiger Zeman i Zeman, 2010). S druge strane Robert Nisbet zajednicu definira kao nešto što nadilazi puku lokalnu zajednicu, misleći na sve oblike odnosa koje obilježava visok stupanj osobne prisnosti, emocionalne dubine, moralne dužnosti, društvene kohezije i kontinuiteta u vremenu (Nisbet, 2007). Ako govorimo o lokalnoj zajednici onda se lokalno odnosi na nešto mjesno, prostorno na nešto što je svojstveno određenom mjestu te njime ograničeno i/ili određeno (Geiger Zeman i Zeman, 2010). Prema navedenom, zajednica može biti temeljena na lokalitetu ili susjedstvu, na socijalnim odnosima ili na zajedničkom identitetu odnosno interesu (Stimson i sur., 2001, prema Ferić Šlehan i Kranželić, 2008). Obitelj, kao najprisnija zajednica, razvija se pod utjecajem zajednice u kojoj obitava, odnosno zajednice s kojom ostvaruje neke socijalne odnose i zajedničke interese. Kontekstualni ekološki model razvoja djeteta i roditelja nastoji pobliže objasniti obilježja okoline, odnosno konteksta koji utječu na roditeljske postupke i uvjerenja (Bornstein i Cheah, 2006, prema Pećnik, 2013). Shematski prikaz kontekstualno ekološkog modela razvoja (*Slika 1.*) najbolje prikazuje međudjelovanje višestrukih konteksta na razvoj djeteta i roditeljstva.

Slika1. Kontekstualni ekološki model razvoja djeteta i roditelja (Bornstein i Cheah, 2006, prema Pećnik, 2013)

Također, autori Small i Supple (2001) navode tri razine učinaka koji ima zajednica na svoje članove: mikro-sustav (obitelj, vršnjačke grupe, susjedi i posao), mezo-sustav ili povezanost i odnos koji povezuje različite mikro-sustave (razina komunikacije i podrške između obitelji i škole, susjeda, servisa i poslodavca) i makro-sustav odnosno kolektivna vjerovanja ljudi u zajednici (vjerovanja o tome tko je član zajednice, zajednička iskustva i ciljevi, odgovornosti, emocionalna i socijalna povezanost i zajednička učinkovitost).

Na razvoj djeteta uvelike utječe kontekst u kojem ono odrasta, stječe prva iskustva, vještine i znanja te usvaja sustav vrijednosti. Obitelj kao djetetov najneposredniji kontekst, kao primarna zajednica djeteta ima ključnu ulogu u socijalizaciji, pružanju zaštite, ljubavi, sigurnosti, učenju osnovnim moralnim vrijednostima i slično. Uzimajući u obzir sva ta saznanja, podrška obiteljima neophodna je i važan temelj za rast i razvoj u zdravoj zajednici.

Dok djeca urednog razvoja, uz zadovoljavanje osnovnih potreba, spontano stječu različite sposobnosti, djecu s teškoćama u razvoju okolina, posebice roditelji, trebaju mnogo intenzivnije poticati kako bi usvojila znanja i vještine potrebne za svakodnevni život i funkcioniranje. Uzimajući u obzir činjenicu da je rano djetinjstvo najkritičnije i najosjetljivije razdoblje u djetetovom životu te da zahtijeva posebnu pozornost (Ljubešić, 2003), pružanje podrške roditeljima djece s teškoćama u razvoju u odgoju djeteta u tom razdoblju iznimno je

važno, ali i najisplativije (Hrkać, 2021; Pećnik, 2013). Pružanje podrške razvoju djece rane dobi danas najčešće podrazumijeva termin rane intervencije (Hrkać, 2021). Rana intervencija, prema definiciji europske mreže za ranu intervenciju Eurllyaid, jesu svi oblici poticanja orijentiranog prema djeci i savjetovanja orijentiranog prema roditeljima koji se primjenjuju kao izravne i neposredne posljedice nekog utvrđenog razvojnog uvjeta. Rana intervencija stoga uključuje i podršku obitelji i rad s obitelji te se usmjerava na prevenciju teškoća, odnosno na njihovo ograničavanje na najmanju moguću mjeru (Ljubešić, 2003). Istraživanja posljednjih desetak godina sve više naglašavaju važnost uloge roditelja u samom procesu rane intervencije (Fewell i Deutcher 2004., Mahoney i sur., 2004). Rana intervencija realizira se u uskoj suradnji roditelja i stručnjaka koji, ovisno o djetetovim teškoćama i potrebama mogu biti različitog profila (psiholog, logoped, pedijatar i slično). Usluge rane intervencije, ovisno o stupnju sveobuhvatnosti, mogu pružati različite ustanove: dječje bolnice, specijalizirane ustanove, ustanove predškolskog odgoja i obrazovanja u koje su uključena i djeca s teškoćama u razvoju te stručnjaci pojedinci (Hrkać, 2021). Prilikom pregleda usluga podrška roditeljima djece s teškoćama zapaža se da u Hrvatskoj ne postoji popis i katalog svih dostupnih usluga, pa roditelji i stručnjaci ne znaju što sve roditeljima stoji na usluzi, a to ujedno predstavlja velik problem (Ljubešić, 2013). Usluge koje pružaju različite organizacije dolaze iz četiri sustava: sustava odgoja i obrazovanja, sustava socijalne skrbi, sustava zdravstva i civilnog sektora.

Prilikom određenja pojma podrške obitelji važno je pobliže odrediti i pojam podrške roditeljstvu, koji se zasniva na sličnim ciljevima i usko je povezan s podrškom obitelji. Podrška roditeljstvu užeg je opsega i sam naziv upućuje da se radi o podršci usmjerenoj prema roditeljima i njihovoj roditeljskoj ulozi te ona podrazumijeva unapređenje roditeljskih vještina, pružanje informacija, znanja, vještina i kompetencija. Prema Quintonu (2004) podrška roditeljstvu podrazumijeva djelovanje nabolje, pri čemu bi podrška trebala smanjiti postojeće probleme ili pomoći roditeljima u njihovu lakšem savladavanju. Aktivnosti kojima se podrška roditeljstvu ostvaruje mogu biti pružanje informacija, savjeta i podrške roditeljima i skrbnicima koji im pomažu u podizanju djece, a usmjerena je na roditeljska znanja i vještine, kao i na okolinske činitelje koji mogu povoljno ili nepovoljno utjecati na roditeljsku ulogu (Pećnik, 2013). Uzimajući u obzir činjenicu da okolina utječe na pojedinca, priroda veza i odnosa u obitelji tijekom socijalizacije i odrastanja djeteta može biti ili razvojna prednost (zaštitni čimbenik) ili imati negativne posljedice za dijete (rizični čimbenik) (Majdak i Kozjak,

2021) te u tom smislu područje podrške roditeljstvu obilježava usmjerenost intervencija prema roditeljima (Daly, 2013). Možemo zaključiti kako je krajnja svrha podrške roditeljstvu unapređenje djetetove dobrobiti, ostvarivanje prava te optimalizacija djetetova razvojnog potencijala na planu tjelesnog i mentalnog zdravlja (Dobrotić i sur., 2015).

S druge strane, podršku obitelji kao širi pojam od podrške roditeljstvu možemo odrediti kao sve usluge i druge aktivnosti usmjerene poboljšanju funkcioniranja obitelji te stvaranju povoljnih uvjeta za podizanje djece i provođenje drugih obiteljskih aktivnosti unutar sustava zajednice koji se temelji na podržavajućim odnosima i (ne)formalnim izvorima podrške (Dobrotić i sur., 2015). S obzirom na široko značenje koje podrška obitelji ima, ona može zahvaćati usluge unutar zdravstvenog sustava, obrazovnog sustava i sustava socijalne skrbi, ali može obuhvaćati dopuste i novčane potpore usmjerene obiteljima (Daly i sur., 2015) te može obuhvaćati usluge i programe koje provode i organizacije civilnog društva. Možemo reći da sustav podrške obiteljima podrazumijeva sve usluge i programe uz pomoć kojih se pruža podrška obiteljima, odnosno roditeljima, i to u različitim razvojnim fazama obitelji i prema specifičnim potrebama obitelji, a koje su dostupne obiteljima u zajednici (Ferić, 2015). Usluge i programi podrške obiteljima usmjerene su više na poboljšanje funkcioniranja obiteljskog sustava, njegovu stabilnost i podršku koju prima iz zajednice (Dobrotić i sur., 2015).

Stvaranje učinkovitog, sveobuhvatnog sustava podrške obiteljima prema ekološkom modelu prikazala je Ferić (2015):

- ekološki model u središte stavlja pojedinca, koji ima svoja obilježja i karakteristike
- pojedinac je dio neke obitelji, koja također ima svoju strukturu (nuklearne, proširene i sl.) i različite sustave (primjerice sustave vrijednosti)
- svaka obitelj je dio i neke zajednice, koju čine svi sustavi s kojima je obitelj u interakciji (škola, vrtić, susjedstvo i slično), odnosi između tih sustava te zajednička vjerovanja, iskustva i očekivanja članova zajednice
- zajednica u kojoj se obitelj nalazi pruža sustav podrške, a sve institucije i organizacije koje pružaju podršku imaju opet svoja obilježja, odnosno misiju – svrhu postojanja, mrežu – mrežu suradnika i značaj – učinkovitost.
- na kraju, oko svih dionika ovog sustava nalazi se legislativni okvir pojedine zemlje, odnosno zakoni i pravila

Slika 2. Odnos pojedinca, obitelji, zajednice, sustava podrške i legislativnog okvira zemlje (Ferić, 2015)

Za razvoj sveobuhvatne podrške obiteljima važno je odgovoriti na potrebe svakog pojedinca i svake obitelji te biti podržan od strane zajednice i zakonskih okvira zemlje u kojoj je implementiran (Ferić, 2015).

Sagledavajući obilježja podrške obiteljima i podrške roditeljstvu, možemo zaključiti da podrška roditeljstvu, usmjerena na razvoj roditeljskih kompetencija i vještina, djeluje i na dobrobit i razvoj obitelji, što je čini jednom od aktivnosti-neizostavnih sastavnica podrške obitelji, kao šireg pojma. Međutim, prema istraživanju Daly i suradnika (2015) podrška obitelji i podrška roditeljstvu ne postoje zajedno u svim slučajevima, već to ovisi o politici koja pogoduje razvoju podrške obiteljima ili podrške roditeljstvu ili jednom i drugom.

2.1. Oblici podrške obiteljima

Mnogi autori navode da je (Ghate i Hazel, 2002; Moran i sur., 2004; Quinton, 2004; Pećnik, 2013; Ferić, 2014) jedna od osnovnih podjela podrške obiteljima ona prema izvorima podrške, pa tako razlikuju neformalnu i formalnu podršku obiteljima. Autori Moran i suradnici (2004), Ghate i Hazel (2002) te Quinton (2004) uz ova dva oblika podrške razlikuju i poluformalnu podršku obitelji.

Neformalna podrška obitelji odvija se u neformalnim sustavima, kao što su susjedstvo, interesne grupe, nevladin sektor (Ferić, 2014), informacije dostupne putem mrežnih stranica i literature (Ferić, 2015), članovi roditeljeve osobne socijalne mreže: obitelj (uža i dalja) i prijatelji (Moran i sur., 2004). Na izazovnom putu roditeljstva, očekivano je da se svaki roditelj u nekom trenutku susretne s teškoćama i problemima, koji nadilaze njegova znanja, vještine i kompetencije. U tim trenucima roditelj traži pomoć i to najčešće iz neformalnih izvora podrške (Pećnik, 2013). Prema istom istraživanju, gotovo svi roditelji (94%) u situacijama kada im je potreban savjet ili imaju nedoumice oko odgoja, ponašanja i razvoja djeteta, kao prvi izbor neformalne podrške naveli su članove uže i šire obitelji. Ista autorica navodi kako roditelji tek kad iscrpe sve oblike pomoći iz izvora neformalnih sustava, odnosno kada se ti izvori pokažu neuspješnima i nedjelotvornima, počinju rabiti izvore formalne podrške (Pećnik, 2013). Međutim oblici neformalne i formalne podrške se ne isključuju, već nadopunjuju (Pećnik, 2013), odnosno neformalne potporne mreže čine dopunu institucionaliziranim službama te nose dio tereta pružanja neformalnih oblika pomoći i podrške (Žganec, 1995; Wall i sur., 2001, sve prema Balenović, 2012). Niz istraživanja navodi važnost prirodnih mreža podrške u smanjenju štetnih učinaka stresa na roditeljstvo (Pećnik, 2003). Međutim, takav oblik podrške ne osigurava svu podršku svim roditeljima kojima je potrebna (Pećnik i Raboteg-Šarić, 2004).

Poluformalnu podršku pružaju organizirane mreže roditelja, djece i obitelji u zajednici (primjerice udruge roditelja) (Ghate i Hazel, 2002; Quinton, 2004), a bazirane se na volonterskom angažmanu (Moran i sur., 2004).

Formalni sustav podrške podrazumijeva sustav podrške na nacionalnoj, regionalnoj ili lokalnoj razini, odnosno usluge i aktivnosti u sustavu zdravstva, odgoja i obrazovanja, socijalne skrbi i pravosuđa (Ferić, 2015). Roditelji formalnu podršku ostvaruju putem usluga javnih institucija, ali i njihovom suradnjom s organizacijama civilnog društva (Ghate i Hazel, 2002; Quinton, 2004). Obitelji u riziku u interakciji su sa sustavima podrške iz sektora socijalne skrbi, pravosuđa i policije, a u ovim se sustavima ostvaraju specifične intervencije namijenjene obiteljima (Ferić, 2014). Institucije koje pružaju formalnu podršku djeluju u okviru zakona i pravila koji se specifično odnose na sektor kojemu ta institucija pripada (Ferić, 2015). S obzirom na navedeno, zakonima i pravilima određeno je s kojom populacijom smiju raditi, s kakvim problemima, koje vrste podrške mogu pružati i slično, a roditelji često trebaju podršku

različitih sustava (Ferić, 2015). U ovako postavljenom sustavu formalne podrške jedan od problema leži u činjenici da je cjelokupni sustav podrške osmišljen unutar pojedinih manjih sustava, a ne među njima (Ferić, 2015), odnosno nema dobre komunikacije i koordinacije među pružateljima usluga podrške u zajednici (Bryant i Cohen, 2003; Farmer i sur., 2015, sve prema Ferić, 2015).

Među znanstvenim radovima o podršci obitelji, nalazimo i na pojam socijalne podrške, koji podrazumijeva dostupnost resursa u socijalnoj okolini, a koji pojedincu pružaju podršku u svakodnevnom životu i teškim trenucima (Balenović, 2012). Prema Sarafinu (2002) socijalna podrška odnosi se na doživljenu brigu, poštivanje ili pomoć koju osoba prima od drugih ljudi ili grupa. Isti autor navodi pet osnovnih vrsta socijalne podrške: emocionalna podrška, podrška u vidu poštovanja, instrumentalna podrška, informacijska i mreža podrške. Emocionalna podrška definira se kao izraz moralne potpore, razumijevanja i promišljanja, empatije te brige za drugu osobu. Podrška u vidu poštovanja odnosi se na pozitivan odnos, ohrabrenje i slično. Instrumentalna ili materijalna podrška pruža osobi izravnu potporu u obliku usluga i materijalnih dobara. Informacijska ili savjetodavna podrška uključuje davanje savjeta, uputa, povratnih informacija pojedincu. Mreža podrške omogućuje pojedincu da osjeća pripadnost nekoj zajednici (Sarafino, 2002).

Ako podršku obitelji gledamo iz perspektive ciljane skupine kojoj je namijenjena, prema Gilliganu (2000) dijelimo je na razvojnu, kompenzatornu i zaštitnu. Razvojna podrška obitelji nije usmjerena na probleme, već je namijenjena svima obiteljima kao podrška njihovoj dobrobiti i razvoju te jačanju kapaciteta za suočavanje sa zahtjevima okoline (Pećnik i Starc, 2016). Kompenzatorna podrška namijenjena je korisnicima koji su u nekom obliku rizika, odnosno koji podižu djecu u otežanim okolnostima. Kompenzatorna podrška može poslužiti u suzbijanju loših utjecaja društvene isključenosti na osobni i obiteljski život (Gilligan, 2000). Zaštitna podrška obiteljima također je namijenjena obiteljima u riziku. Ovaj oblik podrške nastoji ojačati otpornost djece i odraslih na rizike ili prijetnje koje doživljavaju unutar pojedinih obitelji (Gilligan, 2000). Usmjerena je na očuvanje odnosa, vrijednosti rutine i rituala te u osiguranju strukture i stabilnosti za dijete u stresnim obiteljskim okolnostima (Gilligan, 2000).

Podjela podrške obitelji prema Gilliganu odgovara razinama univerzalne, ciljane/selektivne i indicirane prevencije/intervencije (Pećnik i Starc, 2016; Ferić, 2002b), koje su klasificirane na

temelju stupnja rizika prema kojem djeluju (Ferić, 2002b). Univerzalna podrška roditeljstvu namijenjena je općoj populaciji roditelja djece određene dobi te se odnosi na jačanje roditeljskih kompetencija i zagovaranje odgovornog roditeljstva (Dobrotić i sur., 2015). Univerzalni programi obiteljske intervencije vremenski su kraći i manjeg intenziteta od programa ostalih kategorija (Ferić, 2002b). Neki oblici univerzalne podrške su grupe podrške za dojenje, edukativne radionice s roditeljima, posjet patronažne službe roditeljima novorođene djece i slično. S druge strane, ciljana podrška roditeljstvu usmjerena je na korisnike u riziku te je namijenjena osnaživanju kompetentnosti roditelja koji žive i odgajaju djecu u otežanim životnim okolnostima (Dobrotić i sur., 2015). Za razliku od univerzalne intervencije, ovi oblici podrške intenzivniji su i vremenski duže te često uključuju roditelje, proširenu obitelj, djecu i mlade, s ciljem utjecaja na promjene u ponašanju (Ferić, 2002b). Ovi oblici podrške često se provode u zajednicama koje već nose neke rizike, poput siromaštva, nezaposlenosti ili velike mobilnosti članova, što dodatno pojačava razinu stresa u obitelji (Ferić, 2002b). Neki primjeri ciljane podrške su intenzivni kućni posjeti patronažnih sestara siromašnima, samohranim majkama, programi za razvedene roditelje i slično. Indicirana podrška roditeljstvu također je namijenjena korisnicima u riziku, ali onima koji imaju znatne teškoće u ispunjavanju roditeljskih odgovornosti pa obuhvaća intervencije usmjerene upravo tim roditeljima (Dobrotić i sur., 2015). Bavi se višestrukim rizičnim čimbenicima u obitelji i pojedincu, a ujedno je i najintenzivniji program i najduže traje (Ferić, 2002b). Neki od detektiranih problema često su neuspjeh u školi, roditeljsko tjelesno i emocionalno zlostavljanje, ozbiljno zanemarivanje djece i slično (Ferić, 2002b). Primjer indicirane podrške roditeljstvu obuhvaća univerzalni program podrške u kombinaciji s dodatnom podrškom, što može biti u vidu dodatnih susreta, edukacija s roditeljima i djecom (Dobrotić i sur., 2015).

U današnje vrijeme, pod pritiskom društvenih promjena i ubrzanog načina života, pred obiteljima su mnogobrojni izazovi. Roditelji su danas prezaposleni, često nemaju fiksno radno vrijeme, trče na sve strane pokušavajući uskladiti obiteljske obveze s ostalim aktivnostima. Ovakav način života nerijetko rezultira pomanjkanjem mogućnosti za kvalitetno vrijeme u krugu obitelji (Grad Pula, 2019). S obzirom na navedeno, važno je osigurati ponudu programa za kreativno i strukturirano slobodno vrijeme za djecu te zajedničke aktivnosti s roditeljima (Grad Pula, 2019). Programi za kreativno i strukturirano slobodno vrijeme obuhvaćaju različite slobodne aktivnosti i programe iz područja sporta, kulture te kreativne, društvene ili informatičke aktivnosti. Slobodno vrijeme nudi široki spektar mogućnosti za razvoj i testiranje

svojih sposobnosti, detektiranje vlastitih interesa i ambicija, upoznavanje sebe i drugih, svojevrsno upoznavanje i razvoj vlastitih potreba, upoznavanje i mijenjanje okolnosti za potvrđivanje i učvršćivanje svoga slobodnog vremena (Rosić, 2005). Kvalitetno strukturirane aktivnosti slobodnog vremena za djecu imaju mnoge pozitivne utjecaje na razvoj djeteta: omogućuje djeci prostor za vježbu, potiču razvijanje socijalnih vještina, omogućuju prilike za igru te utječu na razvoj dječjeg samopouzdanja. Međutim, prilikom biranja aktivnosti valja obratiti pažnju da se djeca ne preopterećuju s nizom aktivnostima. Slijedom navedenog, postojanje programa slobodnih aktivnosti u zajednici, može se smatrati kao jedan od resursa zajednice koji pridonosi boljitku kako djeteta tako i njegove obitelji. S obzirom na to da slobodne aktivnosti za djecu nisu ciljano usmjerene na pružanje podrške obiteljima, možemo reći da je to posredni oblik podrške obiteljima.

Podršku obiteljima, bilo ona formalna ili neformalna ili pak razvojna, kompenzatorna ili zaštitna, ostvaruje se različitim aktivnostima i uslugama, kao što su savjetovanja i pružanju informacija, psihosocijalna podrška, razne edukativne radionice, predavanja, seminari, grupe podrške roditelja i slično.

2.2. Zakonodavni okvir podrške obiteljima

Temeljni i najvažniji dokument kojim se štite i promiču prava djeteta i koji djeluje na međunarodnoj razini je *Konvencija UN-a o pravima djeteta*, donesena 1989. godine. To je prvi dokument koji dijete vidi kao pojedinca sa svojim pravima i prema kojem se mijenja položaj djeteta u društvu, a time i odnos djeteta i roditelja. Osim zaštite i promicanja dječjih prava, odredbe Konvencije propisuju kako je primarna odgovornost za odgoj i razvoj djeteta na roditeljima, dok je na državi da prepozna roditeljske odgovornosti i različitim mjerama podrži roditelje u odgoju djeteta, posebice razvijanjem različitih usluga za roditelje i djecu (Dobrotić i sur., 2015). Drugim riječima, države potpisnice Konvencije UN-a dužne su osigurati pomoć roditeljima kada oni sami nemaju mogućnosti i/ili kapaciteta za odgoj i razvoj djeteta i/ili ne postupaju u najboljem interesu djeteta (Majdak i Kozjak, 2021).

Na europskoj razini o podršci obitelji više preporuka donijelo je Vijeće Europe. Preporukama Vijeće Europe traži od država članica da donesu mjere i poduzmu aktivnosti na području

obiteljske politike, posebice na području podrške obitelji i roditeljstvu (Dobrotić i sur., 2015). Od svih preporuka posebno se ističe *Preporuka Vijeća Europe (2006) 19 o politici podrške pozitivnom roditeljstvu* iz 2006. godine. Prema ovoj Preporuci države bi trebale podupirati roditelje i osigurati svim obiteljima pristup materijalnim, psihološkim, socijalnim i kulturnim resursima, osigurati podršku na neformalnoj, poluformalnoj i formalnoj razini te olakšati usklađivanje obiteljskih obaveza i rada (Dobrotić i sur., 2015). *Preporukom o deinstitutionalizaciji djece s teškoćama u razvoju* zagovara se pravo svakog djeteta, pa tako i djeteta s teškoćama u razvoju da odrasta u vlastitim obiteljima, a da bi se to omogućilo nužno je razviti sustav podrške obiteljima (Vijeće Europe, 2010).

Strateški dokument Europske unije *Europa 2020* zagovara poduzimanje mjera usmjerenih na usklađivanje obiteljskih obaveza i plaćenog rada, posebice na pružanje usluga djeci u najranijoj dobi te promicanje rodne ravnopravnosti (Dobrotić i sur., 2015).

Na nacionalnoj razini od dokumenata koji se dotiču podrške obiteljima je *Nacionalni plan za prava i interese djeteta 2006.-2012.* (2006), kojim se ističe važnost pružanja podrške obitelji u njihovoj obrazovnoj funkciji (Majdak i Kozjak, 2021). Ovim je dokumentom u Hrvatsku uvedena univerzalna podrška roditeljstvu. Nadalje, u *Nacionalnoj strategiji o pravima djeteta za razdoblje 2014.-2020.* (2014) naglašava se potreba za sustavnom podrškom roditeljima i obiteljima putem različitih programa i mjera koje promiču kvalitetno, odgovorno i nenasilno podizanje djece (Majdak i Kozjak, 2021). U području socijalne skrbi važni dokumenti su *Strategija razvoja sustava socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj 2011.-2016.* (Vlada RH 2011) i *Strateški plan Ministarstva socijalne politike i mladih za razdoblje 2014.-2016. godine* (MSPM 2013). Strategija ističe obitelj kao najvišu društvenu vrijednost te prepoznaje važnost da država podupire svaki obitelj razvojem različitih usluga: od podrške i potpore roditeljima do intenzivnog rada s rizičnim obiteljima (Dobrotić i sur., 2015). Strateški plan navodi da će Ministarstvo financirati programe udruga čiji su korisnici u nekom obliku rizika (za obitelji koje zanemaruju djecu i kojima prijete rizik od gubitka roditeljske skrbi, djecu i mlade s rizičnim ponašanjem i njihove obitelji, djecu s teškoćama u razvoju, mlade s invaliditetom, žrtve nasilja u obitelji i druge (Dobrotić i sur., 2015). Uz navedene strategije postoje i strategije koje se specifično odnose na osobe i obitelji koje žive u siromaštvu, osobe s invaliditetom i Rome, a koje obuhvaćaju i podršku roditeljstvu. To su *Strategija borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti u Republici Hrvatskoj (2014.-2020.)* (MSPM 2014), *Nacionalna strategija za uključivanje Roma za razdoblje od 2013. do 2020. godine* (Vlada RH 2012) i *Nacionalna*

strategija izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2007. do 2015. godine (NN 63/07). Od zakona osnovni zakon je *Obiteljski zakon* (NN 103/2015), koji uređuje brak i izvanbračnu zajednicu žene i muškarca, odnose roditelja i djeteta, mjere za zaštitu prava i dobrobiti djeteta, posvojenje i skrbništvo. Osim propisanog načela prvenstvene zaštite dobrobiti i prava djeteta, prvenstvenog prava roditelja da skrbe o djetetu, ovim su zakonom propisane i dužnosti tijela da pruže podršku i pomoć roditeljima, odnosno obiteljima. Jednako važan zakon je i *Zakon o socijalnoj skrbi* (NN 157/2013, 152/2014, 99/2015, 52/2016, 16/2017, 130/2017), koji definira socijalnu skrb kao „djelatnost od javnog interesa čiji je cilj pružanje pomoći socijalno ugroženim osobama, kao i osobama u nepovoljnim osobnim ili obiteljskim okolnostima, a obuhvaća prevenciju, pomoć i podršku pojedincu, obitelji i skupinama, u svrhu unaprjeđenja kvalitete života te poticanje promjena i osnaživanje korisnika, radi njihova aktivnog uključivanja u život zajednice“. Specifično što se tiče samo podrške obiteljima, Zakon o socijalnoj skrbi regulira prava i obaveze roditelja, ali i stručnih djelatnika u radu s djecom i njihovim obiteljima te se njime ujedno daje i pravni okvir unutar kojeg su stručnjaci sustava socijalne skrbi dužni djelovati kada se obitelji nalaze u potrebi za formalnom podrškom (Majdak i Kozjak, 2021). I Obiteljski zakon i Zakon o socijalnoj skrbi bave se univerzalnom i ciljanom podrškom obiteljima.

Na regionalnom nivou Istarske županije ističe se strateški dokument *Plan za zdravlje i socijalno blagostanje Istarske županije od 2021. do 2024. godine* (2021), koji postavlja okvire za upravljanje lokalnom zdravstvenom zaštitom i socijalnom skrbi u Istri. U Planu se ističu prioritetna područja *Unapređenje zdravlja građana Istarske županije*, potpodručje *Zaštita mentalnog zdravlja djece i adolescenata* i *Unapređenje socijalnog blagostanja građana Istarske županije*, kojima se podupiru mjere i aktivnosti usmjerene na podršku obitelji.

Konačno, na lokalnom nivou važan dokument koji regulira i utvrđuje prava iz socijalne skrbi, među ostalima i pravo na podršku obitelji, jeste *Odluka o socijalnoj skrbi Grada Pazina* (SN Grada Pazina 7/15, 37/15 i 30/16).

Iako postoji niz zakona, strategija i pravilnika kojim se regulira podrška obitelji/roditeljstvu, često su nedorečeni i kontradiktorni, što otežava roditeljima, poglavito roditeljima s teškoćama u razvoju, snalaženje te na kraju i zadovoljavanje potrebe za podrškom (Šupe, 2008).

2.3. Komparativna analiza podrške obiteljima/roditeljima u Hrvatskoj i u svijetu

Područje usluga za podršku roditeljstvu, tako i obiteljima, posljednjih se dvadesetak godina intenzivno razvija u mnogim europskim zemljama (Hermanns, 2012, prema Pećnik, 2013), ali i u svijetu, poglavito u razvijenim zemljama kao što su Sjedinjene Američke Države i Australija. Mnogi su programi podrške obiteljima proizašli iz tih zemalja, prihvaćeni te prilagođeni i u drugim zemljama svijeta. S obzirom na to da je područje podrške obitelji kompleksno te zahvaća različite politike djelovanja (zdravstvene, socijalne i odgojno-obrazovne), jedan od temeljnih preduvjeta je prepoznavanje i osvještavanje važnosti podrške/intervencija namijenjene roditeljima odnosno obiteljima na najvišoj razini u nekoj državi. Drugim riječima, zakonodavni okvir, različiti strateški dokumenti i drugi dokumenti neke države osnova su za razvoj usluga i programa podrške obiteljima. Prema dostupnoj literaturi vidljivo je da su edukacijski i programi potpore namijenjeni roditeljima u zapadnim zemljama jako razvijeni i specifično određeni za različite skupine roditelja s različitim potrebama (Petani i Kristić, 2012). Raznolikost edukativnih i programa potpore namijenjenih roditeljima u zapadnim zemljama zasigurno proizlazi i iz potrebe i motiviranosti roditelja da sudjeluju u njima i da se tako unapređuju (Petani i Kristić, 2012).

2.3.1. Podrška obiteljima u SAD-u

U Zakonu o socijalnom osiguranju SAD-a 1993. godine dodano je poglavlje *Usluge za očuvanje i podršku obitelji*, koji definira dva pojma: usluge za očuvanje/njegovanje obitelji i usluge podrške obitelji (Layzer i sur., 2001), iz čega možemo zaključiti da se provode univerzalne i ciljane podrške roditeljima. Usluge za očuvanje/njegovanje obitelji su namijenjene obiteljima u riziku ili krizi, uključujući i usluge za pomoć djeci u riziku (Layzer i sur., 2001). Ove usluge su usko fokusirane na obitelji koje već iskazuju poteškoće u funkcioniranju i inicirane su od strane države. S druge strane, usluge podrške obitelji su usluge u zajednici za promicanje dobrobiti djece i obitelji, kojima je cilj osnaživanje i razvoj stabilnosti obitelji te su namijenjene svim obiteljima u određenoj zajednici (susjedstvo, škola, predškolske ustanove) (Layzer i sur., 2001).

Diljem SAD-a postoje stotine programa podrške obitelji, tisuće škola, bolnica i drugih institucija koje uključuju usluge podrške obitelji u programe koje nude. Većina njih provodi programe edukacije o roditeljstvu (Layzer i sur., 2001). Istraživanja o uslugama i programima podrške obiteljima u SAD-u su pokazala da čak dvije trećine tih programa ima vrlo male ili nikakve učinke na roditeljsko razumijevanje razvoja djeteta, stavove o odgoju ili ponašanju s djecom (Layzer i sur., 2001). Isto je istraživanje pokazalo da programi i usluge podrške obitelji, koje vode stručnjaci te koji educiraju i pružaju podršku roditeljima tijekom grupnih sastanaka, imaju veće učinke na roditeljsko ponašanje.

Projektom 1999 *Strengthening America's Families Project*, provedenom u SAD-u 1999. godine autori su identificirali programe temeljene na istraživanjima, kao i kvalitetne i obećavajuće pristupe te ih distribuirali pružateljima usluga u zajednici diljem zemlje (Alvarado, 2002). Cilj projekta bio je pružiti informacije o 35 kvalitetnih programa stručnjacima u području podrške roditeljstvu i obiteljima (Alvarado i sur., prema Alvarado, 2002). Identificirani kvalitetni programi podrške obiteljima temeljeni su na sljedećim pristupima (Alvarado, 2000, prema Ferić 2002b): *Trening za roditelje (Behavioral Parent Training)*, koji uključuje rad samo s roditeljima, *Trening obiteljskih vještina ili Bihevioralna obiteljska terapija (Family Skills Training/Bihevioral Family Therapy)*, koji sadrži trening za roditelje, trening životnih vještina za djecu i promoviranje odnosa u obitelji, *Obiteljska terapija (Family Therapy)*, koji se koristi u radu s djecom i mladima, a provodi se i s djecom i roditeljima, a ponekad i s ostalim članovima obitelji, *Sveobuhvatan pristup (Comprehensive Approach)*, koji uključuje niz strategija i servisa koji se nude obitelji te se uz podršku obiteljima i roditeljima, pruža i veliki broj usluga u zajednici koje nude bolnice, socijalne službe i slično, *Pomoć obiteljima u kući (Family IN-Home Support)*, koji objedinjuje široki spektar usluga za obitelji putem pomoći u kući.

Jedan od najpoznatijih programa podrške roditeljima, razvijen u SAD-u, je *Head Start* ili *Početna prednost*. Ovaj program pruža sveobuhvatno obrazovanje, zdravlje i prehranu u svrhu podrške djeci, njihovim obiteljima i zajednici (Udovičić, 2015). Ovim se programom potiče uloga roditelja, kao najvažnijeg učitelja svoga djeteta, istovremeno nastojeći izgraditi odnose s obiteljima koje podržavaju pozitivne odnose roditelj-dijete, obiteljsku koheziju te veze s vršnjacima (Jelenić Aćimović, 2016). Program se tijekom godina mijenjao, prilagođavao i stvarao nove oblike podrške roditeljima. Ovaj program ima i svoju inačicu u Republici Hrvatskoj gdje se naziva Korak po korak (Burić, 2014).

2.3.2. Podrška obiteljima u Australiji

Vijeća australskih vlada je 2009. godine podržalo Nacionalni okvir za zaštitu australske djece, kojim se obvezuje na aktivnosti podizanja svijesti s naglaskom na roditeljske kompetencije za poboljšanje sigurnih i podržavajućih uvjeta u prvim godinama (*The National Framework for Protecting Australia's Children 2009–2020*, 2009). Za područje podrške obiteljima u Australiji nadležan je Odjel za socijalne usluge (*Department of Social Services*¹) Australske vlade (Department of Social Services, 2019). Odjel za socijalne usluge nudi pomoć i podršku obiteljima i djeci organizacijom različitih programa i usluga, ali i različitim naknadama (pomoć obiteljima za podizanje djece, plaćeni roditeljski dopust i sl.) (Department of Social Services, 2019). Jedan od načina pružanje podrške je i financiranjem različitih organizacija koje pružaju usluge podrške obiteljima. Kao podršku roditeljstvu, u okviru programa Obitelji i zajednice (Families and Communities Program) provodi se aktivnost Obitelj i djeca (Families and Children – FaC). Ovom se aktivnosti financiraju programi potpora obiteljima s ciljem poboljšanja dobrobiti djece i mladih, poboljšanju funkcioniranja obitelji i zajednice te povećanju sudjelovanja ranjivih skupina u životu zajednice (Department of Social Services, 2019). S obzirom na ciljanu populaciju kojoj su programi podrške namijenjeni, postoje univerzalni i ciljani oblici podrške obiteljima.

Najprepoznatljiviji program podrške roditeljstvu u Australiji, ali i diljem svijeta, je *TripleP – Positive Parenting Program (Program pozitivnog roditeljstva)*, a provodi se već više od 30 godina. Program se razvio iz malog programa namijenjenog roditeljima djece predškolske dobi u sveobuhvatni preventivni program. Program obuhvaća pet razina intervencije te je osmišljen kao podrška roditeljima s ciljem sprječavanja delinkventnih ponašanja te emocionalnih i razvojnih problema u djece jačanjem roditeljskih znanja, vještina i samopouzdanja (Udovičić, 2015). Namijenjen je roditeljima djece od najranije dobi do adolescencije. Za svako razvojno razdoblje postoji raspon programa namijenjenih općoj populaciji, ali postoji i onaj namijenjen roditeljima s nekim specifičnim teškoćama (Prinz, 2019). Ovaj se program provodi u više od 25 zemalja svijeta, a neke oblike programa nalazimo i u Hrvatskoj (Centar za nestalu u zlostavljanu djecu, 2021).

¹ <https://www.dss.gov.au/families-and-children/programs-services>

2.3.3. Podrška obiteljima u Europi

Temeljem Konvencije UN-a o pravima djece, dokumenata Vijeća Europe (*Preporuka (2006) 19 Odbora ministara državama članicama o politici pozitivnom roditeljstvu*), koji pozivaju na promicanje roditeljstva u najboljem interesu djeteta, mnoge su zemlje razvile niz usluga za podršku roditeljima: od savjetovališta, obrazovnih programa, promidžbenih aktivnosti, telefonskih linija za pomoć do kućnih posjeta, grupa uzajamne podrške i intervencija za obitelji u krizi (Sandbaek, 2007, prema Pećnik, 2013). Prema istraživanju Molinueva (2013) o podršci roditeljima u Danskoj, Italiji, Švedskoj, Nizozemskoj, Sloveniji i Velikoj Britaniji, aktivnosti podrške roditeljstva grupirane su u nekoliko područja te se odvijaju kroz: zdravstvene ustanove u području zdravog razvoja, rane intervencije u odgojno-obrazovnom sustavu, unapređivanje komunikacije između roditelja i djece i zaštitu djece od fizičkog kažnjavanja. Primjeri dobre prakse podrške roditeljstvu i obiteljima prikazani su u Zborniku inspirativnih primjera iz prakse u prevenciji i ranom interveniranju, kao podrška roditeljima i roditeljstvu (*Compendium of Inspiring Practices on Early Intervention and Prevention in Family and Parenting Support*, Williams i D'Addato, 2013) te, iako provedeni u različitim zemljama, svi ti primjeri imaju zajedničke teme:

- usmjerenost na suradnju s roditeljima, obiteljima i lokalnom zajednicom s ciljem stvaranja pozitivnog okruženja
- potreba za odgovarajućim mjerama intervencije u pravo vrijeme
- izbjegavanje stigmatiziranja, poticanje djetetovih jakih strana, dostupnost usluge svima i interventne usluge najugroženijima
- spremnost na suradnju ustanova.

Neki od navedenih primjera dobre prakse u Zborniku jesu:

- *Radionice roditeljstva za Flandriju i Brisel* u Belgiji, koje nude mogućnost za organizacije i službe da se udruže i surađuju
- *Centri za obitelj i mlade (CJG)* i *Centri za učenje, integraciju i igru (SPIL)* u Nizozemskoj, koji nude sveobuhvatne, ali i specifične usluge u ranom odgoju i obrazovanju
- *Projekt Obiteljski centri njemačke savezne pokrajine Sjeverna Rajna* u Njemačkoj, kojim bi se vrtiće razvilo u obiteljske centre
- *Program Dobar roditelj-Dobar početak* u Poljskoj, koji ima za cilj prevenciju zlostavljanja djece i promoviranje pozitivnog roditeljstva

- *Razvoj rane intervencije kroz centre za podršku obiteljima* u Velikoj Britaniji-Sjevernoj Irskoj, koji predstavlja umrežavanje brojnih institucija, ustanova i organizacija, a koji za cilj ima poboljšanje uvjeta i rane intervencije u službama obiteljske podrške
- *Program Poboljšanje uvjeta stanovanja ugroženih obitelji s niskim primanjima* u Bugarskoj, kojemu je cilj olakšati pozitivne društvene promjene osiguravanjem kvalitetnih usluga

Iz ovog kratkog pregleda programa i usluga podrške roditeljstvu u svijetu vidljivo je kako su programi i usluge podrške obiteljima mnogobrojni, jako razvijeni te prilagođeni za različite skupine roditelje s različitim potrebama. Međutim, u Hrvatskoj se područje podrške obiteljima još uvijek razvija. Autori Puljiz i Zrinščak (2002) u svom istraživanju ističu nerazvijenost usluga podrške obitelji u pogledu obuhvata djece u sustavima predškolskog odgoja i obrazovanja, prema kojima samo 15% djece u dobi od 1 do 3 godine i 35% djece u dobi od 3 do 7 godina pohađa javno financirane institucije predškolskog odgoja. Prema Pećnik (2013) udio upisane djece u vrtičke programe i program predškole značajno se povećao te je 2010. godine obuhvaćao 60% od ukupnog broja djece. Također istraživanje Dobrotić i suradnika (2018) ukazuje na povećanje obuhvata djece u predškolskim ustanovama, ali i ističe da postoje izrazite i sustavne razlike u obuhvaćenosti djece predškolskim programima, prema kojima se u 2016. godini raspon obuhvaćenosti djece jasličkim programima u županijama kretao od 5,6% do 40,4%, a vrtičkim programima od 24,4% do 82,8%. Isti autori navode i zabrinjavajući podatak o nepostojanju vrtičkih programa u razdoblju 2014. - 2016. u čak 146 općina u kojima živi 7,2% djece vrtičke dobi u RH. U posljednje vrijeme raste svijest stručnjaka, javnosti, roditelja i svih relevantnih dionika u području podrške obiteljima o potrebi educiranja roditelja i pružanja potpore (Petani i Kristić, 2012), a potaknuto je nacionalnim strateškim dokumentima: *Nacionalni plan aktivnosti za prava i interese djece 2006.-2012.* i nastavak ovog plana *Nacionalna strategija o pravima djeteta za razdoblje 2014.-2020.*, ali i međunarodnim dokumentima *Konvencija UN-a o pravima djece* te različitim Preporukama Vijeća Europe. Međutim, ne postoji strategija koja bi se isključivo usmjerila na podršku roditeljstvu, posebno roditeljima u rizičnim situacijama (Dobrotić i sur., 2015). *Nacionalnim planom aktivnosti za prava i interese djece 2006.-2012.* obiteljski centri preuzimaju ključnu ulogu u ostvarivanju ciljeva jačanja roditeljskih uloga i odgojne funkcije obitelji, kao i potrebu poticanja pozitivnog roditeljstva (Dobrotić i sur., 2015). Obiteljski centri su osnovani temeljem Zakona o socijalnoj

skrbi 2004. godine, najprije kao zasebna programska i stručna cjelina Centara za socijalnu skrb, a od 2014. godine prava i obveze Obiteljskih centara preuzimaju Centri za socijalnu skrb u sjedištu županije te time Obiteljski centri postaju podružnice Centara. Novim prijedlogom Zakona o socijalnoj skrbi, koji je trenutno u proceduri, predlaže se izdvajanje Obiteljskih centara iz Centara za socijalnu skrb i osnivanje zasebne ustanove (Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike, 2022), čime će usluge i programi Obiteljskih centara postati dostupniji u lokalnoj zajednici. Obiteljski centri u svojoj nadležnosti provode različite usluge i programe podrške roditeljstvu, ali i podrške obiteljima djece s teškoćama u razvoju i drugim ranjivim skupinama obitelji (Pećnik, 2013). Pećnik (2013) ističe kako je analizom stanja provedenoj u Hrvatskoj 2011./2012. godine utvrđeno da obiteljski centri, centri za socijalnu skrb, zdravstvene i odgojno-obrazovne ustanove te organizacije civilnog društva pružaju savjetovanje općoj populaciji roditelja, ali i roditeljima suočeni s različitim rizicima za kvalitetno i odgovorno roditeljstvo. Uspoređujući razvijenost udruga i civilnog društva u Hrvatskoj i svijetu, vidljivo je da Hrvatska prati trendove, prema kojima civilno društvo ima važnu ulogu u zajednici. Organizacije civilnog društva koje se zauzimaju za dobrobit djece, roditelja i obitelji provode najčešće savjetodavne i edukativne aktivnosti te potporu usmjerenu na roditelje (Petani i Kristić, 2012). Neki od primjera dobre prakse udruga i organizacija civilnog društva u području podrške obiteljima jesu: Bistrić - Centar za poticanje darovitosti djece, Udruga „Hrabri telefon“, Idem - Hrvatska udruga za stručnu pomoć djeci s posebnim potrebama, Udruga „Igra“, Udruga roditelja „Korak po korak“, Udruga roditelja djece s posebnim potrebama „Puž“, Udruga RODA - Roditelji u akciji.

Veliki doprinos, ali i poticaj razvoju podrške obitelji u Hrvatskoj svakako je dao UNICEF-ov ured za Hrvatsku, koji je svojom kampanjom *Prve tri su najvažnije: za rani razvoj djeteta i poticajno roditeljstvo* (2006), a onda i *Prve tri su još važnije: za rani razvoj djeteta s teškoćama u razvoju* (2008) (Pećnik i Starc, 2010) pokrenuo niz aktivnosti usmjerenih na podršku roditeljstvu i obiteljima. Iz ovih kampanje izrodili su se učinkoviti programi usmjereni na pozitivno roditeljstvo *Rastimo zajedno* (2008.), kasnije *Rastimo zajedno plus* (2012.) te najnoviji *Rastimo zajedno i mi* (2017.). Program *Rastimo zajedno* jedan je oblika razvojne, odnosno univerzalne podrške obiteljima, namijenjen općoj populaciji roditelja djece najmlađe dobi. Cilj programa je stvoriti poticajno i osnažujuće okruženje u kojemu roditelji s voditeljicama radionica i drugim roditeljima razmjenjuju ideje o načinima svoga roditeljstva i o načinima na koje se odnose prema svojem djetetu (Pećnik i Starc, 2016). Prvotno su se radionice *Rastimo zajedno*

provodile u dječjim vrtićima, od strane educiranih stručnih suradnika i odgajateljica, a danas se provode u sklopu Obiteljskih centara, ali i Društava „Naša djeca“ diljem Hrvatske, čime su radionice dostupne i ostalim roditeljima izvan vrtića ili drugih institucija. Program *Rastimo zajedno plus*, nastao je iz potrebe za podrškom roditeljima djece s teškoćama u razvoju te su prema tome i specificirani ciljevi programa. S obzirom na to da je ovaj program usko fokusiran na roditelje djece s teškoćama razvoja, koji odgajaju djecu u otežanim okolnostima, možemo reći da se radi o jednom obliku univerzalne i ciljane podrške obiteljima. Radionice se provode u Obiteljskim centrima i dječjim vrtićima u Hrvatskoj. Nakon uspješne provedbe ova dva programa te evaluacije koja je pokazala visoku učinkovitost programa (Pećnik i Starc, 2016) među stručnjacima uključenih u razvoj programa pojavilo se pitanje kako u programe podrške roditeljstvu uključiti roditelje koji imaju znatne teškoće u roditeljskoj ulozi te odgajaju djecu u otežanim okolnostima (loši materijalni uvjeti, manjak podrške iz okoline, nasilje u obitelji i sl.) (Pećnik, 2021) ,pa je prema tome osmišljen program *Rastimo zajedno i mi*, koji se provodi u Centrima za socijalnu skrb te u Obiteljskim centrima, a namijenjen je i roditeljima i djeci. Program je razvijen u sklopu trogodišnjeg *Programa za sustavnu podršku roditeljstvu roditeljima predškolske djece, osobito onima u zahtjevnijim okolnostima roditeljstva (2017.-2020.)*, s kojim Centar Rastimo zajedno sudjeluju u partnerstvu UNICEF-u i Ministarstvu za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku u zajedničkoj inicijativi „Za snažniju obitelj“ (Pećnik, 2021). Nakon uspješne provedbe 2018. i 2019. godine radionica *Rastimo zajedno i mi*, 2020. godine objavljen je konačni program (Pećnik, 2021).

Iako su posljednjih nekoliko godina vidljivi pomaci u razvoju podrške roditeljstvu i obiteljima te naizgled dobroj pravnoj regulativi, rezultati nekih istraživanja ukazuju na niz nezadovoljenih potreba za uslugama podrške roditeljstvu (Pećnik i Dobrotić, 2019). Navedene autorice u zaključcima provedenog istraživanja ističu kako roditelji mogu potražiti uslugu savjetovanja u CZSS-u ili podružnici CZSS-a, obiteljskom centru i u okviru mjera obiteljsko- pravne zaštite djetetove dobrobiti i prava, ali kako usluge univerzalne i ciljane podrške roditeljstvu, preventivni programi i programi rane intervencije uglavnom nisu dostupni (Pećnik i Dobrotić, 2019). Nadalje, iako postoji niz udruga i organizacija civilnog društva usmjerenih na podršku obiteljima, koje nadopunjuju nedostatak usluga i programa ustanova socijalne skrbi, odgojno-obrazovnih institucija i programa u području zdravstva, one su većinom smještene u velikim centrima i gradovima te su često i te usluge nedostupne roditeljima i obiteljima izvan njih (Petani i Kristić, 2012). Uz nedostupnost usluga i programa podrške obitelji izvan većih

gradova usko je povezana i nedostupnost odnosno nedostatak stručnjaka, poglavito edukacijsko rehabilitacijskog profila. Prema podacima Hrvatskog logopedskog društva iz 2015. (Pribanić, 2017), u Republici Hrvatskoj registrirano je oko 800 logopeda, što je, ako to stavimo u okvir statistike 1 logoped na otprilike 5000 stanovnika (Državni zavod za statistiku, 2011), dok je omjer logopeda na broj djece u ustanovi predškolskog odgoja i obrazovanja 1:600 (Mikas i Roudi, 2012).

Pregledom sustava podrške u svijetu i kod nas, razidne su razlike u razvoju svijesti o važnosti pružanju podrške obiteljima te u nedostupnosti tih programa i usluga svim roditeljima i obiteljima. Osim toga, u Hrvatskoj nije sustavno uređeno područje podrške obiteljima, odnosno programi i usluge protežu se u nekoliko sektora: socijalna skrb, zdravstvo i odgoj i obrazovanja, što otežava dostupnost ne samo uslugama i programima već uopće informacijama o istima.

3. Metodologija i tijek istraživanja

3.1. Cilj i svrha rada

Cilj rada je istražiti, popisati i analizirati dostupne programe podrške za obitelji na području Pazinštine te istražiti mogućnosti poboljšanja i unapređenja postojećih programa podrške.

3.2. Istraživačka pitanja

U svrhu realizacije ovog cilja provest će se manje istraživanje koje će odgovoriti na sljedeća istraživačka pitanja:

1. Koji su dostupni resursi za podršku obiteljima u lokalnoj zajednici Pazinštine?
2. Koji su izazovi i snage u lokalnoj zajednici Pazinštine u pružanju podrške obiteljima?

3.3. Opis instrumenta

Dva dijela istraživanja obuhvaćala su različite instrumente za prikupljanje podataka. U prvom dijelu je u svrhu analize predviđenih resursa za programe podrške obiteljima dostupnih na Pazinštini, kreiran **Protokol popisivanja i analiziranja resursa na Pazinštini s relevantnim kategorijama** (Prilog 1.), dok je za drugi dio istraživanja kreiran **Polustrukturirani intervju za provedbu s relevantnim predstavnicima organizacija ili skupina koje su uključene u podršku obitelji** (Prilog 2.). Navedeni instrumenti formirani su prema uzoru na relevantna istraživanja koja su se bavila ovom temom na nacionalnoj razini (Ferić, 2002b; Bašić, Ferić Šlehan i Grožić – Živolić, 2008; Bašić i Grožić – Živolić, 2011; Pećnik i sur., 2013) i prilagođeni specifičnostima okruženja dobivenima na temelju dobivenih podataka.

Protokol je podijeljen u dva dijela:

- U prvom dijelu informacije su prikupljene iz dostupnih/javnih izvora: Internet stranica relevantnih dionika iz različitih područja (socijalna skrb, odgoja i obrazovanja, zdravstva, pravosuđa i unutarnjih poslova, kulture te sporta).

Ovaj dio protokola sadržavao je ukupno **osam** pitanja koja su usmjeravala prikupljanje podataka. Prva tri pitanja zatvorenoga tipa su se odnosila na vrstu (*odgoj i obrazovanje, zdravstvo, socijalna skrb, kultura, sport, pravosuđe i unutarnji poslovi*), sektor (*privatni, javni, civilni*) organizacija koje djeluju na području Pazinštine te postojanje podrške obitelji u organizaciji (*odgovori DA i NE*). Slijedilo je **pet** pitanja otvorenoga tipa s opisom vrste i ciljeva podrške te karakteristika populacije kojoj se podrška pruža u određenoj organizaciji. Pitanja otvorenog tipa formirana su kako ne bi došlo do osipanja podataka o dostupnim uslugama i programima u zajednici. Temeljem dobivenih podataka, za one organizacije koje se analizom pokazalo da pružaju tražene programe i usluge, kreiran je drugi dio protokola s pripadajućim upitnikom. Ukupno je prvi dio protokola sadržavao 10 pitanja.

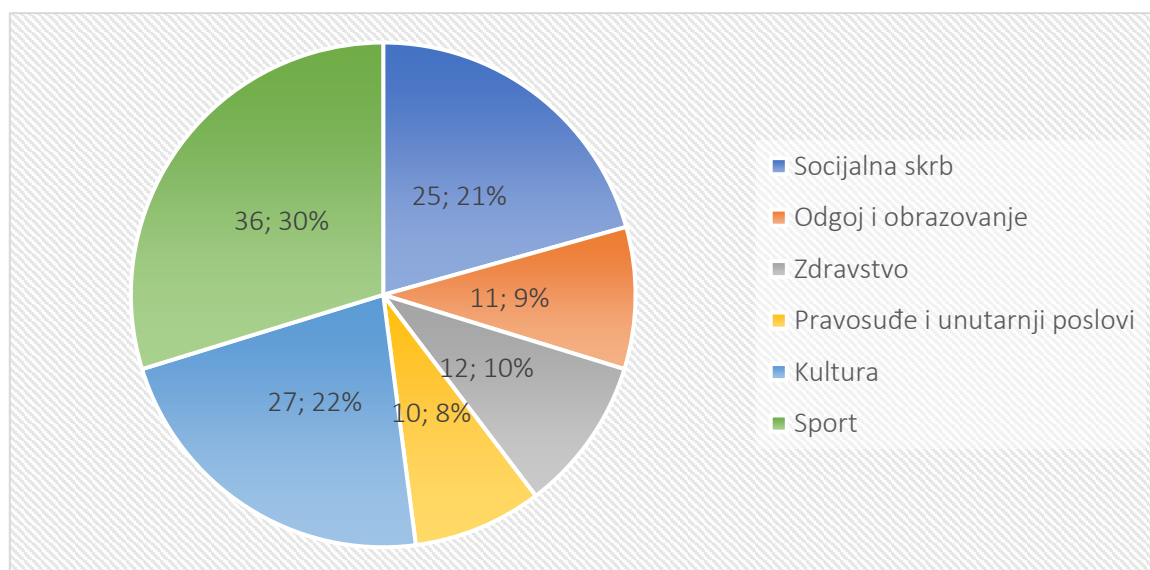
- Drugi dio protokola temeljio se na podacima iz prvoga dijela te je služio kontaktiranju relevantnih dionika koji su naveli postojanje podrške obitelji u svojoj organizaciji. Drugi je dio protokola proveden s ciljem nadopune prvog dijela protokola te prikupljanja detaljnijih informacija o pružanju takvih usluga.

Sadržavao je ukupno **devet pitanja**: dva pitanja otvorenoga tipa odnosila su se na vrstu te ciljeve navedene usluge koju organizacija pruža, nakon čega su putem **sedam pitanja zatvorenoga tipa** zatraženi kvantitativni podaci o broju pruženih usluga, korisnicima i njihovoj strukturi (po spolu, dobi, pripadnosti rizičnim skupinama), učestalosti susreta, načinu uključivanja te načinu financiranja usluge. Zatražen je i broj suradnika te kvalifikacije stručnjaka koji su uključeni u pružanje usluge.

U drugom je dijelu istraživanja kreiran polustrukturirani anonimni intervju koji je sadržavao 10 pitanja otvorenog tipa vezanih uz specifično područje djelovanja sudionika istraživanja u području podrške obiteljima. Prvih šest pitanja bilo je usmjereno analizi trenutnog stanja na Pazinštini u pogledu pružanja podrške obitelji, dok su druga četiri pitanja bila usmjerena istraživanju planova za regulaciju i unaprjeđenje te razvoj podrške obitelji u lokalnoj zajednici.

3.4. Opis sudionika istraživanja - Izvori podataka

U prvom dijelu protokola, analiza pružatelja usluga ostvarena je u sedam relevantnih područja djelovanja, pri čemu su za svaku kategoriju istražene dostupne usluge iz javnog, privatnog i civilnog sektora, onako kako se prikazuju u javnim izvorima na području Pazinštine. Pritom, područje Pazinštine odnosi se na Grad Pazin i općine Motovun, Karojba, Tinjan, Gračišće, Sv. Petar u Šumi, Lupoglav i Cerovlje. Prema zadnjem popisu stanovništva iz 2011. godine na području Pazinštine živi 17.849 stanovnika (Državni zavod za statistiku, 2011; Popis stanovništva 2011.). Kategorija javnog sektora obuhvaća sve institucije koje se izravno ili neizravno financiraju iz proračuna države i/ili lokalnih i regionalnih jedinica, poput općina, gradova i županija (Bejaković, Vukušić i Bratić, 2011). U kategoriji civilnoga sektora navedene su organizacije civilnoga društva, odnosno udruge, zaklade i fundacije, sindikati i udruge poslodavaca, organizacijski oblici vjerskih zajednica te razne vrste neformalnih građanskih inicijativa (Civilno društvo Istra, 2021), dok su u kategoriji privatnog sektora navedene organizacije ili firme koje pružaju usluge ili se bave proizvodnjom i koje posluju na tržišnim principima s ciljem ostvarivanja profita za svoje vlasnike i zainteresirane strane. *Slika 3.* prikazuje uključene organizacije – sudionike čiji su podaci analizirani u prvome dijelu Protokola, u pogledu pružanja usluge podrške roditeljstvu na području Pazinštine prema relevantnim područjima djelovanja.

Slika 3. Prikaz broja organizacija na Pazinštini obuhvaćenih istraživanjem prema području djelovanja

U drugom dijelu protokola, u analizi su sudjelovale relevantne organizacije za koje se u prethodnom koraku, na temelju analiza iz javnih dostupnih izvora, pokazalo da postoje traženi program podrške obiteljima/roditeljstvu. Od ukupno 17 organizacija, njih 16 povratno je odgovorilo na pitanja iz drugoga dijela protokola (94,12%), no analizom je obuhvaćeno 15 organizacija, s obzirom na to da je jedna od organizacija započela s radom tek 2020. godine.

Ustanove u pravosuđu i unutarnjim poslovima, odnosno policije, nisu analizirane u drugom dijelu istraživanja, s obzirom na činjenicu da navedeni sustavi nude specifične oblike podrške obiteljima u većem riziku, odnosno specifične intervencije namijenjen obiteljima (Ferić, 2014).

U *Prilogu 3.* prikazana je *Tablica 3.1.* s detaljnim popisom svih organizacija obuhvaćenim istraživanjem prema njihovim karakteristikama i prisutnosti usluge podrške obitelji. U *Prilogu 3.* također je navedena organizacija koja trenutno postoji na Pazinštini, a pruža podršku obitelji u 2020. i 2021. godini. Ukupno je u istraživanjem obuhvaćena 121 organizacija, i to 22 organizacije iz javnog sektora (19,00%), 8 organizacija iz privatnog sektora (6,61%) te 91 organizacija iz civilnog sektora (75,20%), od kojih je 16 organizacija ili ukupno 13,22 % tijekom 2019. godine pružilo usluge podrške obitelji.

U trećem dijelu istraživanja proveden je polustrukturirani intervju s relevantnim dionicima u području podrške roditeljstvu: dva donositelja odluka iz Grada Pazina, dva donositelja odluka iz područja odgoja i obrazovanja; jedan donositelj odluka iz područja socijalne skrbi i jedan donositelj odluka iz civilnog sektora. Radi se o ukupno 6 sudionica, raspona dobi od 50 do 62 godine, prosječne dobi 56 godina, visoke stručne spreme, iz polja društveno – humanističkih znanosti.

3.5. Postupak

Istraživanjem je provedena kvantitativna i kvalitativna analiza programa podrške obitelji dostupnih na području Pazinštine u tri koraka. U svrhu provedbe istraživanja kreiran je *Protokol popisivanja i analiziranja resursa u lokalnoj zajednici Pazinštine* (Prilog 1.). Pomoću navedenog Protokola u dva koraka je provedena provjera dostupnih resursa i organizacija koje pružaju podršku obitelji na području Pazinštine, dok je u trećem koraku istraživanja proveden polustrukturirani intervju s ključnim dionicima u zajednici.

Prvi korak u provedbi istraživanja (prvi dio *Protokola*) bio je prikupljanje informacija o postojećim, dostupnim programima na području Pazinštine temeljem analize dostupnih javnih izvora:

- popisi institucija pri resornim ministarstvima,
- javni dokumenti relevantnih institucija,
- javni akti, odluke i dokumenti jedinice lokalne samouprave na području Pazinštine
- programi i izvješća o radu udruga
- drugi javno dostupni izvori.

Prilikom analize podataka, kreirana je tablica na temelju koje je bilo moguće pregledno iščitati vrstu organizacije, sektor te područje djelovanja, kao i postojanje pružanja usluge podrške obitelji. Nakon pregleda i analize prikupljenih podataka iz javnih izvora, od 121 postojeće organizacije, dobiven je relevantan broj organizacija (17) koje na bilo koji način pružaju podršku obiteljima te je u dodatnoj tablici navedena i vrsta podrške, ciljevi podrške te različite usluge podrške obitelji koje svaka organizacija pruža.

U drugom koraku istraživanja (drugi dio *Protokola*), navedenim relevantnim dionicima putem adrese e-pošte odaslan je upitnik o programima koje pružaju obiteljima/roditeljima, kako bi se dobila detaljna slika o oblicima podrške obiteljima. Proces prikupljanja podataka detaljnije je opisan u *Protokolu popisivanja i analiziranja resursa u lokalnoj zajednici Pazinština* (Prilog 1.).

Treći korak istraživanja uključivao je provedbu polustrukturiranog intervjua s unaprijed određenim ključnim dionicima u zajednici. Unaprijed je dogovoren termin intervjua, kako bi se omogućila kvalitetna priprema. Prije početka intervjua, od sudionica je zatražena suglasnost za sudjelovanje i snimanje u svrhu prikupljanja podataka. Također je pojašnjen cilj istraživanja te način prikupljanja i obrade podataka te politika zaštite anonimnosti sudionica. Razjašnjeni su ključni pojmovi relevantni za istraživanje (*podrška obitelji, lokalna zajednica, Pazinština, rana intervencija i sl.*). Vrijeme provedbe intervjua kretalo se od 28 do 60 minuta, prosječno 42 minute, što je ovisilo o dostupnosti sudionica, ali i količini informacija o određenom aspektu koje su sudionice željele pružiti.

3.6. Metode obrade podataka

U istraživanju je korištena kvantitativna i kvalitativna metoda prikupljanja podataka. Za potrebe kvantitativnog prikupljanja podataka kreirane su kategorije na temelju odgovora dobivenih od organizacija pružatelja usluga podrške obitelji drugoga dijela Protokola, dok je za potrebe kvalitativnog istraživanja korišten polustrukturirani intervju. Za analizu kvantitativnih podataka korišteni su deskriptivni statistički postupci (u programu IBM SPSS Statistics 25), a podaci dobiveni intervjuom analizirani su sadržajno. Za potrebe analize intervjuja korišten je snimljeni materijal u ukupnom trajanju od 255 minuta, koji je transkribiran na 20 kartica teksta, a dobiveni su odgovori grupirani po pitanjima.

4. Rezultati i rasprava

Cilj ovog rada je istražiti, popisati i analizirati dostupne programe podrške za obitelji na području Pazinštine te istražiti mogućnosti poboljšanja i unapređenja postojećih programa podrške. U svrhu realizacije ovog cilja postavljena su dva istraživačka pitanja:

1/ Koji su dostupni resursi za podršku obiteljima u lokalnoj zajednici Pazinštine?

2/ Koji su izazovi i snage u lokalnoj zajednici Pazinštine u pružanju podrške obiteljima?

Rezultati istraživanja, dobiveni iz upitnika poslan relevantnim dionicima u lokalnoj zajednici, bit će prikazani prema istraživačkim pitanjima.

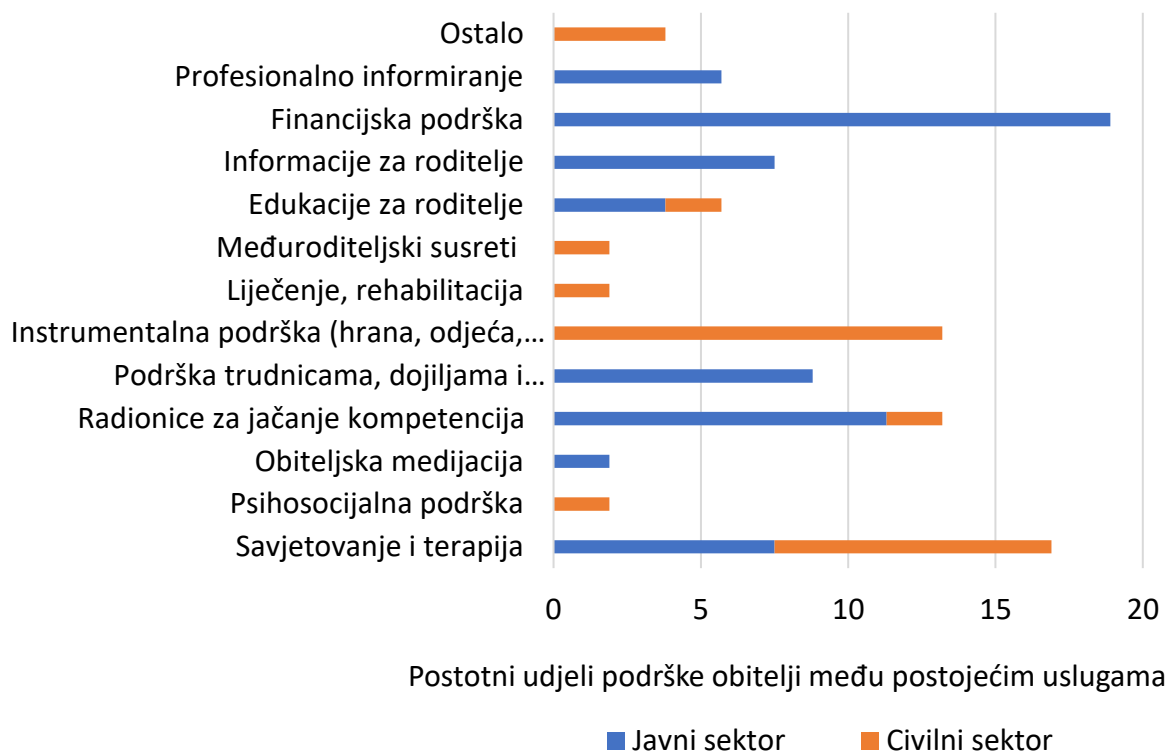
4.1. Koji su dostupni resursi za podršku obiteljima u lokalnoj zajednici Pazinštine?

Tablica 1. Vrste podrške obitelji na Pazinštini prema sektorima i ukupno u 2019. godini

Vrsta podrške	Javni sektor		Civilni sektor		Ukupno	
	N	Udio od svih usluga	N	Udio od svih usluga	N	Udio od svih usluga
<i>Savjetovanje i terapija</i>	4	7.5%	5	9.4%	9	17.0%
<i>Psihosocijalna podrška</i>	0	0.0%	1	1.9%	1	1.9%
<i>Obiteljska medijacija</i>	1	1.9%	0	0.0%	1	1.9%
<i>Radionice jačanja roditeljskih kompetencija</i>	6	11.3%	1	1.9%	7	13.2%
<i>Podrška trudnicama, dojiljama i novorođenčadi</i>	3	8.8%	0	0.0%	3	5.7%
<i>Instrumentalna podrška (hrana, potrepštine, smještaj)</i>	0	0.0%	7	13.2%	7	13.2%
<i>Liječenje ovisnosti, resocijalizacija i rehabilitacija</i>	0	0.0%	1	1.9%	1	1.9%
<i>Međuroditeljski susreti i podrška</i>	1	1.9%	0	0.0%	2	3.8%
<i>Predavanja i edukacije za roditelje</i>	2	3.8%	1	1.9%	3	5.7%
<i>Informacije za roditelje</i>	4	7.5%	0	0.0%	4	7.5%
<i>Financijska podrška</i>	10	18.9%	0	0.0%	10	18.9%
<i>Profesionalno informiranje</i>	3	5.7%	0	0.0%	3	5.7%
<i>Ostalo</i>	0	0.0%	2	3.8%	2	3.8%
Ukupno	34	64.2%	19	35.8%	53	100%

Na temelju podataka navedenih u *Tablici 1.*, 35,8% usluga podrške obitelji u 2019. godini ostvarivale su organizacije u civilnom sektoru (19 od postojeće 53 usluge). Među postojećima, najčešći oblik podrške obitelji bio je pružanje instrumentalne podrške korisnicima, poput smještaja i nabavke hrane i potrepština (13.2%) te individualno savjetovanje i terapija (9.4%). Organizacije javnoga sektora u najvećoj mjeri pružale su podršku obitelji osiguravanjem financijske podrške (18.9%) te radionica za jačanje roditeljskih kompetencija (11.3%). Slijede usluge pružanja podrške trudnicama, dojiljama i novorođenčadi (8.8%), koje obuhvaćaju posjete patronažnih sestara trudnicama, dojiljama i novorođenčadi te program *Baby fitness*, proveden u Dječjem vrtiću "Olga Ban" Pazin. U kategoriji Ostalo svrstani su projekti udruge „Hoću-Mogu“ *Samostalnost je naša budućnost* te projekt osiguravanja pomoćnika u nastavi. Ukupno, u 2019. godini su javne ustanove pružale 34 od 53 usluge podrške obitelji. Može se zaključiti kako je dostupnost usluga podrške obitelji ravnomjerno raspoređena u javnom i civilnom sektoru, dok je podrška obiteljima u privatnim poduzećima u 2019. godini neprisutna. Veći udio ukupnih programa i usluga u javnom sektoru možemo pripisati činjenici da se financijske potpore ostvaruju samo iz javnog sektora te da se podrška obitelji ostvaruje u tri sustava: sustav zdravstva, sustav socijalne skrbi sustava odgoja i obrazovanja. Na nacionalnoj razini nisu pronađeni podaci o udjelu civilnog sektora u pružanju usluga i programa podrške obiteljima. Iz dostupnih podataka, istraživanja Pećnik (2013) vidljivo je da se cijeli sustav podrške obitelji temelji na suradnji i umrežavanju usluga iz javnog i civilnog sektora, što potvrđuje i istraživanje Daly i suradnika (2015), prema kojemu ključnu ulogu u provođenju podrške obiteljima osim državnih službi, imaju i razni akteri na razini zajednice, kao što su organizacije civilnog društva, volonteri i slično.

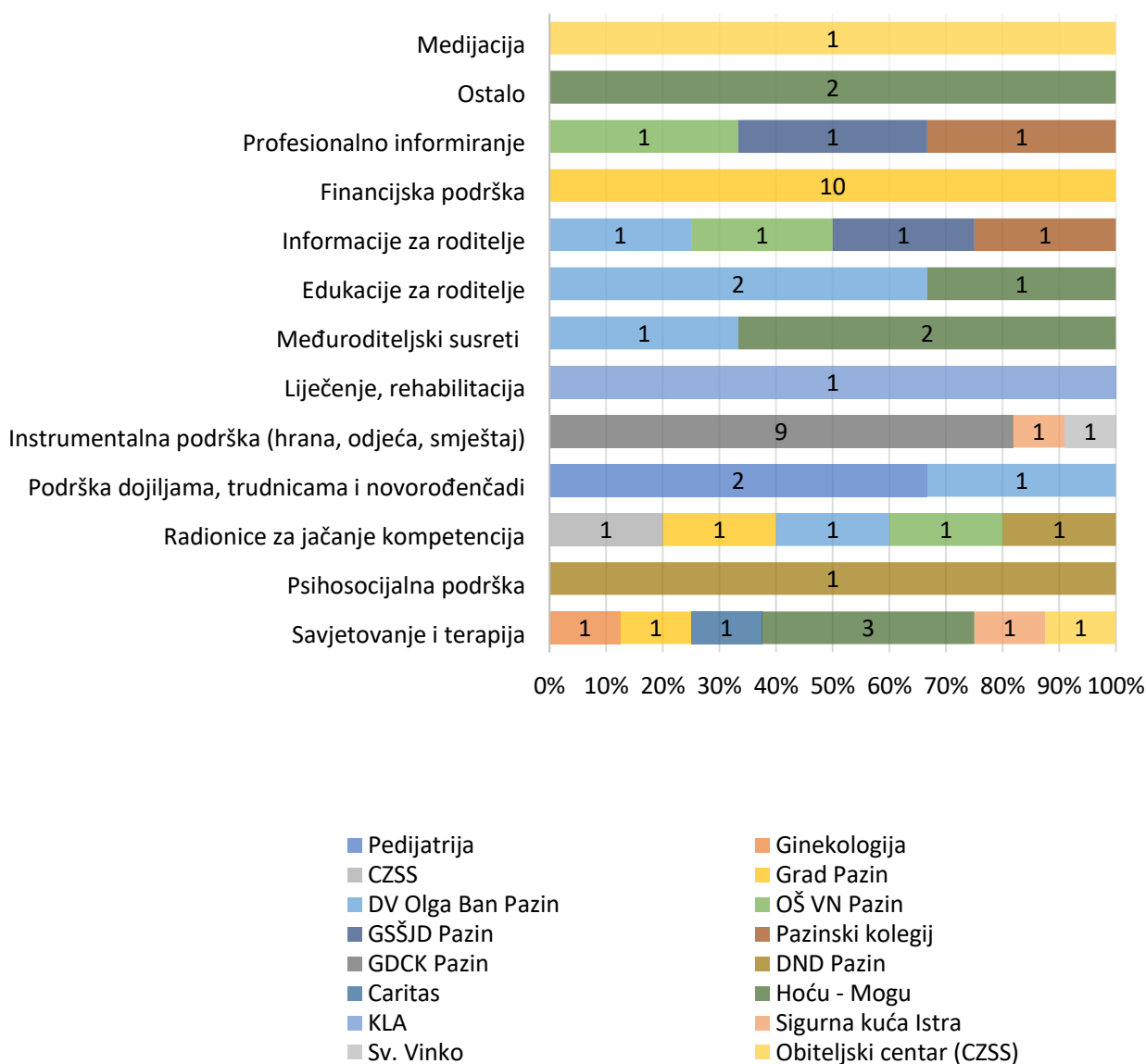
Dodatni uvid u stanje podrške obitelji prikazan je na *Slici 4.*

Slika 4. Usporedba podrške obitelji na Pazinštini prema sektorima u 2019. godini

U javnom i civilnom sektoru, najmanje zastupljeni oblici podrške obitelji su Psihosocijalna podrška, Liječenje, rehabilitacija i resocijalizacija ovisnika te Obiteljska medijacija. Svaka je od navedenih usluga u ukupnoj podršci bila zastupljena manje od 2%, što znači da se radilo o jednoj dostupnoj usluzi u široj lokalnoj zajednici. Iskustva na razini Hrvatske ukazuju da organizacije civilnog pružaju najčešće provode savjetodavne i edukativne aktivnosti te potporu usmjerenu na roditelje (Petani i Kristić, 2012). Prema istraživanju Pećnik (2013) najveći broj usluga podrške roditeljstvu pružaju udruge, dok su ustanove nedovoljno prisutne u tom segmentu.

Na *Slici 5.* prikazana je dostupna podrška obitelji prema organizacijama koje pružaju podršku.

Slika 5. Usporedba podrške obitelji na Pazinštini u 2019. godini prema organizacijama koje provode podršku

Prema Slici 5., vidljivo je kako je najviše oblika podrške obitelji u 2019. godini pružao Grad Pazin (12), pri čemu se ističe financijska podrška (10) te savjetovanje (1) i radionice za jačanje roditeljskih kompetencija (1). Gradsko društvo Crvenog križa Pazin pružalo je 9 oblika podrške obitelji, u području instrumentalne podrške. Od organizacija civilnog društva također se ističe udruga „Hoću – Mogu“ (8), čije pružanje usluga obitelji se ravnomjerno rasporedilo od usluga savjetovanja i terapije (3), međuroditeljske podrške (2), edukacija za roditelje (1) te ostalih aktivnosti, poput organizacije pomoćnika u nastavi za djecu s teškoćama u razvoju, ili projekta

učenja životnih vještina (2). Među odgojno-obrazovnim ustanovama pri pružanju podrške obitelji najviše se ističe Dječji vrtić Olga Ban Pazin, koji je u 2019. godini podršku roditeljima pružao informacijama (1), edukacijama (2), radionicama jačanja roditeljskih vještina (1) te međuroditeljskim susretima (1) i podrške trudnicama, dojiljama i novorođenčadi u obliku Baby fitnessa (1). Prilikom prikupljanja i obrade podataka otvorilo se pitanje dostupnosti usluga i programa Obiteljskog centra Pula, koji je podružnica Centra za socijalnu skrb Pazin. Naime, iako su usluge i programi Obiteljskog centra Pula otvoreni za sve građane Istre te je prema podacima prikupljenim u istraživanju usluge i programe Obiteljskog centra (obiteljska medijacija i savjetovanje i pomaganje obitelji) u 2019. koristilo ukupno 34 korisnika s područja Pazinštine, on djeluje u Puli, pedesetak kilometara od Pazina, što ne možemo nazvati resursom lokalne zajednice. Nadalje, među vrstama podrške istraživanjem su utvrđene i psihosocijalna podrška i rana intervencija Centra za socijalnu skrb Pazin, odnosno koje su rješenjem Centra priznate za 11 korisnika s područja Pazinštine. Međutim uslugu rane intervencije korisnici ostvaruju u Puli, u Dnevnom centru Veruda, dok psihosocijalnu podršku dobivaju u Savjetovalištu za brak i obitelj Grada Pazina ili u grupi Psihosocijalne podrške „Kod Pepea“ Društva „Naša djeca“ Pazin.

Navedene vrste podrške dobivene na temelju istraživanja, u *Tablici 4.* klasificirane su prema stupnju rizika prema kojem djeluju (Ferić, 2002b). Pritom, univerzalna podrška obuhvaća programe namijenjene općoj populaciji roditelja djece određene dobi te se odnosi na jačanje roditeljskih kompetencija i zagovaranje odgovornog roditeljstva (Dobrotić i sur., 2015), ciljana ili selektivna obuhvaća programe usmjerene korisnike u riziku te je namijenjena osnaživanju kompetentnosti roditelja koji žive i odgajaju djecu u otežanim životnim okolnostima (Dobrotić i sur., 2015), a indicirana podrška obitelji uključuje programe namijenjene također korisnicima u riziku, ali onima koji imaju znatne teškoće u ispunjavanju roditeljskih odgovornosti te obuhvaća intervencije usmjerene tim roditeljima (Dobrotić i sur., 2015).

Tablica 2. Oblici univerzalne, ciljane i indicirane te ostale podrške obitelji s brojem i udjelom korisnika na Pazinštini u 2019. godini

	Oblik podrške		Korisnici koji su koristili uslugu	
	N	Udio od ukupne podrške	Broj korisnika	Udio od svih korisnika
<i>Univerzalna podrška</i>	13	24.5%	2224	37.5%
<i>Ciljana podrška</i>	10	18.9%	242	4.1%
<i>Indicirana podrška</i>	4	7.5%	115	1.9%
<i>Ostalo (financijska...)</i>	26	49.1%	3353	56.5%
<i>Ukupno</i>	53	100%	5934	100%

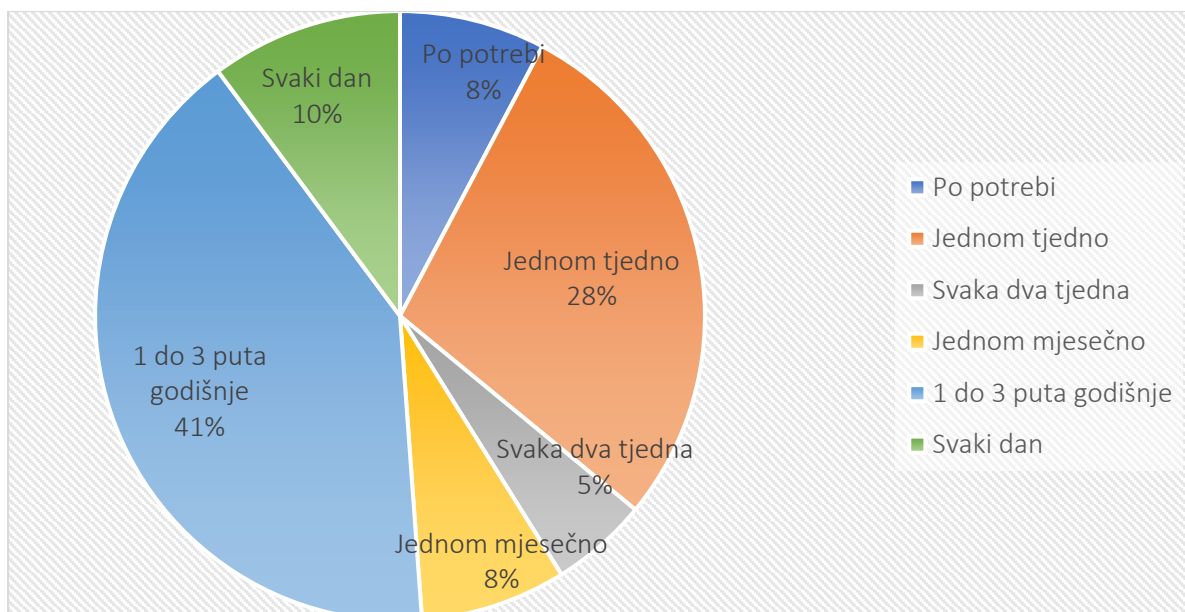
Podaci u Tablici 2. pokazuju kako su među obiteljskom podrškom na Pazinštini u 2019. godini prevladavali ostali oblici podrške (financijska, instrumentalna, ona u sklopu odgojno – obrazovnog sustava) s ukupno 3.353 korisnika koji su tijekom godine koristili takve usluge. Slijedi univerzalna podrška (24.5% i 2.224 korisnika tijekom godine), ciljana podrška (18,9% s 242 korisnika) te indicirana podrška (7.5%) koju je u 2019. godini koristilo 115 osoba. Iako je iz dobivenih rezultata razlika u broju univerzalne i ciljane podrške manja, prema broju korisnika koji su obuhvaćeni podrškom, prednjači univerzalna podrška, koja i je namijenjena općoj populaciji roditelja/obiteljima. Važnost provođenja univerzalnih programa podrške koji djeluju preventivno, ističu i nacionalni dokumenti *Nacionalni plan za prava i interese djeteta 2006. – 2012.* (2006) i *Nacionalna strategija o pravima djeteta za razdoblje 2014. – 2020.* (2014).

Tablica 3. Vrste podrške obitelji na Pazinštini prema broju korisnika i usluga u 2019. godini

Vrsta podrške	Broj korisnika		Broj usluga	
	N	%	N	%
<i>Savjetovanje i terapija</i>	1605	26.1%	2940	21.7%
<i>Psihosocijalna podrška</i>	17	0.3%	40	0.3%
<i>Obiteljska medijacija</i>	14	0.2%	N/P	N/P
<i>Radionice jačanja roditeljskih kompetencija</i>	446	7.3%	68	0.5%
<i>Podrška trudnicama, dojiljama i novorođenčadi</i>	417	6.8%	1598	11.8%
<i>Instrumentalna podrška (hrana, potrepštine, smještaj)</i>	295	4.8%	5998	44.3%
<i>Liječenje ovisnosti, resocijalizacija i rehabilitacija</i>	33	0.5%	70	0.5%
<i>Međuroditeljski susreti i podrška</i>	14	0.2%	14	0.1%
<i>Predavanja i edukacije za roditelje</i>	510	8.3%	28	0.2%
<i>Informacije za roditelje</i>	1315	21.4%	1632	12.0%
<i>Financijska podrška</i>	647	10.5%	N/P	N/P
<i>Profesionalno informiranje</i>	810	13.2%	1002	7.4%
<i>Ostalo</i>	20	0.3%	136	1.0%
<i>Ukupno</i>	6143	99.9%	13526	99.8%

Na temelju podataka iz *Tablice 3.*, vidljivo je kako je najveći broj korisnika na Pazinštini 2019. godine koristio usluge informacija za roditelje (21.4%) te usluge savjetovanja i terapije (26.1%), dok je broj pruženih usluga najveći na području instrumentalne podrške obitelji (44.3%) te također savjetovanja i psihoterapije (21.7%). S obzirom na velike odgojno – obrazovne ustanove (Dječji vrtić „Olga Ban“ Pazin, OŠ Vladimira Nazora Pazin, Gimnazija i strukovna škola Jurja Dobrile Pazin i Pazinski kolegij – klasična gimnazija s pravom javnosti) koje djeluju na Pazinštini, s oko 2500 djece i mladih uključenih u njihove programe, velik je broj korisnika koji su koristili informacije za roditelje kao oblik podrške. Nadalje, usluga savjetovanja obuhvaća i savjetovanje trudnica prilikom redovnih pregleda u ginekološkoj ambulanti, gdje postoji veći broj korisnica te savjetovanja roditelja u pedijatrijskoj ambulanti, gdje usluge koristi veliki broj djece i roditelja. Ako u tablici promatramo ukupan broj korisnika, koji je naizgled velik, valja biti oprezan. Naime, neki korisnici koriste više usluga i programa, odnosno ponavljaju se prilikom prikaza broja korisnika po uslugama i programima te su u ukupnom broju korisnika i korisnici- učenici iz 2 srednje škole, koji su iz drugih gradova i mjesta iz Istre, ali i šire.

Korisnici različitih usluga podrške obitelji najčešće su se susretali 1 do 3 puta godišnje (30.2%), ili jednom tjedno (20.8%). Učestalost susretanja prikazana je na *Slici 6.*

Slika 6. Vrste podrške obitelji u 2019. na Pazinštini prema učestalosti susreta

Analizom dostupnosti usluga podrške obitelji, procijenjeno je kako je od ukupno 53 usluge, 41 usluga na Pazinštini besplatna za korisnike (77.4%). Od preostalih 9 oblika podrške, tri oblika građani plaćaju po subvencioniranoj cijeni (usluge individualnog savjetovanja i terapije u udruzi „Hoću – Mogu“), dok se 6 oblika podrške roditeljstvu od strane javnog sektora – Grada Pazina, odnose se na subvencionirane usluge za plaćanje vrtića, obroka, produženog boravka i ostale socijalne benefite. Usluge podrške obitelji na Pazinštini tijekom 2019. godine najčešće su financirane iz sredstava državnog proračuna te jedinice lokalne samouprave. Ističu se pojedine usluge koje su financirane iz EU projekata (primjerice UNICEF financira programe Rastimo zajedno u Centru za socijalnu skrb), a navedene su i volonterske aktivnosti te aktivnosti financirane pomoću privatnih donacija. Najčešće se u navedenim oblicima podrške obitelji radi o kombinaciji različitih izvora financiranja.

Stručnjaci koji pružaju oblike podrške obitelji na Pazinštini u 2019. godini dominantno su pomagačkih i društvenih zanimanja (50.9%), iz domene psihologije, pedagogije, logopedije, socijalne pedagogije te psihoterapije, 9.4% nastavnici i učitelji i odgojitelji, 3.8% medicinski djelatnici (liječnici, medicinske sestre i tehničari) te 3.8% kineziolozi, fizioterapeuti i treneri. Navode se još stručnjaci iz domene prava i socijalnog rada. S obzirom na područje djelatnosti

s kojima se bave stručnjaci pomagačkih i društvenih zanimanja, ne čudi podatak da u kontekstu podrške obiteljima njih ima najviše. Međutim, gledajući pojedinačno, na cijelom području Pazinštine djeluje, primjerice, samo jedan logoped i to unutar ustanove predškolskog odgoja i obrazovanja, što je, ako stavimo u omjer, 1 logoped na otprilike 570 djece uključenih u ustanovu, a ako stavimo u kontekstu ukupnog broja stanovnika, to je 1 logoped na 17 849 stanovnika Pazinštine (Državni zavod za statistiku, 2011). Uspoređujući navedeno s podacima Hrvatskog logopedskog društva iz 2015. (Pribanić, 2017), uočavamo veliku razliku u omjeru logopeda i ukupnog stanovništva (1 logoped na otprilike 5000 stanovnika), dok je omjer logopeda na broj djece u ustanovi predškolskog odgoja i obrazovanja u odnosu na RH sličan i u našoj lokalnoj zajednici. Osim nedostatka logopeda, pojavljuje se i problem manjka psihologa u OŠ Vladimira Nazora Pazin. Naime, Škola ima 1276 učenika (2021./2022. školska godina), raspoređenih u Matičnoj školi u Pazinu i 8 područnih škola. Na taj broj učenika, zaposlena je samo jedna psihologinja, što onemogućava kvalitetan i sveobuhvatan rad s djecom i roditeljima, a koji imaju neke potrebe, već se često rješavaju samo gorući problemi.

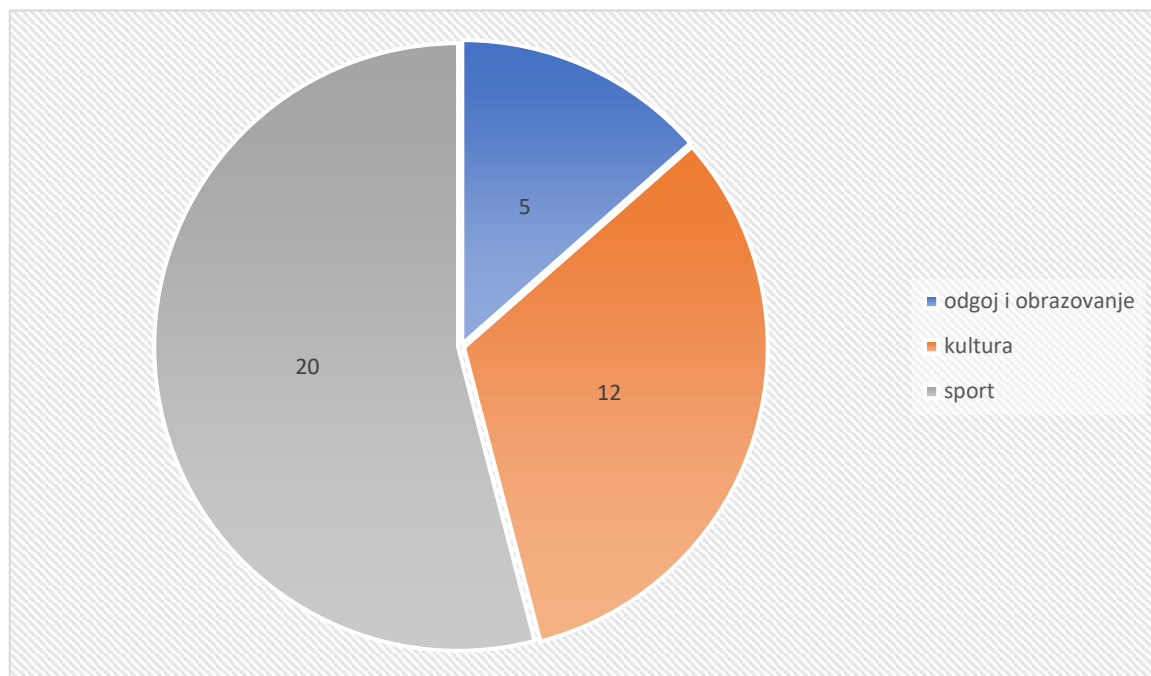
Najčešće se navodi interdisciplinarni rad stručnjaka različitih domena, što se posebno ističe u odgojno – obrazovnom sustavu gdje je uvijek navedena suradnja odgojitelja, nastavnika, učitelja i stručnih suradnika.

Korisnici navedenih usluga podrške roditeljstvu raspoređeni su u različite skupine. Ukupno je u 2019. godini na Pazinštini navedenim uslugama bilo obuhvaćeno 306 novorođenčadi, 962 djece (od 3. do 14. godine), 4838 roditelja, 5076 odraslih te 100 starijih osoba. Od navedenih skupina, 1989 je bilo žena te 571 muškarac. Pri provedbi istraživanja, također je istraženo pripadaju li korisnici usluga podrške obiteljima ranjivim skupinama. Tako 29 usluga podrške roditeljstvu obuhvaća korisnike iz opće populacije, dok se 23 usluge odnosi na korisnike koji dolaze iz ranjivih skupina².

Od ukupnog broja organizacija uključenih u istraživanje (121 organizacija), 104 (85,95%) organizacije nisu pružale podršku obiteljima. Među organizacijama koje nisu pružale podršku,

² Ranjiva skupina – skupina koja zbog razlike u odnosu na dominantnu populaciju može biti izložena većem riziku. Rizici kojima ranjive skupine mogu biti izložene su bolesti, siromaštvo, nasilje i slično (Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, 2011).

37 organizacija (35,58%), pruža neki oblik slobodnih aktivnosti za djecu. *Slika 7.* prikazuje broj organizacija po područjima koje pružaju neki oblik slobodnih aktivnosti za djecu.

Slika 7. Prikaz broja organizacija koje pružaju slobodne aktivnosti za djecu prema području djelatnosti

Najviše organizacija koje provode slobodne aktivnosti za djecu jesu organizacije iz područja sporta, njih 20 (54,05%), zatim 12 organizacija iz područja kulture (32,43%) te 5 organizacija iz područja odgoja i obrazovanja (13,51%). Mali broj organizacija iz područja odgoja i obrazovanja možemo povezati s činjenicom da na području Pazinštine postoje 4 ustanove odgoja i obrazovanja, koje pokrivaju velik broj djece u svojim aktivnostima. Ako analiziramo broj organizacija prema sektoru, 4 organizacije su iz javnog sektora, a 33 organizacije iz civilnog sektora. Velik broj raznovrsnih aktivnosti u koje se djeca mogu uključiti, kao posredni oblik podrške obiteljima, dobro nadopunjuje resurse neposredne formalne podrške obiteljima na području Pazinštine.

Prilikom pregleda i popisivanja resursa, koji su prisutni u lokalnoj zajednici Pazinštine, pronađeni su i programi podrške koji se provode, ali se 2019. nisu provodili, a važan su resurs

u zajednici. Od tih programa izdvajamo program *Rastimo zajedno plus* i *Klub roditelja Rastimo zajedno*, koji se inače provode u Dječjem vrtiću „Olga Ban“, ali se u 2019. godini nisu provodili.

Nadalje, u 2021. i 2022. godini počeli su se provoditi novi programi udruge Zajednica mama iz Istre, kojoj je sjedište na području Grada Pazina te novi programi u Društvu „Naša djeca“ Pazin (DND Pazin).

Programi, usluge i aktivnosti koje je udruga Zajednica mama iz Istre provela u 2021. godini jesu: *Savjetovalište* – održano je ukupno 30 susreta, jedan dio online, jedan dio uživo za 15 korisnica (majke, dob 27-43, s područja Pazinštine) i projekt *M.A.M.A.* (jačanje mentalnog zdravlja majki) – održano 13 susreta s 15 korisnica (majke, dob 25-47 iz cijele Istre).

DND Pazin u 2021. godini provelo je ciklus radionica za roditelje *Rastimo zajedno*. U radionice su se uključili 4 majke i 1 otac s područja Pazinštine te je odrađeno 11 susreta. Osim toga, krajem 2021. godine u DND-u Pazin počelo se s pružanjem usluge *Terapije igrom*, koju vodi educirana psihologinja u području terapije igrom. Do sada se u tretman uključilo 3 djece (4 - 12 godina, djeca s blagim emocionalnim i socijalnim poteškoćama (rezultat na testu SDQ od 11 do 21). Do kraja 2022. u tretman se planira uključiti još 7 djece. Također, krajem 2021. počela se provoditi usluga terapije po principu *Filial play (Trening roditeljskih vještina kroz igru s djetetom)* te je do sada uključeno 4 roditelja u riziku. Uslugu provodi educirana socijalna pedagoginja u području Filial play pristupa.

Novi programi, koji se trenutno provode u lokalnoj zajednici Pazinštine, daju doprinos u zadovoljavanju potrebe za podrškom za obitelji te su na neki način dokaz da postoje pomoci, premda oni bili u civilnom sektoru.

4.2. Koji su izazovi i snage u lokalnoj zajednici Pazinštine u pružanju podrške obiteljima?

Na ovo pitanje odgovore se dobilo iz drugog dijela istraživanja, odnosno analizom podataka dobivenih provedenim intervjuima. Dobiveni rezultati prikazani su po pitanjima, a rezultati koji se nisu mogli svrstati pod postavljena pitanja, grupirani su u dvije teme: *Problemi u lokalnoj zajednici* i *Ideje i prostor za napredak*. Za potrebe intervjua postavljeno je 10 pitanja: 6 pitanja usmjerenih analizi trenutnog stanja na Pazinštini u pogledu pružanja podrške obitelji, 4 pitanja usmjerena na planove za regulaciju i unaprjeđenje te razvoj podrške obiteljima u lokalnoj zajednici. Drugi dio pitanja (4 pitanja) postavljeni su nakon kratkog izlaganja najbitnijih rezultata dobivenih analizom podataka prvog dijela istraživanja.

Zbog lakšeg praćenja i zaštite identiteta sudionica istraživanja koristili smo se kraticama:

3. DOJLS1 i DOJLS2-donositelj odluka iz jedinice lokalne samouprave,
4. DOSS-donositelj odluka iz područja socijalne skrbi,
5. DOOB1 i DOOB2-donositelj odluka iz područja odgoja i obrazovanja te
6. CS/R-sudionica istraživanja iz civilnog sektora, ujedno i roditelj djeteta s teškoćama u razvoju.

1. pitanje: *Po Vašem mišljenju kakvo je stanje u području podrške za obitelji na području Pazinštine?*

Na ovo pitanje većina sudionica istraživanja – 4 sudionice (DOJLS1, DOOB1, DOOB2 i DOSS) složile su se da nedostaje podrške za obitelji na području Pazinštine i da usluge podrške obitelji često nisu dostupne, odnosno da ona postoji, ali ne u dovoljnoj mjeri (DOSS) te da najviše podrške nedostaje u području podrške obiteljima djece s teškoćama u razvoju (DOSS, DOOO), ali i obiteljima darovite djece (DOOB1) te podrške obiteljima koje nemaju djecu u sustavu odgoja i obrazovanja (DOJLS1). Jedna ispitanica (DOOB1) ističe kako postojeća podrška Obiteljskog centra ne zadovoljava potrebe korisnika iz Pazina, s obzirom da je Obiteljski centar smješten u Puli. Mišljenja sudionica istraživanja se poklapaju i s provedenim istraživanjima na razini Hrvatske o nedostupnosti i nedostatnosti usluga podrške obitelji, bilo u javnom sektoru (Pećnik i Dobrotić, 2019), bilo u civilnom sektoru (Petani i Kristić, 2012), ali i s rezultatima

prvog dijela ovog istraživanja, koji prikazuju manjak podrške za obitelji s djecom s teškoćama u razvoju.

Sudionica istraživanja iz JLS-a (DOJLS1) smatra da je problem nedostatka podrške obiteljima djece s teškoćama u razvoju u ruralnim područjima još izraženija, i pogotovo neformalna podrška zajednice, s obzirom da postoje određeni osuđujući i stigmatizirajući stavovi okoline.

Kao jedan od problema sudionica istraživanja iz jedinice lokalne samouprave (DOJLS1) smatra kako informacije za roditelje djece s teškoćama u razvoju nisu usustavljene, odnosno roditelji često ne znaju koja su im prava te koju podršku u lokalnoj zajednici imaju. Istraživanje Pećnik (2013) ukazuje na potrebu roditelja, posebice roditelja djece s teškoćama u razvoju, na pravodobne, provjerene i točne informacije. Međutim, u istom istraživanju također ukazuju na manjak informacija, na nepostojanje preglednog popisa usluga, prava i programa podrške obiteljima.

Iako postoji podrška za roditelji/obitelji, jedna sudionica istraživanja (DOJLS1) ističe problem i pitanje kvalitete savjeta i informacija koje daju stručnjaci, konkretno patronažne sestre ili medicinske sestre u području dojenja. Smatra kako često informacije i savjeti koje daju nisu ažurne i ne prate svjetska relevantna istraživanja.

Nadalje, kao esencijalnu potrebu podrške roditeljima 3 sudionice istraživanja (DOJLS1, DOOB1, DOSS) izdvojile su osiguravanje mjesta u jaslicama i vrtiću za svako dijete te su izdvojile trenutni problem nedostatka 8 grupa jaslica, što je u skladu i s istraživanjima u tom području prema kojima još uvijek značajan broj djece u pojedinim gradovima ostaje neupisan u jaslice i vrtiće zbog nedovoljnih kapaciteta (Pećnik, 2013).

Stanje nije zadovoljavajuće jer postoji neusklađenost sustava iz različitih sektora, što se donekle vidi i na razini Hrvatske, kroz istraživanje Pećnik (2013) gdje su kao mogući razlozi nedostupnosti i nedovoljne podrške roditeljstvu navedeni nedovoljna umreženost i suradnja organizacija u pojedinom sustavu te nedovoljna koordiniranost usluga koje dolaze iz sustava zdravstva, obrazovanja i socijalne skrbi (Ljubešić, 2013). S druge strane 4 sudionice istraživanja navode kako je suradnja na razini JLS-a s različitim sektorima odlična (DOJLS2, DOOB1, DOOB2, DOSS), ali se i puno očekuje od JLS-a (DOJLS2).

Jedan od razloga nezadovoljavajućeg stanja podrške obitelji, 2 sudionice istraživanja navode nedostatak stručnjaka edukacijsko-rehabilitacijskog profila, pogotovo logopeda (DOJLS1,

DOSS), osim u ustanovi predškolskog odgoja i obrazovanja gdje postoji cijeli tim stručnjaka: socijalni pedagog, psiholog, logoped, 2 pedagoginje i zdravstvena voditeljica (DOOB1). Jedna sudionica istraživanja (DOOB1) ističe i trenutni problem nedostatka pedijatrice u pedijatrijskoj ambulanti, zbog korištenja roditeljnog dopusta. S obzirom na to da se s nedostatkom pedijatara i susrećemo i na nacionalnoj razini (Hrvatska liječnička komora, 2021), radno mjesto se nije uspjelo popuniti, već se na mjestu pedijatrice izmjenjuju što liječnici opće/obiteljske medicine, što pedijatrice iz ostalih gradova u Istri. Kako ističe sudionica istraživanja (DOOB1) ovakvim stanjem gubi se na kontinuitetu i sigurnosti. Manjak stručnjaka nije samo problem lokalne zajednice Pazinštine, već se taj problem pojavljuje i u ostatku Hrvatske, poglavito u manjim sredinama, izvan velikih gradova (Pećnik, 2013).

I na nacionalnoj razini i razini Pazinštine razvidni su pomaci na području podrške obiteljima (Pećnik i Dobrotić, 2019), pa i u razvijanju svijesti o važnosti podrške, pogotovo za djecu s teškoćama u razvoju (CS/R), u zadovoljavanju kapaciteta u jaslicama i vrtiću otvaranjem 2 nova vrtića u Tinjanu i Gračišću te spremnosti Grada Pazina da sagradi novi objekt na Starom Pazinu za 5 skupina djece najmlađe dobi (DOOB1).

Od podrške koja postoji sudionice istraživanja izdvojile su: Savjetovalište za brak i obitelj Grada Pazina, Baby fitness, Psihosocijalnu podršku u Društvu „Naša djeca“ Pazin (DOSS), produljeni rad vrtića do 18:30 za roditelje kojima je to potrebno (DOOB1) te podršku Grada Pazina sufinanciranjem boravka djece u obrtima za dadilje i vrtićima drugih JLS-a.

Iz perspektive roditelja djeteta s teškoćama razvoju (CS/R), postoje neki oblici podrške, međutim često bude slab odaziv roditelja na aktivnosti koje su usmjerene i na samog roditelja, jer su roditelji najviše koncentrirani i usmjereni samo na podršku i usluge za dijete. Iz vlastitog iskustva navodi kako joj je najvažnija podrška bila ona neformalna i to od strane obitelji (uže i šire).

2. pitanje: *Koje su to snage Pazina, odnosno lokalne zajednice Pazinštine?*

Većina sudionica istraživanja (5) iz svih sektora (DOSS, DOJLS2, DOOB2, DOOB1) kao glavne snage lokalne zajednice izdvojile su dobru suradnju među različitim sektorima: Grada Pazina, Centra za socijalnu skrb, škola, dječjeg vrtića i civilnog sektora. Iako je u analizi prethodnog pitanja istaknuta nedovoljna usklađenost različitih sustava, kod analize snaga koje su sudionice istraživanja izdvojile, suradnju na lokalnoj razini ocjenjuju kao vrlo dobrom, a to je

donekle različito od rezultata dobivenih u istraživanju stanja podrške obiteljima u Hrvatskoj, gdje su sudionici istraživanja naveli nedovoljnu suradnju među različitim sustavima, kao jedan od razloga nedostatne podrške obiteljima (Pećnik, 2013). Jedan od razloga dobre suradnje zasigurno je prednost male sredine, što navode 3 sudionice istraživanja (DOJLS1, CS/R, DOOB1) gdje se ljudi znaju, razumiju, lakše dogovaraju i usklade i dolaze do informacija, lakše se intervenira kad dođe do nekog problema, ljudi su voljni pomoći te se roditelji lakše povežu i stvore neku neformalnu grupu podrške (CS/R).

Od snaga 2 sudionice istraživanja izdvojile su javnu upravu, kao pokretač promjena (DOJLS2), odnosno Upravni odjel za društvene djelatnosti Grada Pazina, koji dobro osluškuje potrebe zajednice i Savjetovništvo za brak i obitelj Grada Pazina, koji preuzima sve značajniju ulogu u pružanju podrške obiteljima (DOSS), 2 sudionice istraživanja izdvojile su udruge odnosno civilni sektor koji dobro nadopunjuju ustanove, odnosno djelatnosti javnog sektora (DOOB1, DOOB2) te su često partneri na projektima (DOOB1), dok su 2 sudionice istraživanja izdvojile Centar za socijalnu skrb, koji dobro i kvalitetno obavlja svoj posao i surađuje sa svim relevantnim dionicima u zajednici (DOSS, DOOB2).

Nadalje, kao snagu jedna je sudionica istraživanja (DOOB1) izdvojila povjerenje koje postoji između institucija – Centra za socijalnu skrb i Dječjeg vrtića Olga Ban Pazin ili OŠ Vladimira Nazora Pazin.

3. pitanje: Koje su slabosti Pazina, odnosno lokalne zajednice Pazinštine?

U pitanju o slabostima Pazina, odnosno lokalne zajednice Pazinštine, 3 sudionice istraživanja (DOJLS1, DOOB2 i DOSS) smatraju kako je to nedostatak stručnjaka, posebice logopeda (DOJLS1), ali i drugih stručnjaka iz područja edukacijske rehabilitacije (DOOB2), području zdravstva: liječnika specijalista, poglavito pedijatra (DOSS) te time i nepostojanje tima za rano otkrivanje teškoća kod djece rane dobi (DOSS). U pogledu stručnjaka navodi se i nemogućnost zapošljavanja stručnih suradnika primjerice u školi, zbog ograničavanja Ministarstva znanosti i obrazovanja (DOJLS1). Nedostatak stručnjaka u području pružanja podrške najranjivijim skupinama društva postoji kao problem i na nacionalnoj razini, poglavito edukacijsko rehabilitacijskog profila (Pribanić, 2017).

Iako je mala sredina izdvojena i kao prednost, ona ima i neke svoje nedostatke te su 2 sudionice istraživanja izdvojile karakteristike male sredine i kao slabost (CS/R, DOOB1). Ističu kako se slabost male sredine ogleda u tome što je sve vidljivije, pojedinci i obitelji su izloženiji (CS/R), ali i u komunikaciji stručnjaka iz različitih sektora/područja, koja često nije dostojanstvena i ne provodi se na profesionalan način jer se svi znaju te su u nekim odnosima i izvan profesionalnog okruženja (rodbina, susjed, prijatelj i sl.) (DOOB1). Međutim, ista je sudionica istraživanja navela kako je ipak važno imati tople odnose i to održavati.

Iako su neke od usluga i programa dostupni, često se radi o inicijativama i projektima koji su kratkog trajanja, provode se *ad-hoc* te nemaju kontinuitet (DOOB2, DOOB1).

Nedostupnost usluge te nužnost odlaska u udaljenija mjesta na terapiju/savjetovanje i sl., u kontekstu slabosti lokalne zajednice, iznijela je jedna sudionica istraživanja (DOSS).

4. pitanje: Koji su to potencijali/resursi Pazina, odnosno lokalne zajednice Pazinštine?

Sve sudionice istraživanja su se složile da resursa i potencijala ima.

Neki od resursa koje su istaknule većina sudionica istraživanja (4) jesu organizacije civilnog društva, koje se spominju i u kontekstu snaga i kontekstu dobrih resursa, i to sportske udruge, udruge u odgoju u obrazovanju, posebice DND Pazin, u kulturi i slično (DOJLS1).

Jedna sudionica istraživanja ističe kako je značajan resurs lokalna vlast otvorena za unaprjeđenje sustava podrške obitelji u lokalnoj zajednici (DOJLS1), odnosno i ostale jedinice lokalne samouprave koje su na području Pazinštine, a koje sve više prepoznaju važnost pružanja podrške obiteljima, pogotovo onim najranjivijim (DOSS).

Osim organizacija civilnog društva, jedan od potencijala zajednica je i dječji vrtić, koji je, prema mišljenju sudionice istraživanja iz jedinice lokalne samouprave (DOJLS1), u usporedbi s ostalim vrtićima u Hrvatskoj iznad standarda po kvalitetnom radu, vrijednostima i svjetonazoru koji se njeguju. Prema istraživanju Dobrotić i suradnika (2018) u razdoblju od 2014. do 2016. obuhvat jasličke djece u Gradu Pazinu bio je 15%, što je ispod prosjeka Istarske županije (28,6%) i Hrvatske (19,7%), dok je obuhvat djece u dobi 3-6 godina bio 78%, što je pak iznad prosjeka Istarske županije i Republike Hrvatske. Podaci iz 2020. godine ukazuju da se udio djece uključenih u ustanovu predškolskog odgoja i obrazovanja, odnosno u privatnim obrtima

za dadilje, povećao te je prema procjenama Grada Pazina iznosio 36% obuhvata djece do 3 godine i 87% djece od 4 godine do polaska u školu (Grad Pazin, 2020), što je sukladno Barcelonskim ciljevima (33% obuhvata djece 0-3 i 90% obuhvata 3-6).

Kao temeljni resurs lokalne zajednice i u ovom kontekstu se ističe povezanost institucija, organizacija i ustanova (CS/R).

Jedna sudionica istraživanja iznosi kako su i brojni akti, zakoni u ovom području jedan od potencijala, ali koji iziskuju neke dorade i poboljšanja (DOSS).

Kao problem koji se pojavljuje kod pitanja resursa u zajednici je da u provedbi programa i usluga nedostaje metodologija, procedure i standardizacije, kako bi se sve što se provodi moglo i mjeriti u smislu učinkovitosti (DOJLS2).

5. pitanje: *Koji su ključni dokumenti/akti temeljem kojih se ostvaruje podrška za obitelji na području Pazina/Pazinštine?*

Od zakona i propisa na međunarodnoj razini, a čije se odredbe i preporuke provode i u Hrvatskoj, jedna sudionica istraživanja ističe Konvenciju UN-a o pravima djeteta, kao temeljni dokument prema kojemu bi se trebali dalje kroititi i usuglasiti zakoni i ostali akti (CS/R).

Na nacionalnoj razini, važne zakone i akte koje su izdvojile 4 sudionice istraživanja (DOSS, DOOB1, DOOB2, CS/R) jesu: Obiteljski zakon, Zakon o socijalnoj skrbi, različite nacionalne strategije, pravilnici vezani uz pružanje socijalnih usluga, pravilnici iz domene osoba s invaliditetom, pravilnici o savjetovanju, Zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju i Nacionalni socijalni plan. Iako postoji mnogi broj zakona, strategija i planova na nacionalnoj razini, sudionice istraživanja ističu i neke nedostatke istih: strategije donesene na nacionalnoj razini se donose na dulji period nego što je to potrebno, jer se potrebe mijenjaju, što onda ograničava mogućnost pružanja nekih novih usluga i programa za koje se ukaže potreba, a kojih nema u strateškim dokumentima (DOSS). Osim toga, pravilnici kojima se daje mogućnost roditelja da sudjeluju u radu odgojno-obrazovne institucije te daju prijedloge za poboljšanje podrške roditeljima, primjerice putem rada roditeljskih vijeća, često se koriste u negativnom smjeru, umjesto u smjeru pozitivne suradnje (DOOB2). Ista sudionica istraživanja navodi kako je primjena i provedba zakona na lošoj razini. Zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju

(1997) je zastario te ne prepoznaje potrebe današnjih roditelja u pogledu podrške (DOOB1). Drugim riječima, zakon na neki način diskriminira nezaposlene roditelje, koji nemaju prednost upisa u ustanove predškolskog odgoja i obrazovanja, a kojima su također potrebne te usluge (DOOB1). Prema istraživanju Dobrotić i sur. (2018) vrtiće dominantno pohađaju djeca zaposlenih roditelja, čiji se udio sa 76% 2005. godine povećao na 82,7% u 2016. godini, iz čega je vidljiv ograničen pristup djeci kojoj jedan ili oba roditelja nisu zaposlena, a oni čine gotovo polovinu populacije djece u Hrvatskoj.

Ista sudionica istraživanja navodi kako se ovim zakonom obezvrijedila djelatnost predškolskog odgoja i obrazovanja, s obzirom da zakon ne obvezuje osnivača dječjeg vrtića da uskladi visinu plaće radnicima i ostala materijalna prava s onima u školama, čime se šalje poruka da predškolska djelatnost nije važna, dok se s druge strane naglašava važnost razvoj djeteta u prve tri godine života, preko Pravobraniteljice za djecu, UNICEF-a i slično.

Na razini županije jedna je sudionica istraživanja izdvojila strateški dokument Istarske županije *Plan za zdravlje i socijalno blagostanje Istarske županije od 2021. do 2024.* (DOSS).

Na lokalnoj razini postoje mnogi pojedinačni akti/pravilnici/odluke, koji reguliraju neka prava/usluge za različite ciljane skupine: odluke o financiranju usluga dječjeg vrtića i osnovne škole, odluke o sufinanciranju usluga boravka djeteta u obrtima za dadilje ili u dječjim vrtićima drugih jedinica lokalne samouprave, odluke i pravilnici vezani uz produženi boravak djece u školama, Odluka o socijalnoj skrbi Grada Pazina (DOJLS2).

Osim toga svaka ustanova ima još svoje interne akte kao što su Statut ili neki drugi pravilnici kojima se reguliraju važna pitanja za funkcioniranje ustanove (DOJLS2), kao i udruge, koje donose strateške i operativne planove (CS/R).

6. pitanje: Na temelju čega se kreiraju planovi, odnosno na koji način se procjenjuju potrebe?

Tri sudionice istraživanja (DOJLS2, DOSS, DOOB2) navode kako se planovi kreiraju temeljem analize izvješća prethodnih godina, i to izvješća na nacionalnoj razini, s obzirom na to da se potrebe u okviru podrške za obitelji u lokalnoj zajednici značajno ne razlikuju od onih na državnom nivou (DOJLS2), te se potrebe ostvaruju u suradnji s Gradom Pazinom, općinama Pazinštine i po potrebi s Istarskom županijom (DOSS).

Osim toga dvije sudionice istraživanja navode kako u nekim slučajevima za procjenu potreba koriste anketne upitnike za korisnike (roditelje i djecu) ili zaposlenike u odgojno-obrazovnoj ustanovi (DOOB1 i DOOB2), primjerice anketa za roditelje za produljeni rad dječjeg vrtića, anketa za potrebom ljetnog rada dječjeg vrtića, anketa o potrebama različitih oblika suradnje i slično (DOOB1).

Iako su ponekad potrebe vidljive, primjerice rang listom upisane djece vidljivo je koliko djece nije primljeno u dječji vrtić, često se planovi kreiraju temeljem dobivenih informacija od samih korisnika te se planovi kreiraju trenutno, kako bi se potreba za neko uslugom/programom i sl. zadovoljila u što kraćem roku i u što najboljem interesu korisnika, obično roditelja (DOJLS1).

Ako sagledamo procjenu potreba i kreiranje planova iz domene civilnog sektora, potrebe proizlaze iz samog iskustva korisnika, u ovom slučaju roditelja djeca s teškoćama u razvoju, odnosno temeljem poznavanja sustava i njegovih manjkavosti (CS/R).

Jedna sudionica istraživanja (DOOB1) ističe kako nedostaju objektivna znanstveno utemeljena istraživanja procjena potreba zajednica te da se često u procjeni potreba i kreiranju planova koriste subjektivni dojmovi i stavovi o tome, što nije realno stanje.

7. pitanje: *Po Vašem mišljenju, koji su razlozi takvog stanja (manjak usluga i programa za podršku obitelji, pogotovo za djecu s teškoćama u razvoju i njihovim roditeljima, koje vrste podrška postoje, nedostatak usluga rane intervencije i slično)?*

Četvero sudionica istraživanja navelo je kako je jedan od prvih razloga nedostatak financijskih sredstava (DOSS, DOOB1, DOOB2, DOSS). Iz perspektive udruge, financijska održivost je vrlo zahtjevna, jer ovisi o spremnosti zajednice (bilo lokalno ili šire), da financijski podrži aktivnosti i programe udruge (CS/R). Prema istraživanju Pećnik (2013), koje također navodi da je manjak financijskih resursa jedan od razloga o nedostatnim uslugama i programima podrške obiteljima, nedostatak financijskih sredstava djelomično je rezultat i činjenice da podrška roditeljstvu i obiteljima često nije na listi prioriteta jedinica lokalne/regionalne samouprave, što se samo djelomično poklapa s mišljenjima sudionica istraživanja u ovom istraživanju, s obzirom da ne navode specifično da nedostaje financijska podrška jedinice lokalne samouprave, već to navode općenito.

Prema mišljenju sudionica istraživanja iz jedinice lokalne samouprave (DOJLS1) razlog ovakvom stanju podrške za obitelji je nepostojanje brige na državnoj razini prema djeci i roditeljima, iako postoje strateški dokumenti, zakoni i pravilnici koji donekle reguliraju ovu tematiku, u praksi se to ne vidi: nije usustavljena briga za najranjivije skupine, nedostaje stručnog kadra i slično. Na tragu ovom mišljenju je i razmišljanje sudionice istraživanja iz područja odgoja i obrazovanja (DOOB1), koja smatra da je briga za djecu samo deklarativno važna, ali se to u stvarnosti ne vidi i osjeti onako kako bi trebalo.

Jedan od razloga nedovoljnih usluga i programa za obitelji, prema sudionici istraživanja iz područja socijalne skrbi (DOSS) je i sama geografska posebnost središnje Istre, koja je jako razgranata i prometno dosta nepovezana. Ista sudionica navodi kao razlog i već spomenuti nedostatak stručnog kadra.

Iako službeno postoje lokalni strateški dokumenti koji donekle prepoznaju potrebe obitelji i djece, jedna sudionica smatra da nisu jasno određeni prioriteti te da ne postoji konkretna vizija u kojem smjeru bi se grad trebao razvijati (DOOB1).

Jedna sudionica istraživanja navodi kako je jedna od uloga civilnog sektora da nadopuni ono što nedostaje u sustavu. Slijedom toga, ako postoje jake i aktivne ustanove odgoja i obrazovanja, da će u tom pogledu biti i manje usluga i programa civilnog sektora u tom području (DOJLS2).

8. pitanje: *Postoje li planovi za unaprjeđenje usluga podrške obitelji. Ako da, koji su?*

Trenutno najaktualnija tema u lokalnoj sredini je izgradnja novog objekta dječjeg vrtića na Starom Pazinu, što su navele 4 sudionice istraživanja (DOJLS1, DOJLS2, DOOB1, DOSS). Novim objektom osigurat će se kapaciteti za 10 skupina, od toga 5 skupina za djecu najmlađe dobi. Osim povećanja kapaciteta, nova će ustanova, prema riječima jedne sudionice istraživanja (DOOB1) pridonijeti usklađivanju s Državnim pedagoškim standardom, povećat će se i kadar te će se morati ulagati u edukacije. Da je primarna potreba roditelja danas osigurati mjesto u jaslicama/dječjem vrtiću govori i podatak da se intenzivno razmišlja o otvaranju skupina za djecu najmlađe dobi u susjednim općinama – Cerovlje, Sv. Petar u Šumi i Karojba (DOOB1).

Vide se pomaci i postoje naznake da bi stvari mogle krenuti u boljem smjeru, što se tiče pružanja usluga rane intervencije za djecu s teškoćama, na način da se podupre Dnevni centar Veruda formiranjem mobilnog tima za Pazinu (DOJLS2).

Pomaci se vide i u poboljšanju i jačanju stručnog kadra predškolske ustanove različitim usavršavanjima, među kojima se planiraju i različiti Erasmus+ projekti, pomoću kojih odgajatelji i ostali stručni kadar uče iz iskustva drugih zemalja (DOOB1).

Jedna sudionica istraživanja (DOOB2) navodi da je u službenim dokumentima Grada Pazina, kao što je Proračun, razvidno da se razmišlja o obitelji ponudom različitih financijskih potpora, primjerice sufinanciranje obrta za dadilje, boravak djeteta u dječjim vrtićima drugih JLS-a i slično.

Neke konkretne mjere koje se, prema riječima sudionice istraživanja iz jedinice lokalne samouprave (DOJLS1) planiraju uvesti kao podrška roditeljima i obiteljima je da se roditelji s djecom rane dobi (0-3 godina) i djece s teškoćama u razvoju, koji koriste pelene te starije osobe, rasterete plaćanje računa za mješovito prikupljanje otpada, odnosno da im se smanje računi, što je mali početak, ali i to je jedan od pokazatelja da lokalna zajednica brine o potrebama svojih građana, pogotovo ranjivih skupina. Osim toga, sudionica navodi i smanjivanje cijene dječjeg vrtića za svako sljedeće dijete u obitelji, kao još jednu mjeru pomoći i podrške roditeljima.

Prema riječima sudionice istraživanja iz jedinice lokalne samouprave (DOJLS1) postoji otvorenost i spremnost Grada Pazina za poboljšanje ove problematike te otvorenost prema svim građanima koji imaju neke ideje, prijedloge i rješenja, što je zasigurno dobar temelj da se na lokalnoj razini naprave vidljive promjene nabolje.

9. pitanje: *Kojim politikama se regulira i prati potreba za podrškom obitelji?*

Četiri sudionice istraživanja (DOOB1, DOJLS2, DOOB2, DOSS) navode da bi osnovno trebao biti jasan i dorečen zakonodavni okvir, po kojemu bi se trebali uskladiti i ravnati (DOOB2). Uz dobro postavljene zakone sudionica istraživanja (DOOB1) navodi kako bi i materijalni, odnosno financijski dio također trebao pratiti provedbu zakona. Sudionica istraživanja iz područja socijalne skrbi (DOSS) ističe kako je važno da oni koji imaju ovlasti odlučivati i

donositi promjene trebaju svoje odluke temeljiti na prijedlozima, savjetima i potreba ljudi iz struke. Ista sudionica (DOSS) navodi kako važnu ulogu osim Ministarstva rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike, ima i Zavod za socijalni rad isto, koji je osnovan sa svrhom da bi se pratilo i stručno podržavalo prvenstveno rad Centara, ali da se prati situacija u području socijalne skrbi.

Dvije sudionice istraživanja (DOJLS1 i DOJLS2) kao važno polazište izdvajaju strateške dokumente te navode kako je trenutno u procesu izrada novi strateški dokument Plan razvoja Grada Pazin, koji u svojoj radnoj verziji sadržava dio o skrbi u zajednici-podrška i posebni programi za djecu s TUR i osoba s invaliditetom, podrška psihološke potpore u zajednici, jačanje udruga koje pružaju socijalne usluge.

Jedna sudionica istraživanja (DOJLS1) ističe kako je za izradu valjane i dobro postavljene strategije, potrebno napraviti objektivnu analizu procjene potreba podrške obiteljima na reprezentativnom uzorkom, temeljem čega se definiraju ciljevi za duže razdoblje. Ističe kako je u tome jako važan stručnjak koji prepoznaje potrebe pojedinaca, iako one nisu vidljivo izražene te kako je važno da strategija bude potpuno prilagođena lokalnoj zajednici za koju se radi, odnosno da su stručnjaci upoznati sa specifičnostima sredine.

Iz pozicije roditelja, sudionica istraživanja (CS/R) ističe kako je za kvalitetno donošenje politika važno da se osluškuje i uvažava i mišljenje roditelja djece s teškoćama u razvoju, s obzirom da se stječe dojam da su često roditelji neshvaćeni i neuvaženi.

Jedna sudionica istraživanja navodi kako bismo se trebali voditi lokalnim politikama o pružanju podrške obiteljima, odnosno razviti sustave financiranja programa i usluga suradnjom privatnog i javnog sektora, a sve u skladu sa zakonima i lokalnim propisima (DOOB1).

10. pitanje: *Po Vašem mišljenju, kako bi trebala izgledati idealna podrška za obitelji u Gradu Pazinu-Pazinštini, uzimajući u obzir specifičnosti našeg okruženja?*

U kontekstu idealne podrške za roditelje i obitelji, jedna sudionica istraživanja (DOOB1) navodi da bi trebalo započeti već u srednjoj školi uvođenjem novog predmeta, koji bi osim navedenog obrađivao teme iz zaštite spolnog zdravlja, roditeljstvu, braku i slično. Dalje navodi potrebu da od prvog dana trudnoće postoji dobra suradnja ginekologinje, pedijatrice i

ustanova koje imaju kapacitet raditi edukacije za pripremu mladih ljudi na roditeljstvo, čime bi se puno toga preveniralo.

Jedna sudionica istraživanja (DOJLS2) navodi nekoliko oblika idealna podrške. Jedan od njih bio bi centar na županijskoj razini - Obiteljski centar, koji bi trebalo još više ojačati, koji bi imao informacije svih gradova i da to bude mjesto gdje bi svi roditelji koji imaju potrebu mogli naći sve informacije na jednom mjestu. Drugi način bio bi da se osnuju mobilni timovi koji idu u domove obiteljima, što iziskuje puno više sredstava. Kao najidealniji oblik podrške obiteljima navodi da se u Pazinu osnuje Centar za obitelj, koji bi držao edukacije, radionice, savjetovanja, terapiju i slično.

Slično razmišljanje prethodnoj idealnoj slici podrške obiteljima navodi još jedna sudionica istraživanja (DOJLS1). Njezina vizija je da se obnovi i uredi zgrada dječjeg vrtića, koja se trenutno ne koristi te da se u njoj smjeste svi pružatelji usluga/programa/aktivnosti za djecu i roditelje i opće populacije i populacije u nekom obliku rizika, da se napravi Centar za podršku obiteljima. Ono što već sada prepoznaje kao nedostatak je održivost takvog sustava, koji bi trebao biti dostupan svima te koji bi trebao imati podršku države.

Sudionica istraživanja smatra da je u ulozi roditelja djeteta s teškoćama u razvoju (CS/R) za idealnu podršku ključno povjerenje između roditelja i institucije, odnosno da je podrška za dijete koncipirana tako da se rasterete roditelji te da su stručnjaci, koji vode dijete u sustavu odgoja i obrazovanja, osobe kojima roditelji vjeruju. Osim toga, navodi kako je važno da se stručnjaci različitih profila usuglase oko toga što je bitno za pojedino dijete, da se dogovori zajednički plan razvoja djeteta.

Sudionica istraživanja iz područja socijalne skrbi (DOSS) smatra kako bi idealna podrška trebala sadržavati sve one usluge koje i jesu zakonom propisane, ali da su i dostupne na jednom mjestu i da se lako može doći do njih.

Sudionica istraživanja iz područja odgoja i obrazovanja (DOOB2) izdvaja nekoliko važnih faktora koje idealna podrška za obitelji treba sadržavati: da mladi ljudi-roditelji imaju mjesto zapošljavanja, da imaju riješeno stambeno pitanje, da postoji organizirana skrb o djeci u dječjim vrtićima, osnivanje više grupa podrške roditelja te više savjetovališta, omogućiti da obrazovanje zaista bude besplatno te da se obrazovanje organizira na način da se sve odrađuje u školi.

4.2.1. Neki problemi u zajednici

Uz navedene probleme i nedostatke u lokalnoj zajednici u prethodnim pitanjima, dvije sudionice istraživanja (DOJLS1 i DOOB1) izdvojile su problem *modela financiranja djelatnosti predškolskog odgoja i obrazovanja*, koji ovisi o financijskim mogućnostima jedinice lokalne samouprave, a koje često nemaju sredstava, čime se u nepovoljan položaj stavljaju djelatnice/i dječjih vrtića, koji često imaju premale plaće u odnosu na djelatnike osnovne škole, ali i u odnosu na bogatije jedinice lokalne samouprave, a kao krajnjem korisniku – roditelju kvaliteta usluge ovisi o tome gdje živi, što je, prema riječima sudionice istraživanja (DOJLS1) krajnje nepravedno. Sudionica istraživanja iz jedinice lokalne samouprave (DOJLS1) upozorava kako je sustav trenutno jako krhak, misleći pritom na mogućnost odlaska dobrog kadra, prvenstveno odgajateljica u jedinice lokalne samouprave, koje nude bolje materijalne uvjete, čime kvaliteta odgoja i obrazovanja pada. I jedna i druga sudionica istraživanja (DOJLS1 i DOOB1) smatraju kako bi se financiranje djelatnosti predškolskog odgoja i obrazovanja trebalo usustaviti kao i osnovnoškolska djelatnost, odnosno da se plaće osiguravaju iz proračuna Ministarstva znanosti i obrazovanja te da se time izjednače uvjeti djelatnika u svim ustanovama predškolskog odgoja i obrazovanja. Trenutno je aktualna i kampanja zagovaranja sindikata, odgajatelja, Udruge Sidro i gradova i općina da predškolski odgoj i obrazovanje bude financirano kao osnovnoškolsko, da se decentralizirana sredstva spuštaju na lokalnu razinu.

Nastavno na prethodni problem, u djelatnosti predškolskog odgoja i obrazovanja, sudionice istraživanja (DOOB1 i DOJLS1) ističu i *problem nepostojanja sustava i propisa trećeg odgajatelja za djecu s teškoćama u razvoju*. Kako ističe sudionica istraživanja iz područja odgoja i obrazovanja (DOOB1) ne postoje pravilnici koji detaljno propisuju i definiraju ovaj oblik podrške djeci s teškoćama u razvoju uključenih u predškolsku ustanovu, što dovodi do toga da se često improvizira, a time i griješi. Nadalje, treći odgajatelj nije prepoznat kao potreba, za razliku od pomoćnika u nastavi (DOJLS1) te je osiguravanje trećeg odgajatelja prepušteno jedinici lokalne samouprave (DOJLS1). Sudionica istraživanja iz JLS-a (DOJLS1) ističe i problem edukacije trećeg odgajatelja, koji često nije osposobljen za rad s djecom s teškoćama u razvoju te navodi kako bi taj posao trebao raditi stručnjak.

U skladu s problemom financiranja djelatnosti predškolskog odgoja i obrazovanja, sudionica istraživanja (DOJLS1) ističe *državnu politiku prema najmlađima i najstarijima*, koja u praksi ne podržava najranjivije skupine društva, već često te obaveze prebacuje na JLS ili se, primjerice, podrška za djecu s teškoćama u razvoju, a time i roditeljima, financira projektno, što je, prema riječima sudionice, nedopustivo.

Osim navedenog, jedan od ključnih problema, prema mišljenju sudionice istraživanja iz JLS-a (DOJLS1) jesu *nedostatne roditeljske kompetencije*, odnosno sudionica smatra kako se velik broj roditelja ne informira i zanima dovoljno oko odgoja djece te kako često na radionice i treninge za jačanje roditeljskih kompetencija ne dolaze roditelji koji iskazuju neki oblik rizika.

4.2.2. Ideje i prostor za napredak

Prema mišljenjima sudionica istraživanja prilikom razgovora, otvorile su se neke ideje/prijedlozi kako dodatno poboljšati podršku obiteljima na području Pazinštine, ali i općenito.

Sudionica istraživanja (DOJLS2) smatra kako se definiranjem užeg potpodručja podrške obitelji u prioritetnom području *Socijalne skrbi i zdravstva* Javnog poziva za financiranje programa/projekata/manifestacija organizacija civilnog društva od interesa za opće dobro iz proračuna Grada Pazina, može doprinijeti većem broju pružatelja usluga/programa podrške obitelji. Ista sudionica mišljenja je kako je važno da se na razini županije definiraju standardi, prema kojima bi se sve jedinice lokalne samouprave ravnale, čime bi se doprinijelo ravnomjernijem razvoju podrške obiteljima.

Kao jedan od preduvjeta kvalitetne prevencije, odnosno podrške obitelji sudionica istraživanja (DOJLS2) ističe važnost jačanja stručnih službi škole, kako bi se već na samom početku školovanja detektiralo djecu i obitelji u riziku te prema tome i procijenilo koje intervencije je nužno provesti. Također naglašava kako je osim povećanja broja stručnih suradnika, važno pratiti i ispitati i učinkovitost njihova rada.

Osim jačanja kompetencija stručne službe, sudionica istraživanja (DOOB2) navodi nužnost jačanja edukacija učitelja u području podrške roditeljima, kako bi se ojačala suradnja, ali i povjerenje roditelja i učitelja.

Sukladno navedenim prijedlozima je i mišljenje sudionice istraživanja (DOJLS1), koja navodi kako je ulaganje u stručnjake *cost benefit* situacija, jer ulaganjem u stručnjake, koji će biti dostupni i osposobljeni da prepoznaju i detektiraju moguće probleme u ranoj dobi djeteta, smanjuju se troškovi prevencije, odnosno štete i posljedice za društvo općenito su puno manje.

Nastavno na ulaganje u stručnjake je i jačanje ključnih institucija u području podrške obiteljima, odnosno sudionica istraživanja (DOOB2) smatra kako je važno da se Centri za socijalnu skrb još više ojačaju zapošljavanjem više stručnjaka te time i pružanjem više usluga/programa te kako je važno još više poticati preventivu MUP-a, a sudionica istraživanja (DOSS) navodi kako je nužno i dalje podupirati Obiteljski centar, da bude otvoren prema zajednici, da bude prepoznatljiv kao ključna institucija za podršku obiteljima. Sudionica istraživanja (DOOB1) ističe Savjetovalište za brak i obitelj Grada Pazina, koje se u zadnje vrijeme razvija i zauzima sve važniju ulogu u zajednicu, ali koje bi trebalo imati svoj prostor te koje bi trebalo podržavati i dalje kako bi se otvorila prilika i mogućnost da se roditelji uključuju još više.

Sudionica istraživanja (DOOB1) predlaže da se ponovno uspostavi operativna intersektorska suradnja školskog liječnika, pedijatrice, Centra za socijalnu skrb, policije, ustanova predškolskog odgoja i obrazovanja i osnovnoškolskog obrazovanja, s jasno postavljenim ciljevima, strukturom i kontinuitetom, kako bi se osigurala podrška obiteljima. Navodi kako je nekad postojao takav oblik suradnje, koji se redovito sastajao (2 puta mjesečno) te raspravljao o pojedinom djetetu/obitelji, u cilju osiguravanja maksimalne podrške u svim sustavima. Taj je oblik suradnje zamijenio Savjet za socijalnu skrb i zdravstvo Grada Pazina, ali rad Savjeta nije ciljano usmjeren određenoj obitelji/pojedincu, već je cilj općenitiji odnosno planiranje i razvoj mreže socijalnih i zdravstvenih usluga te ostvarivanja prava, obveza, mjera i ciljeva iz područja socijalne skrbi i zdravstva. Također smatra da je važno da u sklopu pedijatrijske ambulante radi i psiholog/psihoterapeut, koji bi s liječnicom razmjenjivao informacije o djetetu i obitelji te radio dijagnostiku i terapiju, što bi olakšalo roditeljima da ne trebaju putovati. Navodi kako je ovaj resurs nekad postojao, međutim i taj je resurs nestao iz naše zajednice.

Kako bi i u Pazinu bila dostupna usluga opservacije, dijagnostike i terapije za djecu s teškoćama u razvoju, sudionica istraživanja (DOOB1) navodi važnost organiziranja mobilnog tima i na Pazinštini.

Sudionica istraživanja (DOJLS1) navodi podatak o velikom broju djece neuključenih u sustav predškolskog odgoja i obrazovanja, koji su na čuvanju kod baka ili „teta čuvalica“ te ističe kako bi i za te roditelje zajednica trebala organizirati neki oblik podrške, mjesto razmjene iskustva te stvaranja prilika za socijalizaciju kako djece tako i roditelja. Slično tome, sudionica istraživanja (DOOB2) ističe kako je potrebno na razini grada pojačati programe i usluge, koji bi imali kontinuitet te da se kod roditelja, djece i mladih potiče uključivanje u programe savjetovanja/podrške.

Sudionica istraživanja (DOOB1) navodi kako bi sustav podrške trebao pokriti sva područja mogućeg razvoja djeteta, pa tako i područje kulture, STEM-a i slično. U skladu s time, navodi kako bi trebalo ojačati i poticati ustanove u kulturi s ciljem otvaranja novih mogućnosti pružanja podrške i organizacijom kulturnih događanja.

5. Neka zapažanja i nedostaci istraživanja

S obzirom na to da su podaci za potrebe prvog dijela istraživanja prikupljeni iz dostupnih izvora, najčešće mrežnih stranica, koje ponekad nisu dopunjene najnovijim informacijama, ne možemo tvrditi da se obuhvatilo 100% svih organizacija koje provode neki oblik podrške obiteljima.

Zbog situacije s pandemijom COVID-19 prikupljeni su podaci za 2019. godinu, kada imamo realniju sliku o resursima. Međutim, podaci su se prikupljali u 2021./2022., što je rezultiralo da su neki podaci nepotpuni. Osim toga, uvjeti prikupljanja podataka bili su otežani zbog situacije s pandemijom koronavirusa, poglavito u zdravstvu, gdje se teže došlo do djelatnika, time i do podataka.

Iako postoje definicije i različiti pogledi/objašnjenja na pojam podrške obiteljima, u nekim je primjerima usluga i programa bilo teško odrediti radi li se o podršci obiteljima.

Iz upitnika bilo je teško analizirati podatke o tome kako korisnici dolaze (samoinicijativno, po preporuci i sl.), jer se moglo dogoditi da isti korisnik jednom dođe po preporuci ili uputnici Centra za socijalnu skrb, a drugi put samoinicijativno.

Prilikom analize podataka neke je varijable bilo teško odrediti, primjerice načine financiranja, jer se pojedine usluge financiraju iz više izvora. Osim toga, kod vrste podrške prema ciljanoj skupini odnosnu stupnju rizika, za neke je usluge/programe bilo teško odrediti kojoj vrsti podrške pripadaju.

Jedno od pitanja koje se pojavilo prilikom obrade podataka bilo je kako zaštititi podatke, odnosno anonimnost sudionica istraživanja. Tom se problemu doskočilo tako da su se sudionice istraživanja grupirale po sektoru, a u analizi rezultate navodile su se kratice.

Važno je navesti da je pomoću intervjua dobiveno mišljenje relevantnih pojedinaca u lokalnoj zajednici te da se njihova mišljenja i stavovi ne mogu poopćavati.

Ovo je bilo samo deskriptivno istraživanje, sljedeće istraživanje poželjno da je opširnije, inferencijalno te da se provede i istraživanje o kvaliteti pruženih usluga, čime bi se upotpunila slika o podršci obitelji na području Pazinštine.

6. Zaključak

Obitelj je temelj za razvoj djeteta, prva zajednica u kojoj dijete uči i usvaja svoja početna znanja, iskustva i vještine te u kojoj se ono razvija i raste. Imajući na umu važnost prvih godina kao najosjetljivijeg razdoblja u djetetovom razvoju (Ljubešić, 2003) te kako je obitelj danas suočena s mnogobrojnim pritiscima uzrokovanim društvenim i tehnološkim napretkom, pred obitelj je težak zadatak podizanja djeteta. Situacija je još složenija, ako je ta obitelj u nekom obliku rizika, odnosno ako ta obitelj brine o djetetu s teškoćama u razvoju. Kako bi se obitelji mogle suočiti s izazovima današnjice ili stresom podizanja djeteta u otežanim okolnostima, odgovornost je na zajednici da pruži obitelji i pojedincu sve potrebne resurse i oblike podrške – formalne i neformalne, što podržavaju i međunarodni dokumenti poput Konvencije UN-a o pravima djeteta te Preporuka Vijeća Europe (2006) 19 o politici podrške pozitivnom roditeljstvu, ali i neke nacionalne strategije RH.

Ovim se istraživanjem analiziralo, popisalo i istražilo dostupne programe podrške za obitelji na području Pazinštine.

Iz prvoga dijela istraživanja, koje je obuhvatilo 121 organizaciju/ustanovu/instituciju na području Pazinštine, među kojima je 17 organizacija relevantnih na polju podrške obitelji, razvidno je da podrška obitelji na primjeru Pazinštine postoji, ali je nedostatna u nekim područjima, kao što su rana intervencija, obiteljska medijacija ili podrška za djecu s teškoćama u razvoju i njihove roditelje. Te se usluge i programi u većini slučajeva provode u Pazinu, a tek manji broj u okolnim općinama. Prema dobivenim rezultatima najzastupljeniji je oblik podrške financijska podrška roditeljima/obiteljima, i to iz javnog sektora, odnosno jedinice lokalne samouprave. Osim neposredne financijske podrške obiteljima, jedinica lokalne samouprave sufinancira i rad organizacija civilnog društva, koje svojim programima i projektima pružaju podršku obiteljima. Iz navedenog možemo zaključiti kako je na razini lokalne politike prepoznata i donekle osviještena potreba za podrškom roditeljima/obitelji. S obzirom na to da se većina usluga i programa podrške obitelji financira iz javnih izvora, velik broj usluga i programa podrške obitelji su za korisnike besplatne, čime su dostupnije i obiteljima lošijeg socioekonomskog statusa. Uz financijsku podršku, jedan od najzastupljenijih oblika podrške je i instrumentalna podrška u obliku dijeljenja hrane, potrepština i slično. Ovim oblikom podrške, koji provodi najvećim dijelom Gradsko društvo Crvenog križa Pazin, obuhvaćen je

velik broj korisnika na Pazinštini. Nadalje, podjednako je, i u javnom i u civilnom sektor, jedan od najčešćih oblika podrške savjetovanje i terapija, što potvrđuju i podaci o velikom broju korisnika kojima su te usluge u 2019. godini pružene. Ako oblike podrške sagledamo prema stupnju rizika prema kojem djeluju, najviše je usluga i programa univerzalne podrške, među koje ubrajamo i radionice jačanja roditeljskih kompetencija, a koje su također među najzastupljenijim oblicima podrške. Od manje zastupljenih usluga i programa podrške obiteljima ističe se obiteljska medijacija, koja se provodi u okviru Obiteljskog centra Pula, podružnice Centra za socijalnu skrb Pazin. Također, usluge rane intervencije, priznate rješenjem Centra za socijalnu skrb Pazin, ne pružaju se na Pazinštini, već ih provodi Dnevni centar Veruda u Puli. Stoga, u kontekstu zajednice temeljene na lokalitetu, ove uslugu ne možemo smatrati resursom u lokalnoj zajednici Pazinštine, odnosno možemo reći da nedostaju u zajednici. Uz ove oblike podrške, među najmanje zastupljenim oblicima podrške obitelji je i liječenje ovisnosti, resocijalizacija i rehabilitacija, koja je dostupna i provodi se u Pazinu, ali u sklopu programa samo jedne udruge. Iz dobivenih rezultata istraživanja možemo zaključiti kako nedostaju oblici podrške za djecu s teškoćama u razvoju i njihove roditelja, a jedan od razloga tome zasigurno je i vidljiv nedostatak stručnjaka edukacijsko-rehabilitacijskog profila, posebice logopeda. Osim formalne neposredne podrške, prikupljeni su podaci i o 37 organizacijama/ustanovama koje djeluje na području Pazinštine i koje svojim djelatnostima pružaju slobodne aktivnosti za djecu te time pružaju posrednu podršku obiteljima. Aktivnosti koje provode su većinom iz domene sporta, zatim kulture, dok su najmanje zastupljene slobodne aktivnosti iz domene odgoja i obrazovanja. Raznolikost aktivnosti iz različitih područja čine vrijedan potencijal lokalne zajednice, koji upotpunjuje neposredne formalne oblike podrške obiteljima. Analizirajući sve dostupne resurse uočeno je da postoje pomaci u povećanju broja usluga i programa podrške obitelji u 2020. i 2021. godini, a to potvrđuje novoosnovana udruga Zajednica mama iz Istre, koja pruža usluge savjetovanja majkama, ali i ponudom novih oblika podrške koje vodi Društvo „Naša djeca“ Pazin, a koji se odnose na usluge Terapije igrom i usluge terapije po principu Filal play.

Iz drugog dijela istraživanja možemo zaključiti kako se mišljenja sudionica istraživanja većinom poklapaju s rezultatima prvog dijela istraživanja, ali i s relevantnim istraživanjima u Hrvatskoj. Iako rezultate intervjua ključnih dionika Pazinštine ne možemo poopćiti, vidljivo je da u

lokalnoj zajednici postoji osviještenost o nedostacima i slabostima, ali i o resursima i mogućnostima koje ima.

Prema mišljenjima sudionica istraživanja o pitanju stanja podrške za obitelji na području Pazinštine možemo zaključiti kako stanje podrške obiteljima na području Pazinštine nije zadovoljavajuće, odnosno kako niti Pazinština ne odolijeva istim problemima s kojima se susreće veliki dio Hrvatske: nedostatkom stručnjaka iz područja edukacijske rehabilitacije, manjkom pedijataru i obiteljskih liječnika, nedostupnošću usluga i programa koji su koncentrirani obično u većim gradovima, neusklađenosti sustava, koji rezultira time da su informacije nejasne i nedostupne roditeljima te nedostatkom mjesta u jaslicama. Ipak, postoji spremnost vlasti da se problemi koji su u njihovoj ingerenciji riješe na dobrobit zajednice, primjerice izgradnja dječjeg vrtića. Nadalje, iako općenito situacija nije zadovoljavajuća sudionice istraživanja navode primjere dobre prakse, kojih ima na Pazinštini te koji čine sustav podrške obiteljima, kao što su Savjetovalište za brak i obitelj Grada Pazina, Baby fitness, Psihosocijalnu podršku u Društvu „Naša djeca“ Pazin, odluke Grada Pazina o sufinanciranju obrta za dadilje i slično.

Iz navedenih odgovora sudionica istraživanja na pitanje o snagama lokalne zajednice proizlazi nekoliko snaga Pazinštine, koje imaju važnu ulogu u pružanju podrške obiteljima, a to su: mala sredina, koja pogoduje odličnoj međusektorskoj suradnji, javna uprava koja osluškuje potrebe zajednice te reagira u skladu s time, povjerenje između Centra za socijalnu skrb i ustanova, ali i sam Centar za socijalnu skrb te organizacije civilnog društva, koje nadopunjuju nedostatke javnih usluga podrške obiteljima. S druge strane, na pitanje o slabostima Pazinštine sudionice istraživanja izdvojile su nekoliko slabosti lokalne zajednice u vidu pružanja podrške obiteljima: nedostatak stručnjaka iz pojedinih područja te nemogućnost zapošljavanja istih, mala sredina kao nedostatak u smislu neprofesionalne komunikacije među stručnjacima te puno vidljivijeg i izloženijeg načina života, inicijative i projekti koji nemaju kontinuitet te sama nedostupnost ili nepostojanje usluga i programa.

Nadalje, iz odgovora na pitanje o resursima/potencijalima koje lokalna zajednica ima možemo zaključiti kako na Pazinštini ima resursa/potencija za unapređenje podrške obiteljima, a neki od vrijednih resursa jesu organizacije civilnog društva, pristupačna i otvorena lokalna vlast, Dječji vrtić „Olga Ban“ Pazin te dobra povezanost institucija, organizacija i ustanova, ali i akti i zakoni, kojima je potrebno dorade i poboljšanja.

Razgovarajući o postojećim zakonima i pojedinim aktima/odlukama iz navedenih odgovora sudionica istraživanja možemo zaključiti kako se prikupljeni rezultati podudaraju s postojećim stanjem o zakonskom okviru u Republici Hrvatskoj. Međutim, sudionice istraživanja ističu i neke nedostatke postojećeg zakonodavnog okvira i potrebe poboljšanja istog, a sve u svrhu unapređenja sustava podrške obiteljima. Osim toga, prema odgovorima na pitanje o tome kako se kreiraju planovi, odnosno kako se procjenjuju potrebe možemo zaključiti kako se, u domeni djelatnosti i rada kojima se sudionice istraživanja bave, potrebe u zajednici procjenjuju na temelju izvještaja prethodnih godina, ali ponekad i anketnim upitnicima za korisnike neke usluge te izravno od samih korisnika putem. Iako navedeni načini procjene potreba doprinose kreiranju planova, koji donekle zadovoljavaju potrebe zajednice, istaknuto je kako nedostaju objektivna znanstveno utemeljena istraživanja procjena potreba zajednice. Prema mišljenjima sudionica istraživanja o pitanju stanja podrške obiteljima prikazanim u prvom dijelu istraživanju, možemo zaključiti kako neki od razloga nedostatka podrške za obitelji na području Pazinštine, posebno za obitelji djece s teškoćama u razvoju jesu: nedostatak financijskih sredstava, nebriga na državnoj razini prema djeci i roditeljima, geografska posebnost središnje Istre, koja je razgranata i prometna slabo povezana, nedostatak stručnog kadra te izostanak vizije u kojem smjeru bi se grad trebao razvijati.

S obzirom na rezultate prvog dijela istraživanja, sudionice istraživanja su upitane postoje li planovi unapređenja usluga podrške obitelji te prema odgovorima možemo zaključiti kako postoje konkretni planovi koji podupiru i poboljšavaju dostupnost podrške obitelji na području Pazinštine. Planovi koje su navele sudionice istraživanja uključuju: povećanje kapaciteta u dječjem vrtiću, posebice mjesta u skupinama djece najmlađe dobi – jaslicama, izgradnjom novog objekta na Starom Pazinu, ali i planovima otvaranja skupina jaslica okolnih općina (Sv. Petar u Šumi, Karojbi i Cerovlju), pružanje podrške Dnevnom centru Veruda u osnivanju mobilnog tima, jačanje stručnog kadra međunarodnom suradnjom i projektima, financijsku podršku Grada Pazina te otvorenost Grada za poboljšanja na polju podrške obiteljima.

Zaključci koje možemo sažeti iz navoda sudionica istraživanja o pitanju politika važnih za podršku obiteljima jesu jasni i dorečeni zakoni, koje prati i osigurana financijska potpora, a važnu ulogu u kreiranju politika podrške obitelji mora imati Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike, ali i Zavod za socijalnu skrb. Osim toga, važno je da su

odluke vladajućih/donositelja odluka po pitanju podrške obitelji temeljene na savjetima i prijedlozima struke, potrebama korisnika te prijedlozima roditelja. Nadalje, ključno je izraditi strateške dokumente koji prate stvarne i realne potrebe zajednice i voditi se lokalnim politikama u smislu osiguravanja financijske potpore i to suradnjom privatnog i javnog sektora.

Na pitanje o idealnoj slici podrške obitelji na području Pazinštine, sve sudionice sličnog su razmišljanja, ali ipak svaka od njih daje naglasak na različite aspekte idealne podrške obiteljima. Idealna podrška obiteljima trebala bi se temeljiti na povjerenju roditelja i stručnjaka, suradnji svih stručnjaka na tom polju od samih početaka roditeljstva – trudnoće, trebala bi sadržavati sve usluge i programe koji će biti svima dostupni, i financijski i lokacijski. Nadalje, o podršci obiteljima važno je početi razmišljati puno prije, odnosno potrebno je već mlade ljude u srednjim školama pripremati za brak, obitelj i život u zajednici te pružiti mladim ljudima poticajne uvjete za život i roditeljstvo: osigurano radno mjesto, stambeno pitanje, osiguranu skrb za djecu u predškolskim ustanovama te više mjesta za savjetovanje. Osim toga, važno je iskoristiti postojeće resurse, primjerice Obiteljski centar i to kao mjesto gdje roditelji mogu naći sve informacije, koje su im u određenim razvojnim fazama djeteta potrebne. Također, idealno bi bilo osnovati mobilne timove koji idu u domove korisnika te osnovati Centar za obitelj u Pazinu, odnosno Centar za podršku obitelji sa svim aktivnostima za djecu i roditelje od zabavnih do dijagnostičkih i terapijskih.

S obzirom na to da je intervju s ključnim dionicima u zajednici imao formu polustrukturiranog intervjua, uz odgovore na unaprijed pripremljena pitanja, otvorila su se i neka dodatna važna pitanja i područja rasprave te su ona grupirana u dvije teme: problemi u zajednici i prostor za napredak.

Prema mišljenjima i navodima sudionica istraživanja ovo se neki ključni problemi s kojima se još susrećemo u lokalnoj zajednici: model financiranja dječjih vrtića iz proračuna jedinica lokalne samouprave, koje često nemaju dovoljno sredstava za dostojne plaće djelatnicima te bi financiranje trebalo biti po istom principu kao i za osnovne škole – iz Ministarstva znanosti i obrazovanja. U okviru predškolskog odgoja i obrazovanja istaknut je i problem nepostojanja sustava i propisa, koji reguliraju trećeg odgajatelja za djecu s teškoćama u razvoju u dječjim vrtićima. Kao jedan od ključnih problema sudionice istraživanja navode i državnu politiku prema najmlađima i najstarijima, koja u praksi ne podržava najranjivije skupine društva, već

često te obaveze prebacuje na JLS. Jedan od problema, prema mišljenju i iskustvu sudionica istraživanja jesu i nedostatne roditeljske kompetencije odnosno nebriga roditelja oko pitanja odgoja djece.

S druge strane, navedene odgovore sudionica istraživanja o idejama i prijedlozima za napredak možemo sažeti u nekoliko točaka: unapređenje usluga podrške obiteljima, odnosno povećanja pružatelja usluga u civilnom sektoru može se postići definiranjem potpodručja podrške obitelji unutar prioriteta Socijalne skrbi i zdravstva javnog poziva Grada Pazina za financiranje organizacija civilnog društva. Uz civilni sektor bitno je podupirati i jačati ključne institucije i organizacije: Centar za socijalnu skrb Pazin, Obiteljski centar Pula, Savjetovalište za brak i obitelj Grada Pazina te jačati i dodatno educirati stručnu službu škole, ali i učitelje o komunikaciji s roditeljima. Osim jačanja i podupiranja postojećih resursa trebalo bi i oformiti mobilni tim koji bi pokrivao područje Pazinštine i organizirati grupe podrške za roditelje i djecu koji nisu u sustavu odgoja i obrazovanja. Kao ideja o napretku navodi se i ponovno uspostavljanje operativne međusektorske suradnje s jasnim ciljevima i redovitim sastajanjima ključnih dionika te ponovno zapošljavanje psihologa/psihoterapeuta u pedijatrijskoj ambulanti. Također, raznim je aktivnostima potrebno je poticati i podržavati sva područja mogućeg razvoja djeteta.

Lokalna zajednica Pazinštine određena je prostorom središnje Istre te povezana zajedničkim interesima i obilježjima, odnosno ustanovama odgoja i obrazovanja, socijalne skrbi, zdravstvene zaštite te pravosuđa i unutarnjih poslova. Promatrajući postojeće usluge i programe na tom području, a koje se nalaze unutar spomenutih sustava te civilnog sektora i koje uključuju i novčane potpore, možemo zaključiti da one čine sustav podrške obiteljima na Pazinštini. Iako iz rezultata istraživanja možemo uočiti kako su postojeće usluge i programi podrške obiteljima zastupljene u svim razvojnim fazama obiteljima te obiteljima s različitim specifičnostima, vidljivo je kako je ona ipak u nekim segmentima nedostatna i nedostupna, poglavito za obitelji djece s teškoćama u razvoju, ali i za djecu urednog razvoja zbog manjka mjesta u ustanovama predškolskog odgoja i obrazovanja. Ovakvo stanje možemo pripisati i činjenici da na ovom području nema specijalizirane ustanove za rad s djecom s teškoćama u razvoju i njihovim roditeljima, a to je pak povezano s nedostatkom stručnjaka edukacijsko-rehabilitacijskog profila u sredinama izvan većih gradova kao što je i Pazinština. S druge strane, manjak mjesta u ustanovi predškolskog odgoja i obrazovanja donekle je rezultat

modela financiranja predškolskog odgoja i obrazovanja iz proračuna jedinica lokalne samouprave, koji nije održiv te nestabilan. Nadalje, u kontekstu oblika podrške prema riziku prema kojem djeluju, prevladavaju univerzalni oblici podrške, koji se odnose na jačanje roditeljskih kompetencija i zagovaranje odgovornog i pozitivnog roditeljstva, namijenjeni općoj populaciji roditelja, među kojima se ističu različite radionice jačanja roditeljskih kompetencija poput programa Rastimo zajedno ili radionice Roditeljske čakule i slično. Među značajnim resursima Pazinštine, koji imaju potencijala razvoja podrške obiteljima te koji su na tom području već i prepoznati su Dječji vrtić Olga Ban Pazin, Centar za socijalnu skrb Pazin, ali i organizacije civilnog društva poput udruge „Hoću – Mogu“ Pazin i Društva „Naša djeca“ Pazin te jedinica lokalne samouprave, koja značajno doprinosi financijskoj podršci obiteljima. Među postojećim resursima, odnosno sustavima pomoći i podrške obitelji koje smo detektirali ovim istraživanjem postoji određeni stupanj dobre suradnje i komunikacije, iako je vidljivo da je sustav zdravstva nešto zatvoreniji što se tiče međusektorske suradnje. A dobra suradnja, koordinacija i komunikacija međusobno između različitih sustava jedna je od značajki sveobuhvatne podrške obiteljima te je važno da se ona razvija ne samo unutar pojedinog sustava već među svim sustavima. Nadalje, iz rezultata istraživanja možemo zaključiti kako se planovi podrške obitelji u lokalnoj zajednici temelje na trenutnim potrebama obitelji što ukazuju na pomake u pogledu pružanja podrške usmjerene na potrebe pojedinca odnosno na potrebe obitelji, u kojoj pojedinac, u ovom kontekstu dijete, odrasta te koja ima snažan utjecaj na djetetov razvoj. Kao temelj razvoja podrške obitelji usmjerene na potrebe obitelji, presudno je da postoji zakonodavni okvir koji podupire te potiče razvoj sustava podrške obiteljima. Među značajnim dokumentima jesu međunarodni dokumenti Konvencija UN-a o pravima djeteta te različite Preporuke Vijeća EU-a. Temeljeni na tim vrijednostima i smjernicama stvoreni su i nacionalni zakoni (Obiteljski zakon, Zakon o socijalnoj skrbi i sl.) i strategije (Nacionalni plan aktivnosti za prava i interese djece 2006.-2012., Nacionalna strategija o pravima djeteta za razdoblje 2014.-2020. i sl.) , koji su preduvjet da se na lokalnoj i regionalnoj razini donose odluke i akti, koji su pak kreirani prema potrebama građana. Analizom rezultata vidljivo je kako se, unatoč manjku financijskih sredstava, stvari puno brže pomiču i događaju na lokalnoj razini misleći pritom na brzo donošenje i provođenje odluka važnih za unapređenje podrške za obitelji, ali i drugih dokumenata ili pojedinačnih rješenja problema za roditelje u nekom obliku rizika.

Uzimajući u obzir rezultate istraživanja i slušajući ključne dionike u intervjuima, ono što budi optimizam je saznanje da u toj maloj zajednici, koja prostorno obuhvaća cijelu središnju Istru, postoji spremnost svih dionika, i vlasti i ustanova i organizacija civilnog društva, da se još više povežu, djeluju i donesu promjenu na polju podrške obiteljima, koje će biti na dobrobit svih u zajednici, posebice obitelji, odnosno djeteta.

7. Literatura

Administration for Children and Families (2022). Family Well-Being: Strategies to Support Family Safety, Health, and Financial Stability. For Early Childhood Professionals. Dostupno na: <https://eclkc.ohs.acf.hhs.gov/sites/default/files/pdf/family-well-being-strategies.pdf> [pristupljeno 16.02.2022.]

Alvarado, R. (2002). Strengthening America's Families: Programs That Works for Justice-Involved Woman with Cooccurring Disorders. U: Davidson, S. i Hills, H. A. (Ur.) *Series on Woman with Mental Illness and Co-Occurring Disorders*. 8. Delmar, New York: National Gains Center.

Australian Government, Department of Social Services (2019). Programs and Sevices. Dostupno na: <https://www.dss.gov.au/families-and-children/programs-services> [pristupljeno 15.02.2022.]

Balenović, I. (2012) *Obitelji djece s teškoćama u razvoju: sustav pomoći i podrške obiteljima opterećenim socijalnim rizicima* (Neobjavljeni specijalistički rad). Zagreb: Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet.

Bašić, J., Ferić – Šlehan, M., Grožić – Živolić, S. (2008). Zajednice koje brinu: samoprocjena koalicije za prevenciju u Istarskoj županiji. *Kriminologija & socijalna integracija: časopis za kriminologiju, penologiju i poremećaje u ponašanju*, 16 (2), str. 109-123.

Bašić, J., Grožić – Živolić, S. (Ur.) (2010). *Zajednice koje brinu: model prevencije poremećaja u ponašanju djece i mladih: razvoj, implementacija i evaluacija prevencije u zajednici*. Zagreb - Pula: Edukacijsko rehabilitacijski fakultet – Istarska županija.

Bejaković, P., Vukušić, G., Bratić, V. (2011). Veličina javnog sektora u Hrvatskoj. *Croatian and comparative public administration: a journal for theory and practice of public administration*, 11 (1), str. 99-125.

Biskupija Porečko – pulska (2021). O pastoralu obitelji – informacije. Dostupno na: <https://www.biskupija-porecko-pulska.hr/o-uredu-za-obitelj.html> [pristupljeno 28.10.2021.]

Biskupija Porečko – pulska (2021). Biskupijski Caritas. Dostupno na: <https://www.biskupija-porecko-pulska.hr/ustanove/caritas.html> [pristupljeno 28.10.2021.]

Burić, H. (2014). Sretan 20. rođendan Koraku!. *Dijete, vrtić, obitelj: Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima*, 20 (76), str. 2-4.

Centar za podršku roditeljstvu „Rastimo zajedno“ (2021). Rastimo zajedno plus. Dostupno na: <http://www.rastimozajedno.hr/rastimo-zajedno-plus/> [pristupljeno 28.10.2021.]

Centar za socijalnu skrb Pazin (2021). Socijalne usluge. Dostupno na: <https://czss-pazin.hr/socijalne-usluge/> [pristupljeno 28.10.2021.]

Centar za socijalnu skrb Pazin – Podružnica Obiteljski centar Pula (2015). Baby fitness. Dostupno na: <https://czss-pazin.hr/oc-pula/programi/baby-fitness/> [pristupljeno 28.10.2021.]

Centar za socijalnu skrb Pazin – Podružnica Obiteljski centar Pula (2015). Kwartovski đir. Dostupno na: <https://czss-pazin.hr/oc-pula/programi/kwartovski-dir-3/> [pristupljeno 28.10.2021.]

Centar za socijalnu skrb Pazin – Podružnica Obiteljski centar Pula (2015). I mama i tata?. Dostupno na: <https://czss-pazin.hr/oc-pula/programi/i-mama-i-tata/> [pristupljeno 28.10.2021.]

Centar za socijalnu skrb Pazin – Podružnica Obiteljski centar Pula (2015). Nova beba. Dostupno na: <https://czss-pazin.hr/oc-pula/programi/nova-beba/> [pristupljeno 28.10.2021.]

Centar za socijalnu skrb Pazin – Podružnica Obiteljski centar Pula (2015). Obiteljsko savjetovalište. Dostupno na: <https://czss-pazin.hr/oc-pula/obiteljsko-savjetovaliste/> [pristupljeno 28.10.2021.]

Centar za socijalnu skrb Pazin – Podružnica Obiteljski centar Pula (2015). Općenito programi za roditelje. Dostupno na: <https://czss-pazin.hr/oc-pula/programi/opcenito-programi-za-roditelje/> [pristupljeno 28.10.2021.]

Centar za socijalnu skrb Pazin – Podružnica Obiteljski centar Pula (2015). Postajemo obitelj. Dostupno na: <https://czss-pazin.hr/oc-pula/programi/postajemo-obitelj/> [pristupljeno 28.10.2021.]

Centar za socijalnu skrb Pazin – Podružnica Obiteljski centar Pula (2015). Rastimo zajedno. Dostupno na: <https://czss-pazin.hr/oc-pula/programi/rastimo-zajedno/> [pristupljeno 28.10.2021.]

Childwelfare Information Gateway (2022). Family Support Services. Dostupno na: <https://www.childwelfare.gov/topics/supporting/support-services/> [pristupljeno 16.02.2022.]

Civilno društvo Istra (2021). Pojmovnik. Dostupno na: <https://www.civilnodrustvo-istra.hr/linkovi/pojmovnik> [pristupljeno 15.02.2022.]

Crepaldi, C., Molinuevo, D. (2013). *Parenting support in Europe*. European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions.

Daly, M. (2013). Parenting support policies in Europe. *Families, Relationships and Societies*, 2(2), str. 159-174.

Daly, M., Bray, R., Bruckauf, Z., Byrne, J., Margaria, A., Pećnik, N., Samms-Vaughan, M. (2015). *Family and Parenting Support Policy and Provision in a Global Context*. Florence: Innocenti Insight, UNICEF Office of Research.

Dječji vrtić Olga Ban Pazin (2022). Kutić za roditelje. Dostupno na: <http://vrtic-olgaban-pazin.hr/clanci/> [pristupljeno 12.1.2022.]

Dobrotić, I., Pećnik, N., Baran, J. (2015). Potrebe roditelja i pružanje usluga roditelima koji podižu djecu u otežanim okolnostima. Zagreb: Udruga Roditelji u akciji – RODA.

Dobrotić, I., Matković, T., Menger, V. (2018). Analiza pristupačnosti, kvalitete, kapaciteta i financiranja sustava ranoga i predškolskog odgoja i obrazovanja u Republici Hrvatskoj. Zagreb: Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku.

Društvo distrofičara Istre (2021). Programi i projekti 2021. Dostupno na: <https://www.ddi.hr/#Programi> [pristupljeno 29.10.2021.]

Društvo „Naša djeca Pazin (2020). Operativni plan za 2021. godinu. Dostupno na: <http://www.dnd-pazin.hr/wp-content/uploads/2020/12/OPERATIVNI-PLAN-2021..pdf> [pristupljeno 12.1.2022.]

Društvo „Naša djeca“ Pazin (2021). Projekti – Pepe u velikom Društvu. Dostupno na: <https://www.dnd-pazin.hr/category/projekti/puvd/> [pristupljeno 12.1.2022.]

Društvo „Naša djeca“ Pazin (2021). Projekti – Rano pijenje mladih i njegova prevencija. Dostupno na: <https://www.dnd-pazin.hr/category/projekti/rpminp/> [pristupljeno 12.1.2022.]

Društvo „Naša djeca“ Pazin (2021). Završio prvi ciklus radionica Rastimo zajedno u DND-u Pazin. Dostupno na: <https://www.dnd-pazin.hr/novosti/zavrshio-prvi-ciklus-radionica-rastimo-zajedno-u-dnd-u-pazin/> [pristupljeno 12.1.2022.]

Društvo osoba s tjelesnim invaliditetom (2018). O nama. Dostupno na: <https://www.dostipazin.hr/o-nama/> [pristupljeno 29.10.2021.]

Državni zavod za statistiku (2020). Prirodno kretanje stanovništva Republike Hrvatske u 2019. godini. Preuzeto s https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2020/07-01-01_01_2020.htm

Etnografski muzej Istre – Museo etnografico dell'Istria (2022). Programi. Dostupno na: <https://www.emi.hr/hr/> [pristupljeno 12.1.2022.]

Ferić, M. (2002a) Obitelj kao čimbenik rizika i zaštitite za razvoj poremećaja u ponašanju djece i mladih, *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 38 (1), str. 13-24.

Ferić, M. (2002b). Preventivne intervencije usmjerene prema obitelji - pregled programa. *Kriminologija & socijalna integracija*, 10 (1), str. 1-12.

Ferić Šlehan, M., Kranželić, V. (2008). Procjena rizičnih i zaštitnih čimbenika u zajednici: razlike između percepcije mladih i njihovih roditelja. *Kriminologija & socijalna integracija*, 16 (1), str. 33-43.

Ferić, M. (2014). Intervencije i podrška obiteljima u zajednici: prilike i izazovi. U Kovčo Vukadin, I. i Dodig, D. (Ur.), *Izvan granica, knjiga sažetaka, 4. hrvatski kongres socijalnih pedagoga s međunarodnim sudjelovanjem* (str. 31-32). Zagreb: Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet.

Ferić, M. (2015) Razvoj sveobuhvatnog sustava podrške obiteljima: prilike i izazovi. U: Kaljača, S. i Nikolić, M. (Ur.) *Unaprjeđenje kvalitete života djece i mladih*. Tuzla: Udruženje za podršku i kreativni razvoj djece i mladih, str. 84-94.

Fewell, R. R., Deutscher, B. (2004). Contributions of early language and maternal facilitation variables to later language and reading abilities. *Journal of Early Intervention*, 26(2), str. 132-145.

Geigar Zeman, M., Zeman, Z. (2010). *Uvod u sociologiju (održivih) zajednica*. Zagreb: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar.

Ghate, D., Hazel, N. (2002.). *Parenting in poor environments: Stress, support and coping*. London: Jessica Kingsley Publishers.

Gilligan, R. (2000) Family support: Issues and prospects. U: Canavan, J., Dolan, P. i Pinkerton, J., (Ur.) *Family Support: Direction From Diversity*. London: Jessica Kingsley, str. 13-35.

Gimnazija i strukovna škola Jurja Dobrile Pazin (2021). Školski kurikulum za 2021./2022. školsku godinu Gimnazije i strukovne škole Jurja Dobrile Pazin. Dostupno na: <https://www.gssid.hr/wp-content/uploads/2021/12/Skolski-kurikulum-GSSJD-2021-2022.pdf> [pristupljeno 12.1.2022.]

Grad Pazin (2020). Plan djelovanja civilne zaštite Grada Pazina. Dostupno na: <https://www.pazin.hr/wp-content/uploads/Savjetovanja/2020/Sto%C5%BEer%20civilne%20za%C5%A1tite/PAZIN%20-%20plan%20djelovanja.pdf> [pristupljeno 12.1.2022.]

Grad Pazin (2020). Pojedinačni izvještaji o radu udruga i drugih organizacija civilnog društva za 2019. godinu - Prvi dio. Dostupno na: <https://www.pazin.hr/wp-content/uploads/Finci/OCD%20za%202019%20pojedina%C4%8Dni%20izvje%C5%A1taji%20Oudruga%201%20dio.pdf> [pristupljeno 28.10.2021.]

Grad Pazin (2020). Pojedinačni izvještaji o radu udruga i drugih organizacija civilnog društva za 2019. godinu – Drugi dio. Dostupno na: <https://www.pazin.hr/wp-content/uploads/Finci/OCD%20za%202019%20pojedina%C4%8Dni%20izvje%C5%A1taji%20Oudruga%202%20dio.pdf> [pristupljeno 28.10.2021.]

Grad Pazin (2021). Savjetovalište za brak i obitelj – Izvještaj. Dostupno na: <https://www.pazin.hr/wp-content/uploads/Drustvene-djelatnosti/Izvje%C5%A1%C4%87e%20o%20ostv.%20Pr.%20rada%20Savjetovali%C5%A1ta%20u%202020.g..pdf> [pristupljeno 29.10.2021.]

Grad Pula (2019). Operativni plan aktivnosti za socijalnu podršku i zdravlje Grada Pule – Pola za razdoblje 2020.-2021. Dostupno na:

https://www.pula.hr/site_media/media/uploads/posts/attachments/OPERATIVNI_PLAN_ZA_SOCIJALNU_PODR%5%A0KU_I_ZDRAVLJE_GRADA_PULE_2020.-2021_EZmbvHM.pdf

[pristupljeno 15.2.2022.]

Gradska knjižnica Pazin (2022). Dokumenti. Dostupno na: <http://gk-pazin.hr/dokumenti-2/> [pristupljeno 12.1.2022.]

Gradsko društvo Crvenog križa Pazin (2021). Dnevni boravak za starije osobe Pazin. Dostupno na: <http://www.crvenikrizpazin.hr/p/dnevni-boravak-za-starije-osobe-pazin> [pristupljeno 29.10.2021.]

Gradsko društvo Crvenog križa Pazin (2021). Pružanje socijalne usluge pomoć u kući. Dostupno na: <http://www.crvenikrizpazin.hr/p/pruzanje-socijalne-usluge-pomoc-u-kuci> [pristupljeno 29.10.2021.]

Hrkać, A. (2021). *Usporedba stručnjačke i roditeljske percepcije roditeljskog ponašanja i roditeljskog stresa kod roditelja djece rane dobi urednog i rizičnog razvojnog obrasca*. Specijalistički rad. Edukacijsko – rehabilitacijski fakultet, Sveučilište u Zagrebu.

Hrvatska liječnička komora (2021). Alarmantni podaci o primarnoj zaštiti u Hrvatskoj. Dostupno na: <https://www.hlk.hr/alarmantni-podaci-o-primarnoj-zdravstvenoj-zastiti-u-hrvatskoj.aspx> [pristupljeno 17.2.2022.]

Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje (2022). Područna služba Pazin. Dostupno na: <https://hzzo.hr/kontakt/pazin> [pristupljeno 12.1.2022.]

Bertoša, M., Matijašić, R. (2005). „Pazinština“. *Istarska enciklopedija*. Bertoša, M., Matijašić, R. (Ur./pr.). Zagreb: Leksikografski zavod „Miroslav Krleža“, str. 580-581.

Istarska županija (2016). Plan za zdravlje i socijalno blagostanje Istarske županije od 2017. do 2020. godine. Dostupno na: https://www.istra-istria.hr/uploads/media/KONACNI_NADOPUNJEN_PLAN_za_zdravlje_i_soc_blagostanje_FINAL_za_Skupstinu_02.pdf [pristupljeno 28.10.2021.]

Istarska županija (2016). Prijedlog Zaključka o prihvaćanju Izvješća o provedbi Nacionalne strategije suzbijanja zlouporabe droga za razdoblje od 2012. do 2017. godine i Akcijskog plana suzbijanja zlouporabe droga za razdoblje od 2015. do 2017. godine, za 2015. godinu u Istarskoj županiji. Dostupno na: https://www.istra-istria.hr/fileadmin/dokumenti/novosti/Akti_zupana/2016/12/12-35.pdf [pristupljeno 28.10.2021.]

Istarski domovi zdravlja (2022). Ispostava Pazin – Ordinacije. Dostupno na: <https://idz.hr/wp/ispostava-pazin/> [pristupljeno 12.1.2022.]

Istarski domovi zdravlja (2022). Patronažna zdravstvena zaštita. Dostupno na: <https://idz.hr/wp/patronazna-sluzba/> [pristupljeno 12.1.2022.]

Jelenić-Aćimović, I. (2016). *Suvremeni programi edukacije roditelja*. Diplomski rad. Filozofski fakultet, Sveučilište u Rijeci.

Konvencija UN-a o pravima djeteta (2001). Zagreb: Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži

Layzer, J. I., Goodson, B. D., Bernstein, L., Price, C. (2001). National Evaluation of Family Support Programs final report volume A: The Meta-Analysis, April 2001 (Report) (Volume A). Washington, DC: US Department of Health & Human Services. Preuzeto s http://www.acf.hhs.gov/programs/opre/abuseneglect/famsup/reports/famsup/famsupvol_a.pdf

Ljubešić, M. (Ur.) (2003) *Biti roditelj: model dijagnostičko-savjetodavnog praćenja ranog dječjeg razvoja i podrške obitelji s malom djecom*. Zagreb: Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži.

Ljubešić, M. (2013). Roditelji djece s teškoćama u razvoju i usluge za podršku roditeljstvu. U: Pećnik, N. (Ur.) *Kako roditelji i zajednice brinu o djeci najmlađe dobi u Hrvatskoj* (str. 205-212). Zagreb: Ured UNICEF-a za Hrvatsku

Mahoney, G., Wheeden, C. A., Perales, F. (2004). Relationship of preschool special education outcomes to instructional practices and parent–child interaction. *Research in developmental disabilities*, 25(6), str. 539-558.

Majdak, M., Kozjak, V. (2021). Važnost pružanja stručne podrške roditeljima: evaluacija programa škole za roditelje. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 57(2), str. 150 - 171.

Mikas, D., Roudi, B. (2012). Socijalizacija djece s teškoćama u razvoju u ustanovama predškolskog odgoja. *Paediatrica Croatica*, 56 (1), str. 207-214.

Ministarstvo pravosuđa i uprave (2021). Podrška žrtvama i svjedocima – Istarska županija. Dostupno na: <https://mpu.gov.hr/o-ministarstvu/djelokrug-6366/iz-pravosudnog-sustava-6372/podrška-zrtvama-i-svjedocima/istarska-zupanija/7637> [pristupljeno 28.10.2021.]

Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike (2021). Adresari. Dostupno na: <https://mrosp.gov.hr/adresari/11829> [pristupljeno 28.10.2021.]

Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike (2021). Vlada RH prihvatila konačan prijedlog Zakona za reformu socijalne skrbi. Dostupno na: <https://mrosp.gov.hr/vijesti/vlada-rh-prihvatila-konacan-prijedlog-zakona-za-reformu-socijalne-skrbi/12509> [pristupljeno 16.2.2022.]

Ministarstvo unutarnjih poslova - Ravnateljstvo civilne zaštite (2021). Istaknute teme. Dostupno na: <https://civilna-zastita.gov.hr/istaknute-teme/11> [pristupljeno 12.1.2022.]

Ministarstvo unutarnjih poslova - Ravnateljstvo civilne zaštite (2021). Služba civilne zaštite Pazin obilježila Dan broja 112. Dostupno na: <https://civilna-zastita.gov.hr/kontakti/podrucni-ured-civilne-zastite-rijeka/sluzba-civilne-zastite-pazin-obiljezila-dan-broja-112/3701> [pristupljeno 12.1.2022.]

Moran, P., Ghate, D., van der Merwe, A. (2004) *What Works in Parenting Support? A Review of the International Evidence*. London: Department for Education and Skills.

Muzej grada Pazina (2020). Statut Muzeja grada Pazina – pročišćeni tekst. Dostupno na: <http://www.muzej->

pazin.hr/static/Files/Dokumenti/2020_STATUT%20MUZEJA%20GRADA%20PAZINA_procisce_ni%20tekst.pdf [pristupljeno 12.1.2022.]

National Framework for Protecting Australia's Children 2009–2020 - Protecting Children is Everyone's Business (2009). Commonwealth of Australia. Dostupno na:

https://www.dss.gov.au/sites/default/files/documents/child_protection_framework.pdf

[pristupljeno 16.02.2022.]

Nacionalna strategija o pravima djeteta za razdoblje 2014. – 2020. (2014). Zagreb: Vlada Republike Hrvatske, Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku.

Nacionalni plan za prava i interese djeteta 2006. – 2012. (2006). Zagreb: Vlada Republike Hrvatske, Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku.

Nisbet, R. A. (2007). *Sociološka tradicija*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga. Obiteljski zakon. *Narodne novine*, 103/15.

Općina Cerovlje (2019). Udruge. Dostupno na: <https://www.cerovlje.hr/hr/udruge>

[pristupljeno 28.10.2021.]

Općina Gračišće (2019). Odluka o dodjeli financijskih sredstava za područje socijalne skrbi.

Dostupno na:

http://www.gracisce.hr/images/stories/Dokumenti/2019/31_Odluka_o_dodjeli_financijskih_sredstava_podruje_socijalne_skrbi.pdf [pristupljeno 28.10.2021.]

Općina Karojba (2021). Odluka o dodjeli financijskih sredstava. Dostupno na:

<http://www.karojba.hr/wp-content/uploads/2016/04/Odluka-o-dodjeli-sredstava-Udrugama-2021.pdf> [pristupljeno 28.10.2021.]

Općina Lupoglav (2021). Institucije. Dostupno na: <https://www.lupoglav.hr/institucije>

[pristupljeno 28.10.2021.]

Općina Motovun (2019). Popis korisnika sponzorstva i donacija za razdoblje 01.01.2019.-31.12.2019. Dostupno na:

https://www.motovun.hr/images/SPONZORSTVA_I_DONACIJE_01-12_2019.pdf

[pristupljeno 28.10.2021.]

Općina Motovun (2021). Udruga Drvo i sova. Dostupno na:
<https://www.motovun.hr/index.php/udruga-drvo-i-sova> [pristupljeno 29.10.2021.]

Općina Sv. Petar u Šumi (2021). Društvene djelatnosti. Dostupno na:
<http://www.svpetarusumi.hr/Home/Index> [pristupljeno 28.10.2021.]

Općina Sv. Petar u Šumi (2021). Natječaji - Odluka o dodjeli sredstava udrugama koje se financiraju iz Proračuna Općine Sv. Petar u Šumi u 2021. godini. Dostupno na:
<http://www.svpetarusumi.hr/Home/DokumentiLista/29> [pristupljeno 12.1.2022.]

Općina Tinjan (2021). Društvene djelatnosti, udruge i zajednice. Dostupno na:
<https://tinjan.hr/za-gradjane/udruge-i-zajednice> [pristupljeno 28.10.2021.]

Općinski sud u Pazinu (2021). O sudu. Dostupno na: <https://sudovi.hr/hr/ospa> [pristupljeno 12.1.2022.]

Osnovna škola Vladimira Nazora Pazin (2022). Dokumenti vezani za rad škole. Dostupno na:
<http://os-vnazora-pazin.skole.hr/dokumenti> [pristupljeno 12.1.2022.]

Ostroški, Lj. (Ur.) (2013) *Statistička izvješća: 1468 Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. Stanovništvo prema spolu i starosti*. Zagreb: Državni zavod za statistiku. Dostupno na:
https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2012/SI-1468.pdf [pristupljeno 15.2.2022.]

Pećnik, N., Starc, B. (2016) *Rastimo zajedno, program radionica za roditelje najmlađe djece, priručnik za voditelje*. 2. izd. Zagreb: Ured UNICEF-a za Hrvatsku.

Pećnik, N. (Ur.) (2013) *Kako roditelji i zajednice brinu o djeci najmlađe dobi u Hrvatskoj*. Zagreb: Ured UNICEF-a za Hrvatsku.

Pećnik, N., Ferić, M. (2011) *Određenje odgovornog roditeljstva, analiza mjera rane pomoći u suočavanju s čimbenicima rizika i prijedlozi novih preventivno-savjetodavnih oblika pomoći obiteljima u riziku*. Zagreb: Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti. Dostupno na: http://www.oc-bbz.hr/Radna_skupina_za_definiranje_odgovornog_roditeljstva_zavrzni%20tekst.pdf [pristupljeno 10.02.2022.]

Pećnik, N., Radočaj, T., Tokić, A. (2011). Uvjerenja građana o ispravnim roditeljskim postupcima prema najmlađoj djeci. *Društvena istraživanja*, 3 (113), str. 625-646.

- Pećnik, N. (2003). *Međugeneracijski prijenos zlostavljanja djece*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Pećnik, N., Raboteg-Šarić, Z. (2005.). Neformalna i formalna podrška jednoroditeljskim i dvoroditeljskim obiteljima. *Revija za socijalnu politiku, god 12, br. 1*, str. 1-21.
- Pećnik, N., Dobrotić, I. (2019). Usluge podrške roditeljstvu u Hrvatskoj: Potrebe roditelja i postojeći programi. U: Puljiz, V. (Ur.), *Socijalno – demografska reprodukcija Hrvatske* (str. 125-152). Zagreb: Centar za demokraciju i pravo Miko Tripalo.
- Pećnik, N. (2021). *Roditeljstvo u najboljem interesu djeteta i podrška roditeljima i djeci u zahtjevnijim okolnostima*. Zagreb: Ured UNICEF-a za Hrvatsku u suradnji s Centrom za podršku roditeljstvu „Rastimo zajedno“.
- Petani, R., Kristić, K. (2012). Komparativni pristup programima osposobljavanja obitelji i potpori roditeljima. *Pedagogijska istraživanja, 9 (1-2)*, str. 117-130.
- Policijska uprava istarska (2021). Istaknute teme. Dostupno na: <https://istarska-policija.gov.hr/istaknute-teme/11> [pristupljeno 12.1.2022.]
- Preporuka 19 (2006) Odbora ministara državama članicama Vijeća Europe o politici podrške pozitivnom roditeljstvu. *Dijete i društvo, 10 (1/2)*, str. 463-470.
- Pribanić, D. (2017). *Informiranost javnost o logopedskoj djelatnosti*. Diplomski rad. Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Sveučilište u Zagrebu.
- Prinz, R. J. (2019). A Population Approach to Parenting Support and Prevention. *The Future of Children, 29(1)*, str. 123-144.
- Pučko otvoreno učilište Pazin (2022). Dokumenti. Dostupno na: <https://www.puckouciliste-pazin.hr/dokumenti/> [pristupljeno 12.1.2022.]
- Radočaj, T. (2008). Polazišta u planiranju i provođenju UNICEF-ovog programa „Svako dijete treba obitelj“. U: Ajduković, M. i Radočaj, T. (Ur.) *Pravo djeteta na život u obitelji, Stručna pomoć obiteljima s djecom i nadzor nad izvršavanjem roditeljske skrbi kao proces podrške za uspješno roditeljstvo* (str. 17-27). Zagreb: Ured UNICEF-a za Hrvatsku.
- Quinton, D. (2004). *Supporting parents: Messages from research*. Jessica Kingsley Publishers.

Rosić, V. (2005). *Slobodno vrijeme – slobodne aktivnosti: priručnik za uspješno organiziranje i vođenje*. Rijeka: Naklada Žagar.

Sarafino, E. P. (2002). *Health Psychology: Biopsychosocial Interactions*. New York: John Wiley and sons.

Sigurna kuća Istre (2021). Djelatnosti. Dostupno na: <https://www.sigurnakucaistra.hr/sigurna-kuca/djelatnosti> [pristupljeno 29.10.2021.]

Small, S., Supple, A. (2001). Communities as Systems: Is a Community more than the sum of its Parts? U: Booth, A., Crouter, A. (eds.) *Does it take village? Community Effects on Children, Adolescents and Families*. Lawrence Erlbaum, Mahwah, JJ., str. 160-173.

Sudačka mreža (2021). Detalji suda. Dostupno na: <http://www.sudacka-mreza.hr/sudovi.aspx?Search=&ShowID=dir201120> [pristupljeno 12.1.2022.]

Šupe, T. (2008.). *Pregled i analiza zakonske regulative na području rane intervencije* (Neobjavljeni specijalistički rad). Edukacijsko rehabilitacijski fakultet, Sveučilište u Zagrebu.

Udovičić, I. (2015). *Unaprjeđivanje pedagoških kompetencija roditelja*. Završni rad. Učiteljski fakultet, Odsjek za odgojiteljski studij Čakovec, Sveučilište u Zagrebu.

Trgovački sud u Rijeci (2022). O sudu. Dostupno na: <https://sudovi.hr/hr/tsri/o-sudovima/o-sudu> [pristupljeno 12.1.2022.]

Udruga „Hoću – mogu“ (2021). Projekti. Dostupno na: <https://hocu-mogu.hr/#> [pristupljeno 29.10.2021.]

Udruga slijepih Istarske županije (2021). O nama. Dostupno na: <https://usiz-pula.hr/usiz-o-nama/> [pristupljeno 29.10.2021.]

Ustanova za zdravstvenu skrb Adria Medic za medicinu rada (2022). O nama. Dostupno na: <http://www.adriamedic.hr/> [pristupljeno 12.1.2022.]

Zajednica mama iz Istre (2021). Projekt M.A.M.A. Dostupno na: <https://www.zajednicamama.hr/mentalno-zdravlje-mama> [pristupljeno 12.1.2022.]

Zajednica mama iz Istre (2021). Savjetovalište. Dostupno na: <https://www.zajednicamama.hr/savjetovalite> [pristupljeno 12.1.2022.]

Zajednica sportskih udruga Grada Pazina (2022). Udruge članice. Dostupno na:

<https://www.zsu-pazin.hr/udruge-clanice/> [pristupljeno 12.1.2022.]

Zavod za javno zdravstvo Istarske županije – Istituto di sanità pubblica della Regione Istriana (2020). Podaci o zdravstvenom stanju stanovništva i radu zdravstvene djelatnosti u Istarskoj županiji u 2019. godini – 3. Primarna zdravstvena zaštita. Preuzeto s https://www.zziziz.hr/fileadmin/user_upload/dokumenti/PUBLIKACIJE/2021/2_Prik2019_P_ZZ_dopuna_CEZH.pdf

Zavod za javno zdravstvo Istarske županije (2019). Ustanove, ordinacije i radnici u zdravstvu.

Dostupno na: https://www.zziziz.hr/fileadmin/user_upload/dokumenti/PUBLIKACIJE/2020/20.07.2020/1Prik2019_ustanove_ordinacije_i_radnici.pdf [pristupljeno 12.1.2022.]

Zavod za javno zdravstvo Primorsko-goranske županije (2022). Patronažna zdravstvena zaštita. Dostupno na: <http://www.zzizpgz.hr/nzl/33/zastitnica.htm> [pristupljeno 12.1.2022.]

Zdravi grad Poreč – Parenzo (2022). Priprema trudnica i budućih tata za porod. Dostupno na:

<https://www.zdravi-grad-porec.hr/strucni-programi/priprema-trudnica-i-buducih-tata-za-porod/> [pristupljeno 12.1.2022.]

Zrinščak, S., Puljiz, V. (2002). Hrvatska obiteljska politika u europskom kontekstu. *Revija za socijalnu politiku*, 9 (2), str. 117-137.

Župa Stari Pazin (2016). Udruga Sv. Vinka Paulskog. Dostupno na: <https://zupa-stari-pazin.com/zajednice-u-zupi/udruga-sv-vinka-paulskog/> [pristupljeno 29.10.2021.]

Williams, A., D'Addato, A. (2013). Inspirativni primjeri prakse podrške roditeljstvu i obiteljima. *Djeca u Europi*, 5 (9), str. 28-30.

8. Prilozi

Prilog 1. Protokol popisivanja i analiziranja resursa na Pazinština

Za potrebe popisivanja i analiziranja resursa na Pazinštini pripremljen je protokol prema kojemu će se prikupljati podaci.

Protokol je podijeljen na dva dijela:

- u prvom dijelu informacije će biti prikupljene iz dostupnih/javnih izvora, kao što su internetske stranice relevantnih dionika iz različitih područja (socijalna skrb, odgoja i obrazovanja, zdravstva, pravosuđa i unutarnjih poslova, kulture te sporta). U svrhu prikupljanja informacija sastavljena su pitanja prema kojima će se istraživanje provesti.
- drugi dio protokola odnosi se na kontaktiranje relevantnih dionika (prema podacima iz prvog dijela) te prikupljanje detaljnijih informacija o pružanju usluga podrške pomoću upitnika koji će im biti poslan/dostavljen.

I. dio – prikupljanje informacija o postojećim, dostupnim uslugama na području Pazinštine iz dostupnih javnih izvora (internetske stranice ministarstava, jedinica lokalne (regionalne) samouprave, ustanova, institucija, organizacija):

1. Koje institucije/organizacije/ustanove iz područja socijalne skrbi djeluju na Pazinštini?
2. Koje institucije/organizacije/ustanove u području odgoja i obrazovanja djeluju na Pazinštini?
3. Koje institucije/organizacije/ustanove na Pazinštini u području zdravstva djeluju na Pazinštini?
4. Koje institucije/organizacije/ustanove na Pazinštini djeluju u području pravosuđa i unutarnjih poslova djeluju na Pazinštini?
5. Koje institucije/organizacije/ustanove na Pazinštini djeluju u području kulture djeluju na Pazinštini?

6. Koje institucije/organizacije/ustanove na Pazinštini djeluju u području sporta djeluju na Pazinštini?

Pitanja o svakoj popisanoj instituciji/organizaciji/ustanovi:

1. Pruža li navedena institucija/organizacija/ustanova usluge podrške obitelji?
2. Koje vrste usluga podrške obitelji pruža navedena institucija/organizacija/ustanova?
3. Koji su ciljevi navedene usluge podrške obiteljima/roditeljima?
4. Kojoj populaciji je namijenjena navedena usluga podrške?

II. dio – nakon prikupljenih podataka iz prvog dijela, poslat će se upitnik relevantnim dionicima o uslugama koje pružaju obiteljima/roditeljima, sa sljedećim pitanjima:

1. Koje usluge podrške obiteljima/roditeljima ste pružali u 2019. godini³?
2. Koji su ciljevi navedene usluge podrške obiteljima/roditeljima?⁴
3. Navedite ukupni broj susreta održanih u 2019. godini te učestalost susreta.
4. Navedite broj susreta po korisniku tijekom 2019. godine.
5. Navedite broj korisnika pruženih usluga u 2019. godini.
6. Koja je struktura korisnika (prema dobi, spolu, ostalim specifičnostima)?
7. Na koji način se korisnici uključuju u navedene programe usluga?
8. Na koji način se usluga financira? Je li za korisnike besplatna?
9. Koliko stručnjaka je uključeno u provođenje usluga te kojeg su profila?

³ Za potrebe popisivanja i analiziranja dostupnih usluga uzeta je u obzir 2019. godina, zbog cjelovitijih podataka, s obzirom da je 2020. godina obilježena specifičnom situacijom uzrokovanom epidemijom COVID-a – 19.

⁴ Pitanje će se postaviti relevantnim dionicima u slučaju da informacije o tome nisu prikupljene u prvom dijelu protokola.

Prilog 2. Pitanja za intervju s ključnim dionicima u zajednici

Na samom početku informirati o snimanju te zatražiti pisani pristanak.

Na početku pojasniti temu rada, cilj istraživanja, način prikupljanja podataka i sl.

Pojašnjenje pojmova podrška za obitelji, rana intervencija, Pazinština.

TREKUTNO STANJE:

1. Po Vašem mišljenju kakvo je stanje u području podrške za obitelji na području Pazinštine?
2. Koje su to snage Pazina, odnosno lokalne zajednice Pazinštine?
3. Koje su slabosti Pazina, odnosno lokalne zajednice Pazinštine?
4. Koji su to potencijali/resursi Pazina, odnosno lokalne zajednice Pazinštine?
5. Koji su ključni dokumenti/akti temeljem kojih se ostvaruje podrška za obitelji na području Pazina/Pazinštine?
6. Na temelju čega se kreiraju planovi, odnosno na koji način se procjenjuju potrebe?

PLANOVI:

Ukratko prezentiranje rezultati istraživanja resursa (u kojim područjima imamo manjak usluga, koje su dobne skupine zastupljene više, koje manje, koje vrste podrška postoje, kojih nedostaje i sl.)

1. Po Vašem mišljenju, koji su razlozi takvog stanja?
2. Postoje li planovi za unaprjeđenje usluga podrške obitelji. Ako da, koji su?
3. Kojim politikama se regulira i prati potreba za podrškom obitelji?
4. Po Vašem mišljenju, kako bi trebala izgledati idealna podrška za obitelji u Gradu Pazinu, uzimajući u obzir specifičnosti našeg okruženja?

Prilog 3. Organizacije obuhvaćene istraživanjem

Tablica 3.1. Karakteristike organizacija obuhvaćenih istraživanjem

Područje djelovanja	Organizacija	Sektor	Podrška obitelji	Ukupno (N)	Udio u istraživanju (%)
Socijalna skrb				25	20,66%
1.	Centar za socijalnu skrb Pazin				
2.	Centar za socijalnu skrb Pazin, Podružnica Obiteljski centar (Pula)	Javni	DA	3	
3.	Savjetovalište za brak i obitelj Pazin				
4.	Caritas biskupije Porečke i Pulske				
5.	Obiteljsko savjetovalište - Biskupija porečko-pulska Ured za obitelj				
6.	Hrvatski crveni križ Gradsko društvo Crvenog križa Pazin				
7.	Klub liječenih alkoholičara Pazin		DA	8	
8.	Udruga roditelja djece s teškoćama u razvoju "Hoću-mogu"				
9.	Udruga Sigurna kuća Istre				
10.	Udruga sv. Vinko Paulski, Konferencija Sv. Juraj Pazin				
11.	Zajednica mama iz Istre*				
12.	Društvo distrofičara Istre				
13.	Društvo osoba s tjelesnim invaliditetom				
14.	Savez udruga antifašista Istarske županije	Civilni			
15.	Sindikatski umirovljenika Hrvatske - Podružnica Pazin				
16.	Udruga Agropadova				
17.	Udruga antifašista Pazin				
18.	Udruga gluhih i nagluhih Istarske županije		NE	14	
19.	Udruga hrvatskih branitelja Domovinskog rata Pazinštine				
20.	Udruga Logos media				
21.	Udruga osoba s intelektualnim teškoćama Istre				
22.	Udruga slijepih Istarske županije				
23.	Udruga umirovljenika Pazin				
24.	Udruga umirovljenika Tinjan				
25.	Planinarsko rekreativnih klub slijepih Istarske županije				
Odgoj i obrazovanje				11	9,09%
26.	Dječji vrtić "Olga Ban" Pazin	Javni	DA	4	

27.	Osnovna škola Vladimira Nazora Pazin				
28.	Gimnazija i strukovna škola Jurja Dobrile Pazin				
29.	Pazinski kolegij-klasična gimnazija Pazin s pravom javnosti				
30.	Veleučilište u Rijeci - odsjek Pazin		NE	1	
31.	Društvo "Naša djeca" Pazin		DA	1	
32.	Radioklub Pazin				
33.	Centar za građanske inicijative Poreč				
34.	Katoličko društvo prosvjetnih djelatnika Istre mon. Antuna Heka	Civilni	NE	5	
35.	Matematičko društvo "Istra"				
36.	Udruga Drvo i Sova				
Zdravstvo				12	9,91%
37.	Istarski domovi zdravlja, Ispostava Pazin		DA	1	
38.	Zavod za hitnu medicinu, Ispostava Pazin				
39.	Medicinsko-biokemijski laboratorij Pazin	Javni	NE	3	
40.	Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje – PS Pazin				
41.	Centromedica d.o.o.		DA	1	
42.	Ljekarna Ćus, Tončinić i Cotman-Tomac				
43.	Ljekarne Radoš				
44.	Ustanova za zdrav. skrb ADRIA MEDIC za med. rada	Privatni	NE	7	
45.	TRUST MED d.o.o.interna med.				
46.	Poliklinika JELOVAC d.o.o. SKZZ				
47.	Ustanova za zdravstvenu njegu Berton-Erman				
48.	Udruga za fizikalnu terapiju i terapiju potpomognutu životinjama Motus Vita Est	Civilni	NE	1	
Pravosuđe i unutarnji poslovi				11	9,09%
49.	Općinski sud u Pazinu				
50.	Prekršajni sud u Pazinu				
51.	Trgovački sud u Pazinu				
52.	Policijska postaja Pazin	Javni	NE	6	
53.	Služba civilne zaštite Pazin				
54.	Javna vatrogasna postaja Pazin				
55.	Dobrovoljno vatrogasno društvo Pazin				
56.	Dobrovoljno vatrogasno društvo Lupoglav	Civilni	NE	4	
57.	Dobrovoljno vatrogasno društvo Tinjan				
58.	Dobrovoljno vatrogasno društvo Gračišće				

Kultura				26	21,48%
59.	Gradska knjižnica Pazn				
60.	Pučko otvoreno učilište Pazin				
61.	Muzej Grada Pazina	Javni	NE	5	
62.	Etnografski muzej Istre				
63.	Državni arhiv u Pazinu				
64.	Centar za mlade Alarm Pazin				
65.	Društvo likovnih stvaratelja Pazin				
66.	Folklorno društvo Pazin				
67.	HKMD "Seljačka sloga" Trviž 1911.				
68.	Katedra Čakavskog sabora za povijest Istre Pazin				
69.	Limena glazba Pazin				
70.	Mediterranski kiparski simpozij				
71.	Mješoviti pjevački zbor Roženice				
72.	Plesna udruga Ritam grada				
73.	Teatar Naranča				
74.	Udruga Albus				
75.	Udruga TradInEtno	Civilni	NE	21	
76.	Zajednica Talijana Pazin				
77.	Kumpanija Kosirići Tinjan				
78.	Pljočkari Tinjan				
79.	Udruga Zavičajna zbirka Enriko Depiera				
80.	Zajednica Talijana "Andrea Antico" Motovun				
81.	Udruga Kaldir				
82.	Udruga fotografa Fotovun				
83.	Udruga Klapa Motovun				
84.	Klapa Sveti Petar				
85.	Klub mladih Sveti Petar u Šumi				
Sport				37	30,57%
86.	Auto-moto klub NO limits - Istra				
87.	Biciklistički klub MTB Istra Pazin				
88.	Biciklistički klub kroz Hrvatsku - Puris-Kamen				
89.	Biciklistički klub TNT Pazin	Civilni	NE	37	
90.	Boćarski klub Kamen Pazin				
91.	Boćarski klub Kompakt				

92. Boćarski klub Pazin
93. Boćarski klub Brajkop Trviž
94. Boćarski klub Lindar
95. Boćarski klub Obelix
96. Boćarski savez Grada Pazina
97. Hrvatski nogometni klub Trviž
98. Istra racing team Pazin
99. Karate klub Sensei Pazin
100. KBX Minotaur Pazin
101. Konjički klub Soko Pazin
102. Košarkaški klub Pazin
103. Malonogometni klub "Pazin futsal"
104. Malonogometni klub Ruhci
105. Muay Thay klub "Ramakić Combat" Pazin
106. Nogometni klub Pazin veterani
107. Nogometni klub Pazinka Pazin
108. Nogotenis klub Ruhci
109. Off road klub Čupitos Istra
110. Planinarsko društvo Pazinka
111. Rukometni klub Pazin
112. Sportsko rekreativno društvo Lindar
113. Sportsko društvo Trickeri
114. Sportsko penjački klub Hiperaktiv
115. Sportsko rekreacijsko društvo Sport 4+
116. Športsko ribolovno društvo Pazinčica
117. Stolnoteniski klub Pazin
118. Športsko rekreativni klub Vita Pazin
119. Teniski klub Pazin
120. Ženski košarkaški klub Pazin
121. Ženski odbojkaški klub Pazin

* udruga „Zajednica mama iz Istre“ osnovana je 2020. godine, kada je započela s provedbom usluga pružanja podrške roditeljstvu.